

ДЕВОЙКА, КОЛКОТО ВРЕТЕНО

ТОМ ПЪРВИ

Приказки на съветските народи

БЪЛГАРСКИ ХУДОЖНИК

ПРИКАЗКИ НА СЪВЕТСКИТЕ НАРОДИ

chitanka.info

ВИРОГЛАВОТО ЗАЙЧЕ

УЗБЕКСКА ПРИКАЗКА

Имало едно зайче. То се наричало Белочелото, защото имало белег на челото си, но всички му викали Вироглавеца тъй като било много упорито зайче. Никого за нищо не слушало и всичко вършело на своя глава. Но ще ви разкажа какво му се случило.

Старият заек — бащата — купил за своето синче една кротка магаричка с магаренце. Малкият Вироглавец много обичал да язди магаричката. Веднъж се метнал върху своята кротка магаричка и тръгнал на гости у лелини си. Пътят му минавал през бодливите трънаци. Най-напред го срещнали неговите братчета — зайчетата. Те се развикали:

— Къде си тръгнал, Вироглавецо, с магаричката? Бодливите трънаци са много опасно място. Там никой не може да мине без другар!

Вироглавото зайче само размахало лапичката си и смахмузило магаричката да върви по-бързо. Малкото магаренце тропкало подир майка си, за да се чува по-силно.

Нашите пътници навлезли в бодливите трънаци, където живеели старият лисугер, майката лисица и мъничкото лисиче. Щом чуло звънчето на магаренцето, мъничкото лисиче наострило уши и заговорило:

— Пристига Вироглавеца, яхнал магаричката си; подир него се мотае мъничкото магаренце — чувам звънчето му!

— Ние трябва да му дадем да разбере! Кой му е позволил да минава през нашите бодливи трънаци? Аз ще му открадна магаричката! — заканила се майката Лисана.

— Аз да не съм лисугер, ако не му открадна малкото магаренце!
— извикал лисугерът.

— Аз пък ще му съблека дрешката! — изврецяло лисичето.

А Вироглавеца нищичко не подозирал. Стигнал до средата на бодливите трънаци. Минало пладне и слънцето започнало да слиза

надолу. Магаренцето се уморило и клюмнало главица. Изостанало назад. За да не го изгуби, Вироглавеца захванал да си върти главата и да го зове: „Насам, насам!“ Далечно отзад се обаждало звънчето, сякаш отвърщало: „Ида, ида! ...“ Вироглавото зайче си рекло:

— Щом чувам гласа на звънчето, магаренцето тича подире ми. Защо ми трябва да си въртя шията напразно?

И вече не се обръщало назад.

А хитрата Лисана тъкмо туй чакала. Приближила се крадешком, отвързала от шията на магаренцето звънчето и го вързала за опашката на магаричката. Сетне хванала магаренцето за ухото и го отмъкнала в гъсталака.

Вироглавото зайче яхало и чувало подире си малкото звънче. Значи, мислело си то, всичко е наред. Магаренцето е настигнало майка си и тропка подир нея.

Тъкмо магаричката и Вироглавеца стигнали завоя на пътя, напреде им изскочила лисицата и извикала:

— Хей, зайче, къде си тръгнало самичко в тази гора?

Зайчето се стреснало и си помислило:

— Ами ако тази лисица ми е отмъкнала магаренцето?

Огледало се насам-нататък и никъде не видяло магаренцето.

Тогаво вироглавото зайче викнало да плаче:

— Отиде ми магаренцето! Къде си, мое магаренце?

А лисицата завъртяла опашката си и му заговорила с престорен глас:

— Не плачи, миличко! Твоето магаренце остана на завоя и не знае накъде да върви. Скочи долу и тичай да го доведеш!

Зарадвало се зайчето и се втурнало назад да търси магаренцето си, а в туй време Кума Лиса се метнала на магаричката и препуснала през трънаците.

Стигнал Вироглавеца до завоя и що да види! Никакво магаренце няма! Върнал се назад, но и магаричката му изчезнала. Изплашил се Вироглавеца и си рекъл:

— Тук могат да откраднат и самия мен! Бягайте, крака, да бягаме!

И хукнал. Стигнал до брега на реката и спрял за малко да сръбне водица. Надясно от себе си видял едно мъничко лисиче — трепери цялото и плаче.

— Ти защо плачеш? — попитал го Вироглавеца.

— Как да не плача — отвърнало лисичето, — когато ми се случи голяма беда!... Моята майка ми даде една златна паричка и ме изпрати да ида на пазар, но аз изтървах паричката и тя падна в реката. Като се върна, мама ще ме пребие!

И лисичето ревноло още по-силно.

Станало жално на зайчето за лисичето, захванало да го утешава:

— Недей плака, защото плачът не помага!

Лисичето избърсало сълзите си и попитало зайчето:

— Можеш ли да плуваш?

— Мога — отвърнало зайчето.

— Тогавя влез в реката и намери златната паричка! Ако я намериш, ще ти дам десет сребърни парички срещу златната. Искаш ли?

— Десет сребърни парички! — помислило си зайчето. — За тях аз мога да си купя друга магаричка и едно малко магаренце! — Ще ти намеря златната паричка! извикало то и бързо започнало да си съблича дрешката. Цамбурнало се в реката и се спуснало да търси златната паричка.

А хитрото лисиче се усмихнало до ушите:

— Накарах вироглавото да се съблече голо!

й като грабнало дрехата от тревата, побягнало.

Вироглавеца търсил, търсил златната паричка по дъното, но не можал да я намери и излязъл от водата. Озърнал се — няма на брега нито лисичето, нито дрехата му! Затреперил от студ и мокър се върнал в къщи.

След като му откраднали магаричката, магаренцето и дрешката, вироглавото зайче слушало само умните съвети и в бодливите трънаци заешките му крачета никога не стъпвали.

СИНЪТ НА БРЕЗАТА ОРОКСКА ПРИКАЗКА

Да си ленив и завистлив е цяло нещастие...

Живее в едно село старец. Той имал син на име Уленда. Всички харесвали Уленда: той бил и речовит, и широкоплещ, и силен, и хубав — не момък, а чудо! Само че Уленда не обичал да работи, нищо не искал да върши.

Отиде ли в тайгата на лов — щом види мъх, изтяга се да спи. Бащата насмете Уленда да лови риба — а синът сяда на брега, гледа водата и тъй прекарва целия ден без работа. Прати го баща му да наглежда елените — а Уленда седне на някое пънче, вдигне глава нагоре, брои облаците по небето и всичките елени се разбягват.

И дотам стигнало, че на стари години бащата трябвало да храни и себе си, и сина си.

Обидно станало на стареца. Всички синове хранят бащите си, уважават ги, само Уленда — ленивецът не работи.

Старецът отишъл при съдията и го помолил:

— Помогни ми! Не мога повече да храня възрастен син. Нямам сили. Какво ще става, кажи! Какво да правя?

Съдията дълго мислил: сто лули тютюн изпушил, додето намисли. Сетне рекъл:

— Ленив син е по-лошо от камък на шия. С влажна тетива не можеш пусна стрела. Трябва да се смени тетивата. Друг син ти трябва.

Заохкал старецът:

— Остарях вече. Откъде да взема син?

Съдията му рекъл:

— Иди утре в тайгата. Там ще видиш една желязна бреза, която расте между два бряста. Отсечи тази бреза. На нея расте твойт по-млад син, в малка люлка се люлее. Отгледай го — той ще ти бъде помощник!

И старецът отишъл в тайгата. Вървял, що вървял и видял — наистина между два бряста имало желязна бреза.

Старецът захванал да сече брезата. Веднъж ударил, дважд ударил... Строшил секирата, а на брезата нямало дори нарез. Ама че бреза! Уморил се старецът, легнал да си почине и заспал.

Видял сън: уж към него се приближила мечка и му рекла: „Надясно в долинката текат две речици — в едната водата е бяла, а в другата водата е червена. Нагреби червена вода и напръскай брезата!“ Старецът се събудил. Вдигнал се. Тръгнал да дири тези реки. Додето се провирал през буренаците, всичките си дрехи изподрал: и халата, и наметката, че и ботушите.

Спуснал се в долинката — наистина там течели две речици.

Нагребал старецът червена вода. Поел назад.

Добрал се до брезичката и напръскал дървото с червена вода. Но нямало с какво да сече. Секирата — строшена.

Старецът захванал да пили брезичката с нож. Направил само един нарез — и брезичката се олюляла, паднала на земята.

Гледа старецът: на мястото, където дънерът се раздвоявал — люлчица. В люлчицата лежи дете. Момче, не по-голямо от костена иглица. Лицето му широчко като луна; очите му черни, блестят като две мънистенца. Старецът си рекъл:

— Дълго ще има да чакам, додето този син, отреден за мене, порасне и почне да ме храни.

А брезовото момче му отвърнало:

— Като тръгваш по пътя, не брой крачките си, тате!

Старецът праметнал през рамо люлката на сина, натоварил я на гръб и поел към дома си. Вървял, що вървял... Но какво е това? Люлката от крачка на крачка ставала все по-тежка. Додето старецът стигне до селото, плещите го заболели. Старецът пуснал люлката на земята — нямал сили да я носи! Гледа — люлката пораснала голяма-преголяма. И брезовото момче много порасло. Излязло от люлката, поклонило се на стареца и му рекло:

— Благодаря ти, тате, дето ме изправи на крака!

Поели заедно.

Старецът нарекъл по-малкия си син Калдука.

Заживели те: старецът, Уленда и Калдука.

Додето старецът се огледа, Калдука пораснал, стигнал Уленда. Работел за трима. И силен бил, и сръчен. А стадото му станало два пъти по-голямо.

Уленда си останал все такъв, какъвто си бил. Калкото повече лежал, толкова по-ленив ставал. Лежал Уленда на одъра, а мързелът му все растял...

Старецът държал орли. Единият с червен клюн, а другият — с черен. Всяка есен скубел опашките на орлите. Досега старецът давал на Уленда опашката на червения орел. А щом малкият му син Калдука се заловил за работа, старецът му дал опашката на червения орел и рекъл:

— Калдука ме храни — значи той е по-големият.

Уленда помълчал. Понесъл обидата, но в него се затаила злоба към по-малкия брат. Захванал да мисли как да отмъсти на брезовото момче, как да му стори зло. А мързела си забравил. Злобата му излязла по-силна от мързела.

Почнал Уленда да отмъква плячката от Калдуковите клопки, да отмъква рибата от Калдуковите мрежи.

Калдука отишъл при съдията:

— Намери крадеца, мъдрецо!

Съдията наклал огън. На този огън захванал да пече котка. Котката закрепяла и се изкривила. Съдията рекъл:

— Нека лицето на крадеца стане криво като на тази котка! Да бъде тъй, както законът повелява, тогава ти сам ще намериш крадеца!

Поел Калдука към дома си. А Уленда се мушнал в къта, завързал лицето си с парцал. Калдука го запитал:

— Какво ти е, братко?

— Нищо — отвърнал Уленда. — Зъбите ме болят.

Тогава духнал вятър и смъкнал превръзката от лицето на Уленда. Всички видели, че лицето на Уленда е криво. Разбрали, че той е крадецът. Почнали да го наричат Уленда-кривия.

Уленда още повече намразил брезовия си брат. Захванал денем и нощем да мисли как да го погуби. Но нищо не можел да стори.

Минало що минало, старецът заболял и умрял. Направили погребение, поплакали. Съдията строшил копие над гроба. Хвърлил краищата на разни страни, за да се раздели душата на ловеца от тялото...

Веднъж Уленда рекъл на Калдука:

— Да идем, брате, на острова, цветенца ще наберем, сладки коренчета ще хапнем.

Качили се на лодка от брезови кори. Приблизиха се до острова. По-малкият брат тръгнал да накъса цветенца и навлязъл в тайгата, далеко от брега. Уленда скочил в лодката и заминал. Зарязал брат си на острова:

— Дано го изяде птицата Кори!

По онова време на Хехцир планина живеела птицата Кори. Тя била голяма като облак. Когато излитала от гнездото, така закривала небето с крилете си, че ставало тъмно. Тежко на оня, който случайно срещнел птицата Кори! Тоя човек сетне не можел никъде да се намери.

Калдука походил, походил из острова, върнал се на брега, гледа — Уленда го няма. Калдука викал, викал, зовял брат си, зовял, ала той не отговарял. Хапнал сладки саранови коренчета и легнал да спи. Помислил си; „Утре ще видя какво може да се направи.“

Слънцето залязло. Птицата Кори се дигнала иззад Хехцир, заслонила небето — станало съвсем тъмно. Лети птицата, шуми с криле — сякаш вали силен дъжд. Въздухът свири — сякаш духа силен вятър.

Калдука се събудил. Изплашил се. Грабнал лъка.

А птицата Кори вече била над него. Потраква с клюна си. Очите и горят като два буйни огъня.

Калдука пуснал стрела. Ала напразно — птицата имала железни криле. Кори сграбчила Калдука в ноктите си и рекла:

— Задай ми три гатанки. Ако ги отгатна, ще умреш. Ако не ги отгатна, ще те отнеса у дома ти.

Помислил, помислил Калдука, съгласил се и задал такава гатанка:

— Какво е това: седи жаба на скала и не може да скочи?

Кори мислила, мислила, ала не могла да отгатне. Тогава Калдука рекъл:

— Това е носът на лицето.

Калдука задал втора гатанка:

— Какво е това: от едно място излязъл, където искал — отишъл, а как е вървял — не отговаря?

И Кори пак не отгатнала.

— Това е стрелата — рекъл и Калдука.

И третата гатанка задал той на птицата:

— Стотина момци спят на една възглавница и не се карат.

Птицата Кори не могла да отгатне и тази гатанка.

— Това са прътовете на покрива — рекъл Калдука.

Тогава птицата грабнала Калдука, вдигнала го във въздуха и полетяла. Колко е летяла — не знам. Пуснала Калдука на земята край родния му дом. Уленда го видял, побелял от страх, тръпки го побили и казал:

— Вятърът ме отнесе от острова. Такава буря ме дигна, че не можах да изплавам с лодката.

Калдука замълчал.

Пак заживели братята заедно. Калдука ходел на лов, а Уленда-кривия лежал по гръб. Злобата му не стихвала. Мислил той, мислил и рекъл на Калдука:

— Домъчня ми за баща ни. Чувал съм от хората, че ако се намажат устните на мъртвия с плюнка от змията Сима, мъртвият ще оживее. Хубаво ще е да съживим баща ни!

— Ами къде е тази змия? — запитал Калдука. — Как да се намери тази змия?

— По горното течение на речицата Хор — рекъл Уленда.

Калдука оседлал елена, яхнал го и поел. Дълго ли е вървял — никой не знае! През това време върху поваления бряст тридесет пъти израсли гъби. Калдука пристигнал. Оставил елена на брега, ударил го с ръка по шията и го превърнал на дърво. Тръгнал. Стигнал при един стан.

Гледа — и там живеят ороци, само че много тъжни.

Запитал Калдука защо тъгуват. Отвърнали му, че в стана им допълзяла змията Сима, гълтала хора, горяла къщи — и нямало спасение от нея.

— Как така? — рекъл Калдука. — Нима никой от вас не може да убие тази змия?

— Опитвахме се — отвърнали ороците, — но щом змията дъхне, ръцете на хората изсъхват, а без ръце, сам знаеш, може ли да се направи нещо?

Калдука помислил, па рекъл:

— Аз ще се опитам. Може моите ръце да не изсъхнат!...

Наострил копието си, наточил ножа, взел от стана чугунен медник и отишъл в гората, където живеела змията Сима. Омотал се в

мокър мъх. В медника събрал дървесна смола. Захванал да чука по медника с копието си. Вдигнал голям шум.

Сима чула този шум и изпъзляла от дупката си. Пълзи и съска. След нея остава червена следа: тревата и камъните горят.

Змията видяла Калдука. Дъхнала пламък върху него.

Мокрият мъх запазил Калдука от огъня. Калдука замахнал с всички сили и хвърлил в устата на змията чугунения медник, пълен със смола. Смолата се стопила и заляла гърлото на Сима. Заблъскала се змията и издъхнала. Бяла пяна излязла от устата и наместо огън. Калдука събрал тази пяна и поел назад.

Изведнъж чува — пращят дърветата. Тайгата дими, животните бягат оттам и птиците на орляци отлитат. Орочните рекли на Калдука:

— Беда, синко! Ти уби Сима, сега нейният брат Химу иде да отмъсти за сестра си. Беда!

— Нищо! — рекъл Калдука. — Беда е, когато главата ти не е на раменете, а щом като главата ти е на раменете, с всяка беда можеш да се справиш!

Взел той седем чугунени медника. Похлупил ги един върху друг и сам се пхнал под най-долния.

Налетял тогава Химу. Всичко наоколо се тресяло. Земята треперела, от небето се сипели тресчици. Видял той медниците, хвърлил се върху тях, че като ги ударил!... Шест медника пробил с главата си, а седмият му се опрял — счупил си главата. Засъскал Химу и запълзлял към тайгата да умре! Калдука се измъкнал изпод медниците. Орочните го заобиколили. Радвали се, че видели такъв богатир, че се избавили от змията Сима. Поканили го в своя стан. Искали да го нарекат син. Орочните девойки попоглеждали към него: на всяка се щяло да се омъжи за такъв юнак. Старците му рекли:

— Остани при нас!

— Не, трябва да си ида у дома — отговорил Калдука.

Харесала му в този стан една девойка. Тръгнал да се разходи с нея. Стигнали до брега. Седнали върху едно съборено дърво. Калдука рекъл:

— Стани ми жена, девойко! Ела с мен!

Ударил с ръка дървото и то се превърнало на елен. Еленът литнал към Калдуковия роден стан.

Уленда пеел песни у дома си, мислел си — свърши се с Калдука.

А Калдука изведнъж се появил, и то с млада жена.

Уленда-кривия още повече се ядосал на брат си. Помислил си: „По-добре да ме няма, ако не погубя Калдука и не взема жена му.“

Отишъл Калдука при съдията. Разказал му всичко. Казал, че донесъл плюнка от змията Сима, за да съживи баща си, както искал Уленда-кривия.

Съдията му рекъл, след като изпушил една лула:

— Ти, березово момче, не знаеш, че хората не се раждат два пъти. Защо ще тревожиш стареца? А Уленда те е пратил, за да те погуби.

Съдията взел плюнката на змията и я хвърлил в реката. Разпенила се реката, завряла и бяла пара се вдигнала над нея. Много риби изплували с коремите нагоре.

— Ето, виждаш ли? — рекъл съдията. — С тази плюнка Уленда-кривия щеше да те убие.

Сетне повикал Уленда-кривия.

— Иди в тайгата, Уленда — рекъл той. — Не ти е мястото между хората. Ти не ги обичаш. Иди в тайгата. Там хората живеят сами. Бъди такъв, какъвто си в душата си.

И Уленда поел към тайгата. Додето вървял, обрасъл с козина. На ръцете и краката му се появили дълги нокти. Отначало крачел на два крака, а сетне хукнал на четири. Уленда-кривия станал мечка.

А Калдука заживял хубаво с жена си. Той имал много деца. И във всичко му вървяло...

Това се случило много отдавна, преди толкова години, че ако ги броиш на пръсти, то в целия стан няма да намериш толкова пръсти у старците. Трябва да вземеш и от децата. А децата бягат, не се оставят да ги хванат. Иди, че разбери кога се е случило!...

МЪДРИЯТ КЕМИНЕ И БОГАТИЯТ БАЙ ТЮРКМЕНСКА ПРИКАЗКА

Имало едно време един мъдрец. Казвал се Кемине. Той бил много беден. И това се случва в живота — богат глупец и сиромаш мъдрец! Аллах не струпва всички добрини на едно място. Та като ходел Кемине от селище на селище да разнася сред хората своята мъдрост, дошъл привечер в едно селце. Помолил един богат бай да го пусне в дома си да прекара нощта. Байт погледнал дрипавите дрехи на мъдреца и го изпъдил:

— Няма място за просяци в моя дом! — викнал му сърдито.

Тогава Кемине тръгнал към насрещната полусрутена къщурка:

— Ще приемете ли странника да пренощува у вас? — попитал той.

— Влез! Гостенинът е пратеник на аллаха. Макар да нямаме с какво да те гостим, място все ще се намери под нашата стряха.

Влезнал Кемине в колибката и гледа: виси над огъня котел, децата се въртят около него и се облизват. „Ето, ще има и вечеря!“ — помислил си гостът.

Времето минавало, котелът къкрел, пара се вдигала. Ала стопанката сложила децата да спят, без да отхлупи капака.

— Защо малките си легнаха гладни? — попитал Кемине.

Стопанката погледнала децата дали са заспали и прошепнала:

— Нямаме нищо за ядене, а децата плачат от глад и викат: „Искаме да ядем!“ За да ги залъжем, туряме в котела камъни. Водата кипи, пък ние надзъртаме в котела и казваме: „Овнешкото месо още не се е сварило. Легнете, деца, да спите. Щом стане готово яденето, ще ви събудим.“

Тежко било на Кемине да гледа такава сиромашия, сърцето го заболяло. Когато всички заспали, той тихичко се измъкнал из къщурката, уловил един от овните на богатия бай и го заклал. Разбудил бедните стопани и им рекъл:

— Сварете тоя овен и нахранете децата!

После взел едно гърне с вода и едно сито. Качил се на порутения покрив и зачакал.

Когато се сварил овенът, събудили децата и те лакомо се нахвърлили върху гозбата. А в това време Кемине отгоре пръскал през сито вода върху децата.

На заранта мъдрецът си тръгнал. Тъкмо навреме, защото малко след това баят забелязал, че му няма овена. Сетил се за онзи дрипав просяк, който отишъл да спи у бедните съседи и си рекъл: „Той трябва да ми е откраднал овена и да го е изял със съседите!“

Отишъл баят в сиромашката колиба и повикал децата.

— Яли ли сте вие някога овнешко месо? — попитал той.

— Яли сме! Яли сме! — викнали всички в един глас.

— Ами кога е било то?

— През нощта, когато валеше. Дъждът целите ни измокри, ама кой ти гледа!...

А нея година за последен път било валяло преди няколко месеца.

Баят си помислил: „Те си спомнят, че през пролетта са яли месо.“

И се върнал с празни ръце.

ЗАЙО БАЙО И КУМА ЛИСА

ЛАТВИЙСКА ПРИКАЗКА

Кума Лиса и Зайо Байо бяха съседи. Зайо Байо живееше в една нищо и никаква къщурка, направена от брезови клонки, постлана с топъл мъх. А Кума Лиса се ширеше в цял дворец, построен от лед — светъл, но студен.

— Добра ми е къщурката, макар че е сиромашка! — си мърмореше Зайо Байо, когато вечерно време се прибираше на сухо и се заравяше в златистия мъх.

А врабчетата, които студуваха, трепкаха с крилца все на заешкото коминче, защото отвътре излизаше топлинка.

Не щеш ли, една нощ, когато наближи пролетта и задуха топъл вятър, капчуците прокапаха и леденият лисичин дом захвана да се топи. Додето се разсъмне, от бляскавия дворец остана само една локва вода. Намокрена и измръзнала, Кума Лиса се наметна с кафявото си кожухче, изтича до брезовата къщурка на съседа си и похлопа на вратата.

— Кой си ти и какво искаш? — попита отвътре Зайо Байо.

— Аз съм твоята съседка — с жален глас отговори лисицата. — Топлият вятър отнесе моя дворец и сега съм бездомница. Моля ти се, отвори ми да се посуша и да се позатопля, защото умирам от студ!

Заекът имаше милостиво сърце и като разтвори широко вратата на къщурката си, викна:

— Заповядай, съседке. У мене е тясно, но все ще се намери място за една гостенка като тебе.

Кума Лиса се намъкна в заешката къщурка, разположи се нашироко до огнището, зае всичкото място, загърна се с кожухчето и заспа. Горкият домакин се сви зад вратата до метлата и цяла нощ зъбите му тракаха, защото духаше от пролуките.

На сутринта Кума Лиса се пробуди и щом отвори очите си, съзря заека и тропна с крак:

— Ти що щеш тука? По-скоро да се махаш!

— Я — учуди се заекът, — защо ме пъдиш? Че тази къщурка е моя.

— Беше, но вече не е твоя. Отивай да си направиш нова къща, а тук отсега нататък аз ще бъда стопанка!

С болка на сърцето Зайо Байо напусна топлото си жилище и излезе навън. Много му домъчня и заплака. Ей го насреща му се зададе Кумчо Вълчо.

— Защо плачеш, Зайо Мустакати? — попита вълкът.

— Как да не плача, като ми се случи голямо нещастие! Топлият вятър разтопи ледения дворец на лисицата, а тя влезе в моята брезова къщурка и ме изгони да се скитам бездомен в горските пущинаци.

— Тъй ли? — поклати глава заканително Кумчо Вълчо. — Аз тая лисица ей сегичка ще я науча!

И като се упъти към заешката къщурка, Кумчо Вълчо бутна с предната си лапа вратата и надзърна вътре. Кума Лиса тъкмо дояждаше крилцето на едно неразумно врабче, което беше паднало през комина на заешката къщурка.

Щом видя муцуната на вълка, Кума Лиса се развика:

— Кой наднича в моя дом? Пръждосвай се в гората или ще ти откъсна главата като на врабченцето, дето го дояждам сега!

Вълкът се уплаши, обърна се назад и побягна. А Зайо Байо пак наду гайдата и тръгна, дето му видят очите.

На една полянка между боровите дървета той срещна баба Меца Медарова.

— Зайче Байче — викна тя, — защо плачеш?

— Ще плача не, ами ще рева! — занарежда заекът и захвана да разправя историята си.

Баба Меца се ядоса много.

— Ще я изхвърля навън! — изръмжа тя. — Как смее да се намества в чужда къща без съдебно решение! Ей сега ще и покажа коя съм!

И като се втурна напред, Баба Меца блъсна вратата на заешката къщурка.

Кума Лиса я посрещна с метлата.

— Ти защо си навираш носа в чуждата къща! Вън! Или ще ти отупам гърба с тая метла! На пух и прах ще те направя.

От очите на лисицата изскочиха искри. Баба Меца се стъписа уплашена, измъкна се заднишком и търти да бяга в горските пущинаци.

А Зайо Байо махна безнадеждно с лапа, тръгна по пътеката, която водеше към село, и захълца. Накрай село го срещна Червен Петльо Гребенаров и го попита защо плаче. Заекът му разказа всичко.

— Не плачи, братче! — утеши го Петльо. — Аз ще изплаша Кума Лиса и ще я прогоня от твоята къща.

И потеглиха двамата. Петльо отпред, заекът отзад. Но щом стигнаха до къщурката и поискаха да влязат, Кума Лиса пак се наежи и развика:

— Вън! Вън! Или ще ви откъсна главите!

Ала петелът не се уплаши. Той разклати заплашително червения си гребен, запляска с криле и се провикна:

*Аз съм Петльо Гребенаров, пръв
приятел съм на Шаро! Кукуругу!
Кукуругу!*

А на лисицата се стори, че петелът вика: „Събуди го! Събуди го!“

— Кого да събудя! Шаро ли? — извреця Лисицата, загубила ума и дума. Хвърли се навън през отворения прозорец, шмугна се в гората и вече не се върна.

— Благодаря ти, Петльо! — рече заекът на петела. — Ти, братко, ми помогна да се прибера пак в моята топла къщурка.

ЛОВЕЦЪТ И НЕГОВИЯТ СИН

УДЕГЕЙСКА ПРИКАЗКА

Живял на света един ловец. Името му било Геента. Неговата жена родила син.

— Ти отгледай момчето — поръчал ловецът на жена си, — аз пък ще отида да намеря великана Саломка и да си премеря с него силите.

— Моля ти се, не ходи! — казала жената. — Колко свят е погубил този великан! Ще погуби и тебе. Ние с малкия какво ще правим без тебе?

— Мене Саломка не може да ме погуби, защото съм много силен. Ще ида, тъй като не мога да стоя спокойно, когато Саломка избива хората.

— Щом като си намислил, иди, но най-напред опитай с лъка. Ако твоята стрела прехвърли седем превала, тръгвай!

Опънал лъка си Геента, но стрелата му отлетяла само до превала. Тогава жена му го хванала за ръката и викнала:

— Стой, бе човек! Къде ще ходиш с това слабо оръжие!

Но Геента се отскубнал и потеглил на бой срещу великана.

Вървял, вървял покрай една река и най-напред видял старец и старица, запретнали ръкави — ловят риба. Старецът попитал ловеца:

— Къде отиваш?

— Отивам на бой срещу Саломка!

— Хайде, покажи каква сила имаш! Удари този плет, с който съм преградил реката, за да се събира рибата.

Геента ритнал с крак върбовия плет, но можал само малко да го поразклати.

— Човече — поклатил глава старецът, — ти си много слаб. Върни се по-добре у дома си. Нямаш сили да се бориш със Саломка!

Геента нищо не отговорил, но тръгнал по-нататък.

Стигнал до една голяма могила и видял жилището на Саломка — по-високо от кедрово дърво. Влязъл в жилището Геента и се провикнал:

— Тука ли живее Саломка?

— Тук живее! — отговорил отвътре старчески женски глас. — Ти защо си дошъл?

— Дошъл съм да си премеря силите с него — отговорил Геента и влязъл.

— Почакай малко, моят син ей сега ще се върне от лов. Видиш ли, там на огнището съм заровила във въглените ръжена. Моят син Саломка винаги ближе ръжена, когато се върне премръзнал. Постопли се, гостенино! — поканила старицата ловеца и като грабнала нажежения ръжен, бързо го тикнала в устата му. Изгорила му езика.

Ей го по едно време се задал Саломка. Закрачил из къщата. Той бил такъв грамаден, че едвам се побирал вътре. Под мишниците си мъкнел две убити мечки. С гръмовит глас се провикнал великанът:

— Вземи едната мечка! Смъкни и кожата и я изяж! Виждам, че си дошъл да се бориш с мене. Ако изядеш твоят дял по-бързо от мене, тогава ще се борим двамата. Не ме ли превариш — тежко ти.

Като изговорил тези думи, великанът строполил мечката върху Геента и насмалко щял да го утрепе. Преди ловецът да одере своята мечка, Саломка вече нагълтал другата.

— И ти си тръгнал с мене да се бориш! — подигравателно рекъл Саломка.

И като пипнал ловеца, сръчно му зашил устните с две жили, окачил на носа му едно звънче и го затворил в скривалището си.

Минали много години. Синът на Геента, малкият удегеец, пораснал. Веднъж той запитал майка си:

— Кажи, майко, как се казва моят баща?

— Защо ти е неговото име, когато той е починал много отдавна? — рекла майка му.

Но синът още по-настойчиво попитал:

— Кажи ми, как се казва баща ми?

— Геента беше неговото име! — отговорила майката.

Тогавя малкият грабнал от стената окачения стар лък на дядо си и изскочил на лов в гората. Там срещнал един ловец.

Ловецът го измерил с очи, видял стария му лък и попитал:

— Ти, момко, кой си?

— Аз съм синът на Геента! — отговорил малкият удегеец.

— Ти си значи синът на онзи ловец, който някога тръгна да се бори с великана Саломка и вече не се върна.

Като се прибрал у дома си, Геентовият син извикал отдалеч на майка си:

— Майко, уший ми голяма ловджийска чанта, защото заминавам!

— Къде ще ходиш? — го попитала майка му.

— Отивам да търся Саломка и щом го намеря, ще отмъстя за моя баща!

— Не ходи, сине — извикала майката, — защото той ще погуби и тебе, както погуби и баща ти!

— Решил съм да намеря великана и да си опитам с него силите!

— Тогава най-напред покажи с дядовия си лък докъде може да стигне твоята стрела.

Синът грабнал лъка, опънал стрелата, насочил я нагоре и тя пропищяла. Изгубила се, прехвърлила седем превала.

Целунал малкият ръка на майка си и заминал.

Минал покрай една река. Вървял, вървял и най-напред стигнал до мястото, където един рибар бил преградил реката с дървен плет и ловял риба.

— Къде си тръгнал, млади момко? — попитал рибарят.

— Отивам да си премеря силите с великана Саломка.

— Най-напред блъсни с крак моя плет, да ти видя силата.

Геентовият син ритнал рибарския плет и го съборил.

— Имаш сили! — казал старият рибар. — Отивай!

Отминал Геентовият син и скоро стигнал до високото жилище на великана. Влязъл в къщата на Саломка. Гледа там — седи една бабичка — кокалеста, ноктите и извити като корени, а носът и прилича на птичи клюн.

— Аз съм майката на Саломка — дигнала бабичката очи към гостенина, — а ти кой беше?

— Аз пък съм синът на Геента. Дойдох тука да си премеря силата със Саломка.

— Близни — рекла бабичката — тази играчка. Моят син, когато намръзне, винаги се затопля с нея.

И тя натикала в устата на младия гостенин нагорещения ръжен.

Тогава Геентовият син отхапал със зъби нажеженото желязо, сдъвкал го и плюл в лицето на старицата. Тя се набръчкала мигом и се превърнала на пън.

Някой затропал отвън. Влязъл Саломка. Под двете си мишници пак мъкнел две убити мечки. Хвърлил едната на гостенина и му викнал:

— Дръж едната и я изяж. Ако я изядеш по-бързо от мене, ще се борим. Ако не ме превариш, лошо ти се пише!

Синът на Геента подхванал мечката, стиснал и кожата, дръпнал я и веднага я смъкнал. И преди Саломка да одере своята мечка, Геентовият син излапал своята.

Тръгнали двамата да се преборят върху високата скала. Изкачили се най-горе. А скалата била твърда и гладка като лед.

Саломка тогава се провикнал:

— Искаш ли да опитаме кой може да пробие с крак по-дълбоко канарата?

— Искам — отговорил Геентовият син.

Саломка ударил с крак. Скалата треснала. Кракът му влязъл до кокалчето в скалата. Изправил се след него Геентовият син и тропнал. Скалата се пропукала и кракът му влязъл до коляното.

Хванали се тогава двамата на юнашка борба. Саломка блъскал Геентовия син и гледал да го докара до крайния ръб на канарата.

За сетен път Саломка събрал сили и се втурнал да изблъска Геентовия син от края на скалата, но в този миг, когато великанът се засилил и полетял, неговият противник се изтеглил настрана. Саломка паднал надолу с главата и се утрепал върху камъните.

Избърсал си челото юначният син на Геента, влязъл в къщата и чул някъде под земята да дрънка звънче.

— Какво е туй? — помислил си той, отворил подземието и там заварил един човек със защити устни.

Синът на Геента го освободил, разшил му устата и го запитал:

— Кой си ти?

— Аз съм Геента, а ти кой си?

— Аз пък съм синът на Геента.

Тогава синът прегърнал своя баща, положил го в ловната си чанта и го отнесъл в къщи. Няма да ви разказвам с каква радост майката посрещнала и двамата.

СВЕТИЯТ ГРОБ ЛАКСКА ПРИКАЗКА

Край един свят гроб живеел открай време прочут по своята праведност и мъдрост отшелник. ПравOVERни от близки и далечни страни идвали при него и му носели по някакъв дар, за да ги пусне да се поклонят на гроба и да докоснат светата пръст. Прислужвали му няколко млади ученици, на които той разкривал премъдростите на пророка и ги готвел за служители на аллаха. Живеел си старият праведник волно-охолно, от нищо не се нуждаел.

Измежду учениците му имало един младеж, който надминавал всички по своя остър ум и предприемчивост. Затова благочестивият учител много го обичал.

И ето, след като той изучил всички мъдрости на корана, дошло време да отиде между хората да ги напътствува в правата вяра.

На раздяла отшелникът подарил на любимия си ученик едно магаре, за да си натовари дюшека, завивките и дебелите книги. Младежът поблагодарил и тръгнал.

Карал, карал донякъде, а на един кръстопът — не щеш ли — беда! Магарето легнало и навирило петалата. Дали си е било болно отпреди или аллах сега беше прекъснал дните му — аз не знам, пък и кой ли може да проникне в премъдростта на всевишния? Както и да е, лежи магарето на сред пътя, а стопанинът му стои и се чуди какво да прави — ни да продължи, ни да се върне. Не може да носи товара, че бил тежък, пък и нали е срамота учен човек като него да се натовари като камила — каква вяра ще имат в думите му простите люде, ако го видят...

Мислил, мислил младият човек и най-сетне намислил: закопал магарето край пътя под един чинар и дори горски цветя на гроба му посадил. След това си издълбал наблизко землянка и заживял като отшелник.

През това кръстовище минавали пътници от четири страни — едни насам, други нататък. Всички, които се спирани да си починат

под хладната сянка на чинара, питали младежа чий е гробът, за който той благочестиво се грижи. Младежът важно, както е редно, им разправял, че това е земната обител на един светец и че билките, които цъфтят на гроба, са много лековити — всякакви болки лекуват. Като чували това, пътниците се кланяли на гроба и оставяли кой хляб, кой дреха, кой пари.

Скоро из цялата страна се разнесла мълвата за младия отшелник, който се бил лишил доброволно от всички радости на живота, за да се грижи за гроба на светеца. И заприиждали отвред поклонници със скъпи дарове. Те слушали със зяпнали уста поученията на младежа, а когато се върнели в къщи, хвалели се на съседите какви чудеса видели и каква мъдрост слушали да се лее из устата на праведния отшелник.

Така след време някогашният беден младеж забогатял: на мястото на землянката построил висока къща и поставил върху светия гроб мраморна плоча, на която краснописец-каменар издълбал със златни букви следните мъдри слова: „Леността е майка на всички пороци“ и „Богатството не е угодно на аллаха“.

От ден на ден поклонниците се умножавали. Толкова много хора се струпвали, че трябвало да се редят на дълги върволици и да чакат търпеливо реда си, за да докоснат светия гроб и да оставят даровете си.

Слухът за светилището дошъл и до ушите на стария отшелник. Той намислил да отиде да види какъв е този нов светия, когото всички започнали да почитат повече от него. Яхнал мулето си и тръгнал, като не забравил да вземе подарък за своя събрат, както повелявал добрият стар обичай.

Щом пристигнал на гроба и зърнал младия отшелник, той начаса познал в него своя някогашен любимец. Както е пристойно, двамата взаимно се поздравили и се оттеглили на мъдър и благочестив разговор.

Старият отшелник казал:

— Заклевам те в името на аллаха, кажи ми как постигна такава слава, че и моята затъмни?

— Като слушах и с двете си уши мъдрите ти съвети — отвърнал младият.

— Ами кой праведник почива в тоя свят гроб?

— Когато напуснах твоята стряха и дойдох до това кръстовище, аллах пожела да прибере в рая си магарето, което ти ми подари. И

какво трябваше да правя клетият аз, останал на сред пътя с тежък товар? Закопах магарето и останах да живея тук от подаянията на правоверните. Както виждаш, потръгна ми: построих си къща и за благодарност към магарето на гроба му положих плоча със златни букви.

Като изслушал тия думи, старият отшелник се поклони дълбоко и изрекъл:

— Да бъде свята паметта на моята магарица, майката на твоето магаре! Когато аллах я прибра в магарешкия рай, аз също я закопах на онова място и издигнах паметник на гроба и, който ти добре знаещ!

След като се поразговорили така, двамата хитреци седнали да ядат и пият. Цяла нощ се угощавали с вкусните гозби, донесени от наивните вярващи.

СЕМЬОН И СЕКЛЕТЕЯ

РУСКА ПРИКАЗКА

В едно село живял млад човек на име Семьон. Живял той със своята жена. Името и било Секлетея.

А Секлетея била такава: каквото рече мъжът и, всичко изпълнявала. Живеели те не твърде богато, имали си само една крава.

И ето че Семьон намислил да продаде кравата. Вързал я за рогата и рекъл на жена си:

— Ще откарам кравата в града да я продам.

Секлетея не се възпротивила:

— Твоя воля, Семьон, както искаш. Щом като трябва, продай я.

Подкарал Семьон кравата към градския пазар. Казал, че кравата се продава. Намерили се купувачи много скоро. Дали хубава цена. Продал я Семьон за тридесет рубли. Пресметнал какво ще прави с тези пари и се отбил в кръчмата.

Влязъл в кръчмата, поръчал си половин килце вино и нещо за хапване. Пийнал, хапнал и отишъл при бюфета. И когато кръчмарят пресметнал колко трябва да плати Семьон, излязло, че е похарчил една рубла.

Той имал три банкноти по десет рубли, които получил за кравата. Подал на кръчмаря една банкнота и рекъл:

— Вземи!

Кръчмарят посегнал да му върне остатъка от девет рубли, но Семьон не ги взел, а казал да ги запише в тефтера:

— Като стане нужда, ще дойда и ще погуляя за тези пари.

Кръчмарят се съгласил и записал в тефтера, че дължи на Семьон девет рубли.

А Семьон отишъл в друга кръчма. И там похарчил една рубла, а деветте рубли казал да запишат в тефтера.

Сетне намислил да иде в трета кръчма. И в третата оставил девет рубли. Направил главата и си тръгнал към къщи.

Като се прибрал у дома, Секлетея го посрещнала. Видяла, че е пийнал, но не посмяла да го запита къде е дянал кравата. Приготвила вечеря, дала му да яде и му постлала да си легне. А когато на заранта Семьон се събудил, Секлетея му рекла:

— Семьон, продаде ли кравата?

— Продадох я.

— А парите къде са?

— Не питай. Парите отидоха по работа. Ти по-добре ми уший един калпак от разни парцалчета.

Секлетея престанала да го подпитва — току-виж, че разсърдила Семьон. Заловила се да шие калпак от разни парцалчета. Ушила калпака и го подала на Семьон.

В този град имало един поп, на когото Семьон често работел. Само че за добрата работа попът не му плащал добре, затуй Семьон много се сърдел на попа за неговото скъперничество.

Почакал Семьон да дойде именният му ден, купил бутилка вино и отишъл при попа. Отишъл и го поздравил:

— Здравей, отче! Дойдох при тебе по една работа.

— По каква?

— Отче, ти знаеш, че днес е Семьонов ден. Аз съм именник и искам да ме поздравеш. Затова ще те почерпя две-три чашки вино.

Попът обичал да го черпят. Той заговорил със Семьон много любезно. А Семьон поискал чаши, седнал до масата и напълнил най-напред чашката на попа.

Попът го поздравил и опитал виното. Видял, че Семьон има цяла бутилка.

— Е, щом е тъй, ще трябва да повикаме и псалта.

Като чул това, Семьон веднага изтърчал при псалта.

Псалтът повече и от попа обичал да го черпят. Той мигом се приготвил и тръгнал.

А отчето гледа — цяла бутилка вино поднесена — и рекъл:

— Трябва да повикаме и клисаря!

Семьон отишъл при клисаря. И клисарят не се отказал. Почнали да пият виното с малки чашки.

И щом изпили всичкото вино, те понаправили главите. Но все им било малко, искало им се още да пият. Семьон видял, че работата се нарежда, и рекъл:

— Хайде, отци, да вървим в града. Днес ще ви нагостя заради празника.

Попът, псалтът и клисарят много се зарадвали, че се намерил добър човек, който иска да ги нагости без пари. И тръгнали четиримата за града.

Семьон ги завел в първата кръчма. Седнали на масата. Семьон взел да поръчва, прислужниците захванали да носят. И почнали да пият. А Семьон си пресмятал всичко, до последната копейка, за да не изпият повече от девет рубли или пък да не стане нужда да му връщат остатък. И като пресметнал, че изпили точно девет рубли, изведнъж се престорил на съвсем пиян и спрял да поръчва вино. А на отците все не им стигало. Но нямало какво да правят. Макар че били много богати, не искали да харчат свои пари. Семьон се обърнал към тях и рекъл:

— А сега, отци, прощавайте. Отивам си в къщи. Повече няма да пия. Дотук аз плащам.

И веднага се запътил към бюфета да плати.

Тримата тръгнали със Семьон.

Като се приближили до бюфета, Семьон извадил от пазвата си шарения калпак. Ударил този калпак върху бюфета пред кръчмаря и рекъл:

— И тъй значи: пито-платено!

Кръчмарят тутакси взел тефтера и почнал да пресмята. Вижда — изпито за девет рубли, ни повече, ни по-малко, и без много да приказва, рекъл:

Правилно, Семьон, точно така: пито-платено! Можеш да си вървиш.

Семьон излязъл от кръчмата, а след него и отчетата. Видял Семьон, че им е малко пиенето, и рекъл:

— Какво има, отци, малко ли ви е? Ако искате да продължим. Видяхте ли как се разплатих? Аз лесно се разплащам.

Но отците помислили, че калпакът върши работа. И решили да идат със Семьон. Ала Семьон бил хитрец и запитал:

— Какво ще речете, отци, в същата ли кръчма да се върнем, или искате да отидем в друга?

Отците това и чакали. Те рекли:

— Не, Семьон, хайде да идем в друга.

— Добре — рекъл Семьон, — тъй и тъй ще плащам. Да вървим в друга.

Отишли във втората кръчма, седнали на масата и Семьон почнал да поръчва вино. Пили те, пили полека и си похапвали. А Семьон не забравил сметката, гледал да ре изпият повече от девет рубли. А като изпили девет рубли, Семьон се престорил на пиян и рекъл:

— А сега, отци, останете си със здраве. Дотук аз плащам. Каквото щете, но аз си тръгвам.

Но отците били много любопитни: дали и тук Семьон няма да плати нито копейка? И тръгнали след него да видят как ще се разплати.

Семьон се приближил до тезгяха, почнал да удря с калпака пред кръчмаря и да казва:

— И тъй значи: пито-платено.

А кръчмарят взел тефтера, захванал да смята, проверил всичко. Вижда — изпито за девет рубли — ни повече, ни по-малко, и рекъл:

— Правилно, Семьон, така е: пито-платено! Можеш да си вървиш със здраве.

Тогава Семьон излязъл, а след него и отците. Семьон поел към къщи и все поглеждал към тях. Сетне видял, че те нещо ломотят след него, обърнал се и рекъл:

— Какво има, не ви ли стигна виното? Е, щом като не стига, няма що. Да вървим, още ще ви черпя.

Отците много се зарадвали, а Семьон рекъл:

— Да вървим ли в същата кръчма, или да идем в друга?

Но втората кръчма не привличала отците, привличала ги трета. Нима и в третата ще платят с калпака? Те съвсем почнали да вярват, че калпакът на Семьон върши работа.

Попът рекъл:

— Хайде, Семьон, да идем в трета кръчма.

А Семьон тъкмо това чакал. На драго сърце ги повел към третата кръчма.

И като отишли в третата кръчма, те пак седнали до масата и Семьон взел да поръчва вино, както в първите две кръчми. Но сметката си не забравил. Щом изпили вино за девет рубли, Семьон се престорил на пиян, почнал да се сбогува с отците и рекъл:

— А сега, останете си със здраве. А пък аз тръгвам. За изпитото аз ще заплатя, а по-нататък — както искате.

Но те, дето се казва, съвсем направили главите. Взели да благодарят на Семьон и тръгнали с него, да видят и този път как ще плати, колко пари ще даде.

А Семьон пак отишъл при бюфета, измъкнал калпака от пазвата си, ударил го върху тезгяха пред кръчмаря и казал:

— И тъй значи: пито-платено.

Кръчмарят добре знаел, че дължи на Семьон девет рубли. Той взел тефтера и пресметнал. Видял, че е изпито вино точно за девет рубли и рекъл:

— Правилно, Семьон, така е: пито-платено. Можеш да си ходиш.

Тогава Семьон излязъл от кръчмата, но отците не оставали нито крачка надире.

Вървят те, а Семьон се вслушва в разговора им. И чул как попът казал:

— Виж какви скъпоценни неща имат хората!

Семьон трябвало да продължи пътя си, но тъкмо в тоя миг пред него се изпречила поповата къща. Отците се запътили към нея, а Семьон заобиколил, отишъл под самите попови прозорци и почнал да подслушва какво говорят. И чул как попът рекъл:

— Виж какъв калпак има Семьон! Хайде да го купим! Всяка вечер ще ходим да прием и няма да ни искат пари!

Псалтът бил съгласен да купят калпака. И клисарят също.

Тогава попът рекъл:

— А колко да дадем за него?

Псалтът отвърнал:

— Не зная, колкото вземе.

Попът казал:

— Навярно ще го даде за сто рубли.

А псалтът рекъл:

— Какво приказваш! Ако е за сто рубли, сам ще го купя.

— А ти колко мислиш, че ще вземе? — запитал попът псалта.

Псалтът отговорил:

— Навярно ще трябва всеки от нас да плати по сто рубли.

Семьон чул това: „Значи триста рубли!“

Обърнал се, престанал да слуша, втурнал се към къщи и рекъл на Секлетея:

— Скъпа жено, утре ще дойдат при мене да се пазарят за една работа. Ти трябва да ми помогнеш.

На заранта Семьон чул, че се тропа на вратата, и викнал на Секлетея:

— Тичай да отвориш!

Секлетея отворила вратата. Влезли попът, псалтът, а най-подире клисарят.

Попът влязъл и веднага запитал:

— Секлетея, къде е Семьон?

Тя отвърнала:

— Той, отче, снощи се върна много пиан, а сега лежи на печката и пъшка. Трябва страшно да го боли главата.

Тогава попът се затекъл при печката и рекъл:

— Семьон! Семьон!

А Семьон се престорил, че не може да се държи на краката си и запитал:

— Какво има, отче, какво ти трябва?

— Продай ни калпака!

— Ах, отче, туй нещо е ценно! Не зная колко да взема.

— Вземи, колкото трябва — рекъл попът.

— Би трябвало да взема петстотин. Но от мене да мине, ще ти го отстъпя за триста.

В този миг псалтът се приближил до попа и го побутнал:

— Давай триста рубли. Туй нещо е много ценно.

Няма що. Попът пристъпил и двамата ударили ръце.

— И тъй, Семьон, калпакът значи е купен! Вземи парите!

Семьон дал калпака на отците, те хукнали, а Семьон се зарадвал повече от тях и рекъл на жена си:

— Видя ли, Секлетея, продадохме кравата за тридесет рубли, а получихме триста.

Секлетея много се зарадвала.

А отците отишли в къщи с покупката си и с нетърпение зачакали вечерта. И щом почнало да се смрачава, взели калпака и се запътили към кръчмата.

В кръчмата седнали на масата, както със Семьон, и захванали да поръчват най-хубавите и най-скъпи вина. И като си пийнали здравата,

решили да платят. Отишли при бюфета. Попът измъкнал калпака, ударил го върху тезгяха пред кръчмаря и рекъл:

— И тъй значи: пито-платено!

А кръчмарят взел сметката и почнал да смята. Като пресметнал, рекъл:

— Ето я сметката, пресметнете. Изпито за двеста и петдесет рубли.

Краката на попа и на псалта се подкосили, но тъй като били богати и имали много пари в джобовете си, веднага почнали да плащат.

Платили и излезли на улицата. Псалтът изведнъж се опомнил и казал:

— Ех, отче, ти май че не се разплати като Съомка. Съомка удряше много силно, а ти — не.

А попът подал калпака на псалта и рекъл:

— Тогава да идем в друга кръчма. Ти ще плащаш.

Отишли и тримата в друга кръчма. Седнали и пак си поръчали от най-скъпите вина. То че пили, пили, но в главите им се въртяла все една и съща мисъл — все се надявали, че ще се разплатят като Семьон.

Свършили пиенето и се запътили към бюфета. Тогава псалтът пристъпил и взел да приказва:

— И тъй значи: пито-платено!

И ударил калпака пред кръчмаря.

Но кръчмарят взел сметката, пресметнал всичко и рекъл:

— Никакво пито-платено, ами сте изпили сто и петдесет рублички! Проверете!

Тогава отците толкова се разстроили, че просто се смалили. Почнали да плащат на кръчмаря. Като платили, поели към къщи много ядосани.

А Семьон все вардел кога ще тръгнат към къщи. Като ги видял, втурнал се право под поповото прозорче и взел да подслушва. И чул как попът рекъл:

— Виж го ти него как успя да ни излъже! На него дадохме триста и тук четиристотин — пропаднаха седемстотин рубли! Ала той няма да се отърве от мене, за всичко ще му платя!

А псалтът запитал:

— Какво смяташ, отче, да правиш с него?

— Довечера, тъкмо посред ноц ще ида в къщата му и ще се разплата — казал попът.

Семьон чул това. Лоша работа! Обърнал се, втурнал се към къщи и рекъл на Секлетея:

— Хайде, Секлетея, давай савана.

Секлетея не знаела какво се е случило и запитала:

— За какво ти е?

Семьон отвърнал:

— Без много приказки, давай го по-скоро!

Секлетея зъб не обелила и веднага донесла савана. Семьон довякъл в къщи един ковчег. Почнал да облича савана, чака попа.

Секлетея гледала и не знаела какво става. А Семьон, като наближило дванадесет часът, легнал в ковчега и рекъл:

— Секлетея, вземи разпятието и го тури на ръцете ми!

Секлетея направила каквото и поръчал Семьон. Когато всичко било готово, чули, че на вратата силно се хлопа. Семьон казал на Секлетея:

— Тичай да отвориш и се разплачи. А ако запитат защо плачеш, кажи, че съм умрял изведнъж.

Секлетея се завтекла и отворила вратата. В този миг попът пръв се втурнал в къщата, след него — псалтът, а най-накрая — клисарят.

Попътвидял ковчега и се слисал. Запитал:

— Секлетея, къде е Семьонт?

Секлетея закрила лицето си с ръце и захванала да нарежда.

— Ох, отче, с него стана нещо, умря изведнъж!...

Попът страшно се ядосал, че парите им пропаднали, затекъл се при Семьон и така дръпнал разпятието му, че Семьон се надигнал като хвърковат.

Тогава отците се втурнали към вратата и едва успели да се проврат. Псалтът продумал:

— Не трябваше да купуваме калпака, а разпятието. Излезе, че то можело да възкресява. То е скъпо нещо!

А попът казал:

— Като е тъй, да го купим! Да вървим при Семьон.

Но псалтът възразил:

— Как тъй ще отидем? Той ще ни пребие.

— А бе вие съвсем се объркахте! Аз пръв ще вляза в къщата — казал попът.

Отворил вратата, пристъпил прага. Гледа — Семьон седи преспокойно на пейката.

Попът попитал:

— Семьон, сърдиш ли ни се?

— Не, отче, никак не се сърдя. Дори съм ви благодарен, че ме възкресихте.

Попът още повече повярвал във възкресителното разпятие и тутакси започнал да се пазари:

— Семьон, ние дойдохме при тебе по работа. Продай ни това разпятие!

Семьон отвърнал:

— Не, отче, тази вещ е старинна. По никакъв начин не мога да я продам.

— Съгласи се, Семьон! Колкото искаш, толкова вземи!

— А ти, отче, колко даваш?

Попът тозчас му дал двеста.

Семьон видял, че работата се нарежда, и взел да иска от попа триста. Попът му дал двеста и петдесет, ала Семьон не го дал за двеста и петдесет. Тогавя псалтът се приближил и ръгнал попа в ребрата:

— Давай, давай триста, тази вещ е скъпа!

Попът ударил ръка и рекъл:

— Добре, купено!

А Секлетея чула това и взела да се кара на Семьон, че уж прахосвал скъпи неща.

Отците тутакси платили и радостни хукнали към къщи. А Семьон рекъл на Секлетея:

— Както виждаш, Секлетея, работите се нареждат.

И Семьон забогатял. А отчетата си отишли в къщи и зачакали случай да си послужат с покупката.

Минало, що минало и те чули, че дъщерята на един задморски цар умряла набързо и че царят много тъгувал за нея. Посъветвали се отците и намислили да изпратят на царя вест, че ако заплати добре, ще възкресят дъщеря му.

Щом вестта стигнала до задморския цар, той тутакси отговорил: „Ако възкресите дъщеря ми, ще ви платя много скъпо. Ако не я

възкресите — живи няма да останете.“

Тогава отците свалили попските си дрехи, преоблекли се като учени доктори и се запътили към царя. Царят ги приел и бързо взел да ги разпитва как ще се заловят с работата и какво им трябва за възкресяването на дъщеря му. Попът като най-стар рекъл:

— Трябва ни самотна къщичка далеко от града.

Той не искал никой да види как ще възкресят княгинята.

Царят заповядал да наемат отделна къщичка и да отнесат там дъщеря му. И отците се запътили нататък.

Като влезли в къщичката, наредили здраво да се заключат вратите и зачакали да стане дванадесет часът през нощта. А като минало дванадесет часът, попът като най-стар взел разпятието, приближил се до задморската княгиня и поискал да я възкреси. Но напразно. Нищо не можал да стори.

Тогава псалтът рекъл:

— Е, отче, не го правиш както трябва. Я дай на мене!

Ала и псалтът нищо не направил. А ръцете на клисаря треперели. Той не се решил да се приближи до княгинята.

Подкосили се краката на отците и те си помислили:

„Сега няма да излезем живи оттука!“

Почнали да търсят някакъв изход. Намислили да избягат, додето са още живи. Но за зла участ навсякъде било здраво заключено. Дирили, дирили и намерили една тясна вратичка, през която можели да се промъкнат и решили да избягат през тази вратичка.

Най-тънък от всички бил клисарят; Затова го накарали пръв да се провере. С голям труд клисарят успял да се промъкне. Тогава попът и псалтът взели да го молят да не ги оставя. Клисарят се почувствувал свободен и рекъл:

— По-скоро излизайте, иначе ще избягам!

Псалтът тутакси се наврял. Той бил дебел. Главата си как да е промъкнал и викнал на клисаря:

— Помогни ми, измъкни ме!

Клисарят го хванал за косите и почнал да го дърпа. А попът бутал псалта отдире, за да се измъкне по-скоро. С големи усилия изтласкали и псалта.

Като изтласкали псалта, попът ударил на молба:

— Вземете ме, не ме оставяйте!

А псалтът и клисарят рекли:

— Хайде, отче, по-скоро, защото ще се съмне и ние няма да можем да избягаме.

Попът също подал главата си, те го хванали за косите. Теглят го така, че костите му пукат. А пък попът не казва, че го боли, само се моли:

— Не ме оставяйте тук, измъкнете ме!

С големи усилия измъкнали попа. Търтили и тримата, колкото им сили държат, да бягат от това царство. А като стигнали в къщи, страхували се дори да мислят за своите покупки.

С парите, които получил от отците, Семьон захванал да живее като хората. Забравил нуждата.

БЕРГЕН — СИНЪТ НА АЛТЪН КАН АЛТАЙСКА ПРИКАЗКА

Това се случило много отдавна. По онова време сред широката степ се издигал златен дворец — до три небеса нагоре се вишел, до три земи надолу слизал. В тоя дворец живеел Алтън Кан, внук на юнак и сам той голям юнак.

Алтън Кан се оженил за хубавата Алтън Кок. Прекарал някое време с нея, а сетне и рекъл:

— Ще ида, невеста, на лов.

Юнакът яхнал бял-червен кон, девет боя висок, и препуснал през златната тайга. Обходил полите на снежните планини, бреговете на синьото море. Зверове и птици прострелвал.

А в това време Алтън Кок родила син. Нарекли го Берген, което на алтайски език значи Юнак.

Върнал се стопанинът. — Гледа: по двора припка момченце — за три месеца пораснало колкото тригодишно дете. Зарадвал се той. Подарил му калпак от черна лисица и златен лък.

А недалеч в степта живеел друг юнак, наречен Кара Мок.

Веднъж Кара Мок минал край златния дворец и се подиграл на Алтън Кан:

— Живее си тук Алтън Кан и си мисли, че той е юнак над юнаците. Пък аз с една ръка да го стисна, от него няма нищо да остане. Та има ли в тая тайга юнак с мене да се мери?

Щом зачул тия думи, Алтън Кан скочил и се провикнал:

— Ей ти, плашило! Ела ми насреща — тогава ще видим кой е посилен!

Кара Мок отвърнал:

— Чакам те! — и яхнал тъмносивия си кон, висок девет боя. Алтън Кан яхнал лък своя бял-червен кон.

Спуснали се двамата юнаци един срещу друг. Затреперила земята, синьото море се надигнало, белите планини се снишили. Девет години се били юнаците — никой не победил.

През това време Берген възмъжал. На деветата година надзърнал през прозореца и рекъл на майка си:

— Умора налегна баща ми. Ще ида да му помогна.

Излезнал в степта, разорана от конски копита. Отишъл при Кара Мок, пипнал го за врата и го запокитил заедно с коня му.

Поднал в праха Кара Мок и не можал от ярост дъх да си поеме:

— Ще се срещнем с тебе, млади юначе! — викнал той, метнал се на коня и изчезнал в тайгата.

А Берген се върнал в златните покои и разкършил богатырски плещи:

— Голяма сила в мене се е събрала! Какво да я правя?

Още недоизрекъл, сред степта се вдигнала бяла мъгла. Когато се разнесла, пред Берген застанал непознат юнак и заговорил:

— Пази си силата, Берген, не я прахосвай. Тебе ти е писано да водиш три страшни битки, да спасиш хората от неволя. Тогава твоята голяма сила ще ти дотрябва.

Бялата мъгла сред степта отново се появила, а като се разсеяла — от юнака нямало ни помен.

Синът отишъл при родителите си и ги помолил:

— Тате, мамо! Искам да поскитам по широкия свят. Пуснете ме! След време пак ще се върна при вас.

Жалба паднала на сърцето на старите.

— Ти си млад и неразумен. Сянката лежи под дървото си! — раздумвали го те.

Накрай склонили, пуснали го да върви по света.

Сбогувал се Берген и потеглил на път. Яхал ден и нощ. Под него кон дванадесет боя висок, ботушите му със сърма и бисер обшити, на главата — калпак от черна лисица, а през рамо — златен лък, що Алтън Кан му бе подарил.

Дълго пътувал младият юнак. Преминал земите на седемдесет хана, изкачвал непристъпни върхове, слизал в глухи долини. Най-сетне дошъл в златната степ. Тук тревата не вехнела, на дърветата шумата не ока ала, на единия край се люшкало море като бяло мляко, на сред степта се издигала златна планина.

„Тук е добре да отседна!“ — помислил си Берген.

В този миг през облаците се спуснал на три златни вериги златен дворец. Като птица кацнал в скута на златната планина и разтворил

портите си.

Юнакът скочил от коня, пуснал го да пасе и влезнал в двореца. Там намерил богата трапеза с всякакви гозби, а наоколо няма жива душа.

Берген си свалил калпака, окачил лъка на златен пирон. Похапнал, попийнал, а сетне полегнал на златна постеля.

Спал седем дни.

А в това време по златната степ като вихър се носел Кара Мок на тъмносив кон; той предвождал войските на седемдесет и седем хана.

Събудил се младият Берген и се послушал: сякаш сърдит рояк пчели бръмчат пред двореца. Надзърнал през прозореца — цялата степ била покрита с вража войска.

Откачил Берген златния лък, нахлупил калпака си от черна лисица, застанал на прага и подсвирнал. Тозчас долетял верният му кон, започнал гневно да рие земята с копитата, да цвили високо. Яхнал юнакът коня си и излезнал в степта.

Щом го зърнали, враговете закрепцели. Техните остри стрели полетели към Берген.

„Ето я първата битка!“ — помислил си юнакът и се провикнал към Кара Мок:

— Не аз съм дирил войната, Кара Мок! Ти ще отговаряш за пролятата кръв. А да се браня е мое право!

Опънал той златния си лък. Звъннала първата стрела. След нея — втора, трета... Враговете почнали да падат един до друг като покосена трева. Когато Берген сразил цялата войска, се провикнал:

— Хей, Кара Мок! Ако си дошъл да се биеш с мене, излез гърди срещу гърди! Не ми тикай в ръцете тази мърша!

Вкопчили се двамата юнаци.

Залюляла се тайгата, старите лиственици се разцепили на две, белите планински върхове рухнали в морето.

... Били се дванадесет години. Накрай силата на Кара Мок се свършила — не можел вече меча си да вдигне. Берген грабнал смъртния си враг, вдигнал го над главата си и го запокитил през шест планини и през девет реки. После изтрил потта от лицето си и препуснал през златната степ. Насреща му се задали върволици от хора: вървят, привели глави към земята, ръцете им вързани отзад, дрехите им изпокъсани. Зад тях подтичва добитък. Непознат юнак ги

гони с камшик — не им дава да спрат да си починат. За стремената на коня му завързани две дечица: отдясно — момченце, отляво — момиченце.

Берген заковал коня си:

— Ей ти! — провикнал се той. — Защо мъчиш хората и добитъка?

Онзи отвърнал:

— Това е плячка, която отнех от моя враг. Сега ги откарвам в стана си.

Вдигнал се на стремената Берген, разпънал юнашки плещи, смръщил врани вежди и се хванал за меч:

— Ако смееш, излез ми насреща!

Втурнали се един срещу друг двамата юнаци. Кипнала страшна битка.

Берген успял да повали своя враг на земята. Отрязал му главата и я запратил през девет снежни планини.

Освободил децата от стремената и развързал ръцете на клетите роби:

— Върнете се в родния си край — рекъл им. — Ако по пътя някой понечи зло да ви стори, кажете, че Берген, синът на юнака Алтън Кан ви е освободил.

Освободените се поклонили и подкарали добитъка на зад.

А Берген продължил пътя си.

„Завърши втората битка. С кого ли ще вода третата?“ — помислил си отново той.

Препускал, препускал — много земи преминал. Достигнал до страна оградена с железен стобор. Зад стобора се издигала желязна гора. Наканил се да влезе в гората, ала пред него се изпречил юнак. От горе до долу обкован в желяза, седи на огненочервен кон и държи тежък меч в ръка.

Провикнал се железният юнак:

— Плати данък за пътя! Оттук даром не се минава!

— Берген никому данък не е плащал — отговорил синът на Алтън Кан. — Пусни ме, юначе, миром да мина.

— Никому досега не съм опростил данъка. Който с добром не иска, главата му на железния стобор набучвам. И за твоята има място тук.

Озърнал се Берген — наистина целият стобор бил накичен с юнашки глави; само един кол в средата стърчал празен.

— Твоята глава на оня кол ще побия! — викнал синът на славния юнак Алтън Кан и като буря налетял връз железния юнак.

Били се единайсет години.

На дванайсетата година железният юнак паднал по гърба си. И вече не станал. Набучил Берген главата му на кола — да я гледат мирните пътници и да знаят, че пътят е вече свободен.

„И третата битка завърши! — помислил си Берген. — Време е вече да се върна у дома.“

Яхнал пак коня си и свърнал назад. На горния праг го причакали старият Алтън Кан и старата Алтън Кок. Те и невяста-красавица за сина си намерили, девойката Суу Чу.

Свикал народа си Алтън Кан на гощавка-венчавка. Цяла година сватбарите не станали от трапезата и пак не могли всичко да изядат и да изпият.

ДОСЕТЛИВАТА ВРАНА ЮКАГИРСКА ПРИКАЗКА

Кога е станало това, сам пресметни!

Край морето летяла една гладна врана. Чула тя, че по крайбрежната пътечка пращят клонки, кацнала на едно дърво и видяла, че откъм морето иде човек.

— Кой е този? — запитала тя кълвача.

— Чужденец — отвърнал кълвачът.

Враната литнала по следите на човека и го погледнала в гърба. Не приличал на юкагир.

Погледнала го и в лицето.

— Га-га! — грачела тя. — Дошъл е американският търговец. Пак е дошъл за кожи.

Враната решила да лети и да попоглежда.

И ето че американецът влязъл в юртата на един стар ловец. Старецът сварил еленово месо. Нагостил пътника с тлъсто парче, дал му вкусна мозъчна кост. Яли що яли и като се наяли, старецът хвърлил костта на улицата, а гостенинът я хвърлил в огъня.

Враната се разсърдила на гостенина, задето не хвърлил костта през прага. „Алчен човек е той — помислила си тя, — трябва да бъде наказан.“

Американецът прегледал всичките кожи, опипал ги и рекъл на стареца:

— Хайде сега в платноходката за стоката!

— Не аз купувам от тебе — отговорил ловецът, — а ти от мене.

И ти трябва да донесеш стоката си при мен в юртата.

Тръгнал си американецът и почнал да ругае стареца. А старецът си помислил: „Дали ще се върне или няма да се върне? Май че обидих богатия търговец.“ Но търговецът се върнал, само че намислил нещо лошо. Като вървял през тайгата, той наскубал мъх и го пхнал между тютюна. На брега събрал нападали листа и ги смесил с чая. Но враната видяла всичко.

И ето какво се случило по-нататък.

— На ти стоката, старче! — рекъл американецът. — Само, че ти донесох повече, отколкото трябваше. Прибави и ти кожички!

Старецът взел стоката в едната ръка, а кожичките сложил в другата. Американската стока излязла по-тежка.

— Ето ти още десет лисичи опашки — рекъл старецът.

Американецът сложил всичко в чувала, метнал го на гръб и си тръгнал весел и доволен. Вървял из тайгата и пеел. А досетливата врана кацнала върху чувала и попоглеждала напред. „Ще те проводя аз отвъд морето с празни ръце!“

Спрял се американецът, навярно се уморил. Враната кацнала на едно дърво. Американецът оставил чувала под един храст и отишъл да пие вода. Напил се и напълнил лулата си.

— Сега му е времето! — пошепнала си враната.

Домъкнала мъх, развързала чувала, извадила от него всичките кожички, а вместо тях поставила мъха.

След това отнесла кожичките при дядовата юрта и ги сложила пред прага.

Старият ловец още спял, ала най-сетне се събудил. „Я да си напълня луличката!“ — помислил си той. Запушил тютюн, но той му замирисал на мъх. Опитал чая, ала в него имало шума.

— Ах, негоднико! Ах, ти, задморски лъжецо! — захванал да ругае старецът.

Изскочил от юртата по-сърдит от зъл дух. Гледа — пред прага лежат кожичките.

„Животинките навярно са оживели — рекъл си ловецът. — Усетили са, че искат да ги откарат в чужда земя и са избягали от чувала.“

Събрал кожичките си и ги внесъл в юртата.

А пък американецът в това време отишъл на брега. Седнал в лодката и захванал да се хвали на другарите си:

— Гледайте колко кожи взех, все от скъпи северни лисици!

— Покажи ни ги! — рекли те.

Американецът развързал чувала, но в него имало само мъх.

— Ай-ай-ай! — развикал се той. — В тая тайга живее страшен магьосник, само дано не превърне и нас в пух и прах.

А враната загракала от дървото:

— Га-га-га. Аз съм магьосникът! Друг път да не лъжеш юкагите!

ХИТРАТА СВИНЯ И ГЛУПАВИЯТ ВЪЛК ОСЕТИНСКА ПРИКАЗКА

В една долчинка край голямата гора живеела стара свиня. Къщичката и била малка, дървена, ала подредена, прибрана, с чиста слама постлана.

Имала си свинята три мънички прасенца. Всеки ден ги миела, кърмила, а вечер ги подреждала на сламата да спят. Така си живеели мирно и тихо.

Веднъж старата свиня отишла на реката за вода. За беда отнякъде се задал злият вълк. Щом забелязал свинята, спуснал се към нея и зачаткал със зъби:

— Отдавна те гледам и устата ми се пълни със слюнка. Но все сгода нямах. Ама сега, свиньо, ще те изям!

„Лоша работа! — помислила си свинята. — А вълкът колкото е зъл, толкова е и глупав. Ще се опитам да го излъжа.“ И заприказвала:

— Моля ти се, Вълчо, не ме изяждай. Стара съм: месата ми са сухи като камъни, главата ми е корава като пън, нозете ми са жилави като коренища. Не си хаби зъбите за мене! Затова пък аз ще те нагостя с моите три прасенца. Те са такива тлъстички, крехкички и розовички — като ябълки.

Вълкът помислил и рекъл:

— Право казваш! Ти си вече стара и жилава. По-добре е да си похапна крехки прасенца, отколкото да си троша зъбите с теб.

Свинята тайно се зарадвала, но изгрухтяла с нажален глас:

— Вълчо, ела тая вечер в нашата долчинка. Ама най-напред повикай най-голямото прасенце, после средното и най-последното малкото. Изяж ги поред. Защото, ако излязат и трите заедно, ще се разбягат на три страни и няма да можеш да хванеш нито едно.

— Съгласен съм! — изръмжал вълкът. — Но ми кажи как се казват твоите прасенца?

— Най-голямото се нарича Време, средното — Топло, а най-малкото — Здраво — казала му свинята.

— Виж ти какви чудни имена!

— Такива са.

— Добре. Каквито и да са на прасенцата имената, все ще ги изям. Значи ще дойда довечера, щом се стъмни — рекъл вълкът, подскочил от радост и се шумугнал в гъсталака.

А свинята си плюла на копитцата и беж да я няма. Върнала се в къщичката и здраво залостила вратата. Докато ги подреди за спане, свечерило се.

Прасенцата, изморени от лудуването през деня, бързо заспали. А майка им се изтегна край тях и зачакала гостенина си.

Ето ти подир малко пристига вълкът, трака със зъби и тропа по вратата:

— Временце! Временце! Сладко прасенце! Излез да си поиграем на пълнолика месечинка!

А свинята отвътре:

— Временцето ти, Вълчо, мина-замина. Късно е вече. Мама му е меко постлала и кротко го е приспала.

Разсърдил се вълкът. Пак чука: „Чук, чук, чук!“

— Топличко! Топличко! Прасенце сочничко! Излез да си поиграем на пълнолика месечинка!

А свинята отвътре:

— Навън, Вълчо, захладя, застудя. Мама го е топло покрила, топло го е завила.

Още повече се разсърдил вълкът и заблъскал вратата:

— Здравенце, Здравенце, крехко прасенце! Излез да си поиграем на пълнолика месечинка!

А отвътре свинята изгрухтяла силно-силно:

— Здраво мама вратата залости, не и трябват такива гости. Махай се Вълчо, в гората, че като взема метлата...

Побягнал гладният вълк в гората и повече ни се чул, ни се видял.

НИКИТА КОЖЕМЯКА

РУСКА ПРИКАЗКА

Близо до Киев се появил един змей. Той събирал от народа тежък данък: от всяка къща по една хубава девойка. Вземал девойката и я изяждал.

Дошъл ред и на царската дъщеря да иде при змея. Змеят сграбчил княгинята и я повлякъл към бърлогата си, но не я изял. Тя била хубавица и той я взел за жена. Когато змеят отивал по работа, затрупвал княгинята с дървета, за да не избяга. А княгинята имала кученце, то се навъртало около нея. Щом напише княгинята записка до баща си и майка си и я върже за шията му, то дотърчавало където трябва — дори и отговор донасяло. Веднъж царят и царицата писали на княгинята: „Узнай кой е по-силен от змея?“ Княгинята станала полюбезна със своя змей, почнала да го подпитва кой е по-силен от него. Той дълго мълчал, но веднъж се излъгал и рекъл, че в град Киев живее Никита Кожемяка — той бил по-силен от него. Като чула това, княгинята писала на баща си. „Намерете в град Киев Никита Кожемяка и го проводете да ме Освободи от робията.“

Царят получил тая вест, издирил Никита Кожемяка и сам отишъл да помоли да освободи земята му от лютия змей и да отърве княгинята.

В това време Никита обработвал кожи, в ръцете си държал дванадесет парчета. Като видял, че при него е дошъл самият цар, той изтръпнал от страх, ръцете му се разтреперили и накъсали дванадесетте кожи. Но колкото царят и царицата да молели Кожемяка, той не искал да иде срещу змея. Тогава намислили да съберат пет хиляди невръстни деца и да ги накарат да се помолят на Кожемяка. Невръстните дечица отишли при Никита и захванали да го молят със сълзи на очи да отиде срещу змея. Като слушал молбите им, Никита Кожемяка се просълзил. Взел триста пуда кълчища, насмолил ги, целият се омотал, за да не го изяде змеят, и тръгнал срещу него.

Приближил се до бърлогата на змея, а змеят се затворил и не посмял да излезе срещу Никита.

— Или излез на широкото поле, или ще направя бърлогата ти на пух и прах! — казал Кожемяка и почнал да троши вратата.

Като видял, че няма да се отърве, змеят излязъл срещу него на широкото поле. Бил се що се бил Никита Кожемяка със змея и го повалил. Тогава змеят започнал да го моли:

— Не ме убивай, Никита Кожемяка! На тоя свят няма по-силни от нас двамата. Хайде да си разделим цялата земя, целият свят по равно: ти ще живееш в едната половина, а пък аз — в другата.

— Бива — рекъл Никита, — но трябва да се прокара межда.

Никита направил едно рало триста пуда тежко. Впрегнал в него змея и изорал бразда от Киев до Каспийско море.

— Така — рекъл змеят, — сега разделихме цялата земя.

— Земята разделихме — продумал Никита, — сега пък хайде да разделим морето, иначе може да кажеш, че вземам твоята вода.

Змеят отишъл по средата на морето. Тогава Никита Кожемяка го блъснал и удавил.

Браздата и сега се вижда. Тя е висока два човешки боя. До нея орат, но не я докосват. А който не знае каква е тая бразда, нарича я вал.

Като извършил това свято дело, Никита Кожемяка не взел за труда си нищо и отишъл отново да обработва кожи.

ТРИМА ДОБРИ ЮНАЦИ И ХАЛА

МНОГОГЛАВА

ЧУВАШКА ПРИКАЗКА

Това било отдавна — толкова отдавна, че всички тогавашни хора вече са станали на прах; не са живи и онези, които са се родили покъсно.

Тогавя живяла Галямата хала — колкото силна, толкова и зла. Огън изригвала, всичко изгаряла, с опашката си планини събаряла, с ноктите си пропасти риела. Когато завиела, от воя и през трийсет и девет земи шумата окапвала, реките пресъхвали. Всичко живо се бояло от нея.

Разсърдила се веднъж Голямата хала. Ревнала, изправила се в цял ръст, небето достигнала. Слънцето и месеца оттам откъснала. Слънцето в лявото си ухо скрила, а месеца — в дясното.

Начаса притъмняло на земята. И в мрака Голямата хала се втурнала срещу хора и зверове — всичко живо изловила и изгълтала.

Земята опустяла. Ала не съвсем. В тъмнината Голямата хала не видяла, че в гъстата степна трева се било скрило малко момченце с врано жребче; в голямата гора под вековен дъб друго момченце с бяло жребче се било притулило; а горе, в планината, в една пещера се било спотаило трето момченце със сиво жребче.

Момченцата видели всичко. И том Голямата хала отлетяла към своята далечна страна, те започнали да растат. Раснали, пораснали, станали смели юнаци. Онзи в степта се нарекъл Земя-юнак; другият в гората — Гора-юнак; а третият в планината — Скала-юнак.

Земя-юнак си изковал такъв меч, какъвто сто юнаци да се напънат, не могат да повдигнат. Той го метнал на рамо като някаква тояжка.

Яхнал своя жребец, огледал степта. Навред била непрогледна тъмнина.

— Къде е светлината? — запитал Земя-юнак, но никой не му отвърнал. Той потупал жребеца по шията. — Да идем, Вранчо, слънцето и месеца да дирим, че без светлина не се живее!

А жребецът в отговор започнал да рови с копито земята, да тъпче тревите.

Земя-юнак го смушкар и препуснал през степта като вятър. Летял в мрака без път и посока. Излезнал край голямата гора. Гледа: Гора-юнак върти столетен дъб, прехвърля го от ръка в ръка, като с пръчица си играе, а наблизко пасе белият му жребец.

Гора-юнак съзрял в мрака конника на вран кон. Провикнал се:

— Накъде си се запътил, брате?

— Слънцето и месеца да диря.

— Вземи ме за дружина! Кривакът ми е як. Може да ти помогна.

— Тръгвай, братко! Сам юнак не е юнак — рекъл му Земя-юнак.

Гора-юнак яхнал белия си жребец и тръгнал с брат си.

Много ли, малко ли вървели — в тъмата гледат нещо се мержелее: това бил третият, най-младият им брат. Седи Скала-юнак и премята голяма канара от ръка в ръка — играе си. А край него пръхти сивият му жребец.

— Добра среща, братя! Накъде така? — извикал им Скала-юнак.

— Тръгнали сме да дирим слънцето и месеца.

Вземете ме със себе си! Корав камък за оръжие имам. Може да ви помогна.

— Тръгвай, братко! Вярна дружина — яка твърдина — поканили го двамата.

Скала-юнак яхнал своя сив жребец и тримата тръгнали на път. Преминали високи планини, преплували дълбоки реки и излезли на широко поле. Пред тях блеснала Бяла река. През нея минавал сребърен мост, а на отвъдния бряг се виждал сребърен дворец.

Юнаците слезли от конете и влезли в двореца. А вътре — хубост невиджана! Греели сребърни звезди, подът бил постлан с шарени губери. На трапезата било наредено сладко ядене.

Наоколо не се мяркал жив човек.

Братята похапнали и легнали да подремнат. Заспали дълбок сън, но среднощ белият жребец неспокойно зацвил, дочул го Гора-юнак, станал, взел си кривака и бързо излязъл навън.

А навън гърмяла и трещяла Бяла река. Една подир друга пристигнали девет вълни. Деветата носела сребърен престол. А на престола седяла хала с девет глави — всяка глава била увенчана със сребърна корона.

Ревнала халата:

— Аз съм малката щерка на Голямата хала. Дирия вас тримата. На девет къса ще ви разкъсам, с огън ще ви и изпепеля!

— Чакай, дъще на злото! — отвърнал и Гора-юнак и стиснал дъбовия си кривак. — Рано е още да се хвалиш.

Рекъл това и размахал кривака наляво-надясно. Три пъти замахнал — деветте страшни глави откъснал. Обезглавена, халата се търколила в степната трева.

Гора-юнак изтрил потта си от челото, върнал се в двореца и събудил братята си:

— Ставайте, братя, че дълъг път ни чака.

Метнали се тримата юнаци на жребците и препуснали през полето. Много ли, малко ли вървели, гледат — пътя им прегражда Черна река. Над нея минава златен мост, а на отсрещния бряг се издига златен дворец.

Юнаците слезли от конете и влезли в двореца. А вътре — хубост невиджана: на тавана горят златни звезди, по пода постлани златни губери. Тежката трапеза отрупана с ястия, а домакините никакви ги няма.

Тримата братя похапнали и легнали да си починат. Сред нощта зацвил сивият жребец, затропал с копита. Скала-юнак скочил, грабнал канарата и излезнал навън.

А по Черна река заревали дванайсет мътни талази — един от друг по-високи и буйни. На дванайсетия талаз се люлеел златен престол, а на престола — дванайсетоглава хала; всяка глава увенчана със златна корона.

Халата ревнала силно:

— Аз съм по-голямата щерка на Голямата хала! И да отмъстя за сестра си. На дванайсет къса ще ви разкъсам, с огън ще ви изпепеля.

— Чакай, дъще на злото! Не бързай да се хвалиш — отвърнал Скала-юнак. Запратил тежката канара към халата. Премазал я. Страшилището издъхнало начаса. Търколили се дванайсетте златни корони на тревата.

Изтрил потта от челото си Скала-юнак, върнал се в двореца и събудил братята си:

— Ставайте, братя-юнаци! Тръгвайте по-скоро да намерим слънцето и месеца.

Отново тръгнали тримата братя през тъмната степ. Вихром полетели жребците. Дълго ли, кратко ли препускали, колко ли път извървели — никой там не е бил и никой не може да каже.

Задъхали се конете, покрили се с пяна. И конниците се изморили. Легнали да поспят и съберат сили.

Заспали братята дълбок сън. И ето из мрака излетяла Голямата хала — едната и глава колкото планина, а колко глави има — в тъмното не се вижда. Опашката и до небето стига. Завила се на обръч, оградил спящите юнаци, съска и се подсмива:

— Не ще ми убегнете този път. Ще ви отмъстя за моите щерки!

Жребците трепнали, в един глас тревожно изцвилили. Скочили тримата братя и мигом се метнали върху седлата. Поискали да прескочат страшилището „но то засъскало“извило опашка и в още потесен обръч ги свило.

Сивият жребец се препънал в железните люспи на Халата и заедно със Скала-юнак политнал право в едно от гърлата и. Халата го глътнала цял-целеничък.

Подскочил белият жребец, но не успял да прескочи Халата и полетял ведно с Гора-юнак в друго от гърлата и. И него Халата глътнала цял-целеничък.

Останал най-старият брат да се бие с Халата.

Преди да се втурне, враният му жребец издумал:

— Не ме жали, юначе, удари ме до кръв!

Юнакът шибнал с все сила верния си кон. Закръжил като вихър жребецът, а юнакът завъртял своя меч — една след друга главите на Халата свалил. Улучил сгода, порнал търбуха на страшилището.

Тозчас изскочили на воля Гора-юнак и Скала-юнак. Не побягнали, а се втурнали на стария си брат да помагат.

Дълго траяла борбата. Накрай страшилището било победено.

Из разсечения му търбух наизлезли хора и добитък, зверове и птици — всичко, което Голямата хала била погълнала.

ГЛУПАВИЯТ КЕЛЕ ЧУКОТСКА ПРИКАЗКА

Отишли десетина девойки да берат ягоди. Щом навлезли в гората, от гъсталака излязъл злият великан Келе. Видял той девойките и ги изловил всичките. Вързал ги за краката като яребици и ги окачил на едно дърво с главите надолу.

— Висете — рекъл той, — аз скоро ще се върна и ще ви изям до една.

И си отишъл. Девойките не знаели какво да правят — не можели да се отвържат.

По едно време се задала Кума Лиса.

— Кумичке! Кумичке! — развикали се те от дървото. — Отвържи ни!

Кума Лиса се приближила:

— Ай! Кой ви окачи на дървото?

— Великанът Келе.

Кума Лиса се покачила на дървото, отвързала девойките и се спуснала надолу.

— Трябва да надхитрим Келе — рекла тя, — защото, като се върне, ще се втурне по дирите ви и пак ще ви хване!

— Но как да го надхитрим? — запитали девойките.

— Съблечете по-скоро горните си дрехи!

Съблекли се.

— Свалете и обувката си!

Свалили и обувката си.

— Дайте и герданите си!

Дали и герданите.

— А сега — да ви няма!

Побягнали девойките. А Кума Лиса взела дрехите им, натъпкала ги с трева и листа, украсила ги с герданите, вързала долу обувката и направила на всяка дреха плитки от трева. Сетне ги обесила с главите надолу и побягнала. По едно време дошъл Келе.

— Ах — рекъл той, — сега ще ви изям! Всички ви ще изям!

Приближил се до дървото, сграбчил една от лъжливите девойки и хубаво си отворил устата. Захапал я, но в устата му се посипали листа и трева.

Зачудил се Келе:

— Брей! Какво е това?

Хванал друга девойка, хванал трета... От всичките падали листа и трева. Досетил се Келе, че девойките са избягали.

— Аха! — извикал той. — Развързали се! Но аз все пак ще ви настигна. Няма да ми избягате!

И се втурнал да ги гони.

А девойките дотърчали до реката, намерили плитко място и преминали на другия бряг. Седнали да си починат.

Дотърчал Келе до брега и погледнал реката.

— Ей! — извикал той. — Дълбока ли е реката?

— Уха! Дълбока е!

— А вие как я преминахте?

Ние пихме, пихме, всичката вода изпихме и тъй преминахме!

— А отде се е взела пак тая вода?

— Заваля дъжд и напълни реката.

— Тогава и аз ще я изпия!

Легнал Келе на брега и захванал да пие водата. Пие, пие... Пие, пие...

— Е, как е — запитал, — намаля ли?

— Намаля — отвърнали девойките. — Пий още!

Келе пак захванал да пие. Пие, пие... Пие, пие...

— Е, как е? — запитал повторно.

— Съвсем малко остана! По-скоро я допий!

Келе пак се заловил да пие. Пие, пие... Пие, пие... А реката — каквато си била, все такава си останала! Досетил се Келе, че девойките му се присмиват, и се разсърдил:

— Каквото и да стане, аз ще ви стигна и ще ви хвана!

Тръгнал Келе през реката. От изпитата вода натезжал и едва се мъкнел.

— Ох, лошо! — казал. — Много вода изпих!

— Сега ние ще тичаме — рекли девойките, — а ти ни гони! Която хванеш, нея изяж!

Втурнали се девойките, втурнал се и Келе. Но не можал дълго да тича. Спънал се, паднал и се пукнал. Свършило се с людоеда Келе. А девойките се върнали у дома си цели-целенички!

ЗЛАТОРОЖКО СААМСКА ПРИКАЗКА

Направил един старец от глина човек — с голям корем и голяма уста. Измайсторил го и го изправил навън до прозореца да съхне. Сетне отишъл при бабата и се похвалил:

— Погледни, старо, какъв човек съм направил!

Старицата се изплашила и прехапала устни.

— Оле, старче, какво си сторил? Ами че този човек, дето си го направил, е жив! Той сега ще влезе при нас и ще ни налапа!

Додето изрече тези думи, зад прозореца се чули тежки стъпки: туп-туп-туп!

Глинчо пристигнал.

Бутнал вратата и влязъл в къщи.

Погледнал насам-натам. В къта седял старецът и плетял мрежа, а бабичката му помагала.

Глинчо протегнал ръце, хванал стареца и старицата и ги погълнал заедно с мрежата която плетели.

Озърнал се да види дали има нещо друго за ядене и като не съзрял нищо, обърнал се назад и излязъл на улицата. А там се задали две момичета. Едното носело вода в стомна, другото с кобилица. Отворил устата си Глинчо и двете налапал: едното — заедно със стомната, а другото — с кобилицата. Продължил пътя си по-нататък.

Насреща му се задали три бабички. Те носели кошници пълни с ягоди. Глинчо протегнал ръце, натикал в устата си бабичките заедно с ягодите.

И пак закрачил: туп-туп-туп!

Стигнал до трима рибари, които поправяли една лодка. И тримата налапал заедно с лодката.

На пътя му се мярнали още трима души дървари, които сечели дърва. И на тримата видял работата — глътнал ги на бърза ръка заедно със секирите.

Вървял, вървял. Видял една планина, а на планината — млад елен с разклонени рога. Пасе тревница. Глинчо застанал срещу елена и викнал:

— И тебе ще изям, еленко! Слизай долу!

А еленът отгоре му отговорил:

— Глинчо! Глинчо! Ти стой там, както си спрял, разтвори си по-широко устата, а пък аз ще скоча от планината и право ще се намъкна в устата ти!

Зарадвал се Глинчо и захванал да се смее: „Хи-хи-хи!“

Изправил се под планината зяпнал по-широко и се, загледал как еленът щял да скочи в гърлото му. Но еленът се засилил и като подскочил, здравата ударил Глинчо по корема:

— Трах!

Глинчо се разклатил, паднал на гърба си и се пръснал на хиляди парчета.

И всичките живи хора, които излапал, мигом скочили на крака и се разбягали към къщи: старецът със старицата повлекли мрежата, момичетата със стомната и кобилицата хукнали, бабичките с ягодите, дърварите със секирите, рибарите заплували с лодката, а най-подир се втурнал и еленът.

Тогава девойките донесли много злато, селяните позлатили еленовите рога и всички започнали да наричат юначния елен Златорожко.

ДЕВОЙКА, КОЛКОТО ВРЕТЕНО КОМСКА ПРИКАЗКА

Живели си някога сговорно дядо, баба и щерка. Щерката станала мома за женене, а на бой порасла колкото вретено. Макар такава малка, тя била умна и паметлива, весела и работлива. Затова старците я обичали. Не се харесвало това на Йома — злата вещица. Тя дошла в колибата и рекла:

— Имате си щерка, колкото вретено на бой. Аз пък имам синче, голямо горе-долу като нея. Хайде да ги задомим. Ако не се съгласите, ще ви разсипя живота. Ще запуша комина, ще залостя портата, та да не можете да излезнете навън и ще се задушите от лютия дим.

Изплашили се старците. Що да сторят? Рекли на Йома:

— Ще ти дадем дъщеря си за снаха.

Стиснала злата Йома девойката за ръка, повлякла я към тъмната гора. Срецнала ги по пътя една бабичка, Погледнала ги и поклатила жалостиво глава.

Йома довлякла девойката в своята къщурка. А там, разбира се, нямало никакъв син. Душевадката искала да погуби момичето — ей тъй, от лошотия.

Още не отдъхнали от пътя, тя му рекла:

— Искам да ти оплета шарени чорапи, ала нямам вълна. Иди на горската поляна. Там пасат моите овце. Острижи ги и ми донеси вълната!

Тръгнала девойката, колкото вретено голяма, към горската поляна. А наред пътя я причакала същата онази бабичка и я попитала:

— Мило момиченце, хубаво птиченце, къде отиваш?

— Йома ме прати в гората да острижа овцете и.

— Ох, клетото ти! — заклатила глава бабата. — Злата Йома те праща на смърт. Ами че нейните овце са сивите вълци. Почакай! Аз ще ти кажа какво да направиш, за да се избавиш.

Бабата я научила да отиде на горската поляна, да се качи на една елха и да запее:

*Овчици сиви Йомини,
бърже при мен се сберете,
сами се острижете
и вълната ми оставете!*

Тозчас от разни страни надошли сиви вълци. Започнали един друг да се дерат с нокти. Поляната се покрила с вълча козина. След това зверовете се разбягали, кой откъдето бил дошъл.

Девојката събрала козината и я отнесла на Йома. Вещицата се учудила:

— Гледай ти! Как стана тъй, че сивите ми овчици ти дадоха вълна, а не те изядоха? Хайде сега изтичай в горската долчинка. Там пасат моите крави. Издой ги и донеси млякото!

Тръгнала девојката към горската долчинка. А наред пътя пак я причакала старата бабичка и я попитала:

— Мило момиченце, хубаво птиченце, къде отиваш?

— Да издой Йомините крави.

— Знаеш ли какви са нейните крави? Мечки-стръвници. Ама слушай добре! Ще те науча какво да правиш, та да се избавиш.

И старата баба пак и дала съвет. Умната девојка отишла в горската долчинка, качила се на една елха и запяла:

*Кравички кротки
Йомини, бърже при мен
се сберете, сами се
издоете и млякото си оставете!*

Тозчас от всички страни надошли мечки-стръвници. Стълпили се под елхата, издоили се една друга, налели млякото в брезовото ведро и се разбягали.

Девојчето отнесло млякото. Злата Йома не повярвала на очите си:

— Че как тъй моите кравички ти разрешиха да ги издоиш? Я сега да идеш при по-старата ми сестра! Тя живее през гората, отвъд

планината. Поискай и да ти даде брезовата кошничка да наберем гъби.

А пък на ума си казала: „Аз не можах да се отърва от това омразно момиче, ама сестра ми е по-умна от мене, тя ще го погуби.“

Послушната девойка се затичала към Йомината сестра. А наред пътя пак я причакала добрата бабичка.

— Мило момиченце, хубаво птиченце, къде отиваш?

Девойката и разправила къде я праща вещицата. Бабичката заклатила бялата си глава:

— Ох, чедо! Не те праща на добро място тази Йома. Ами че нейната сестра е също такава зла вещица. Тя ще иска да те убие и изяде. Ала слушай добре. Ще ти кажа как да се избавиш!

И бабичката и дала бучка масълце, шепа булгурец, дървено гребенче, един брус и кошничка със смола. Дала и всичко това и пак повторила — така и така ще сториш, нищо да не забравиш, та дано се избавиш.

Момичето поблагодарило на бабичката и се затичало през гората. Щом прехвърлило планинския връх, видяло в долината къщата на Йомината сестра. Почукало на пътната врата:

На прага излязла рошавата Йома: носът и като клюн, зъбите — тесли. Запитала:

— Какво те води при мене, девойко?

— Лельо Йома, лельо Йома! — изчуруликало момичето. — Праща ме сестра ти. Дай ми твоята брезова кошничка да набера гъби за кашичка.

Старата Йома веднага се досетила защо сестра и праща момичето. Рекла:

— А, брезовата кошничка ли? Ще я дам. Ти влез, почини си, пък аз ще отида в килера да я донеса.

Отишла старата Йома в килера, взела да си точи зъбите на точилото. Девойката разбрала какво я чака и си рекла:

„Бежте, крачета, да бягаме, от тая беда да се спасим!“

Спуснала се към вратата. Дърпа, блъска — тя не се отваря. Спомнило си момичето думите на бабата: пантите с масълце намазало и вратата сама се отворила. Но щом се показало на двора, върху него връхлетели Йомините черни птици. Загракали грозно, зашибали с криле момичето по главата, още малко ще му изкълват очите. То им

подхвърлило шепата бупгурец, както бабата го била научила. Птиците се спуснали да кълват и го оставили на мира.

А старата вещица вече си наточила зъбите; те станали като ножове остри, като игли бодливи. Излязла от килера и извикала:

— Ей сега ще те изям!

Погледнала тук-там — няма я девойката. Спуснала се към вратата и заудряла с юмрук:

— Ах, ти! Защо пусна девойката да излезе?

Вратата отвърнала:

— Защо да я задържа? Четиридесет години вече ти служи, а ти дори не ме погледна. Пък момичето ми намаза пантите с масълце и така ми олекна, че мога и да запея.

Йома изтичала на двора и започнала да хвърля камъни по черните птици.

— Ах, вие! Защо оставихте девойката да избяга? Защо не и изкълвахте очите?

Черните птици отвърнали:

— Ето вече четиридесет години ти служим, а не можахме дори трошичка от трапезата ти да кълвнем. Пък момичето ни даде булгурец.

Без повече да се мае, рошавата Йома седнала в чутурата, шибнала я с черяслото и се втурнала да догони момичето.

Чутур-бутур, чутур-бутур — загърмяла чутурата по камънака и ето — Йома почти настигнала момичето. Тогава то се сетило за думите на добрата бабичка, метнало през лявото рамо гребенчето и рекло:

*Гребенче, мило гребенче,
посади гора висока,
висока и неизбродна
зад мене, мило гребенче,
пред Йома, мило
гребенче, та да ни, мило,
разделиш, и да ме, мило,
ти спасиш!*

И мигом зад гърба на момичето и пред носа на рошавата Йома се извишила до облаците неизбродна, гъста гора. Йома се залутала из

драките. Търсила тук, търсила там — никъде не намерила пътечка, само си издрала лицето и си скъсала дрехите. Върнала се в къщи, взела своята брадва-самосечка и хайде назад! Пуснала брадвата да сече гората и да проправя пътека.

Брадвата-самосечка проправила пътека.

А вещицата какво да прави с тая тежка брадва? Да я мъкне със себе си, няма да може да стигне момичето. Пъхнала я в една хралупа и понечила да се качи в чутурата, но горските птици закрещели:

*Не я крий! Не я
крий! Брадвата
видяхме ний. Няма
да се спрем —
ще те издадем!*

Върнала се вещицата и оставила у дома си брадвата, па яхнала пак чутурата и препуснала по пътечката: чутур-бутур, чутур-бутур! ...

Минала вече гората и а-ха да настигне момичето. А то метнало през рамо бруса и рекло:

*Брусенце, мило брусенце,
вдигни планина висока,
каменна и непристъпна
зад мене, мило брусенце,
пред Йома, мило брусенце, —
та да ни, мило, разделиш,
та да ме, мило, ти спаси!*

И мигом зад гърба на момичето и пред носа на злата вещица се вдигнала каменна и непристъпна планина, както то поискало. Задраскала Йома скалите — ноктите си изпочупила. Видяла, че не може да мине през планината. За трети път се върнала и взела своя чук-самочук. Яхнала чутурата: чутур-бутур, чутур-бутур — дошла до каменната планина, пуснала чука.

Чук-трак, чук-трак! — полетели на всички страни камъни. Вдигнал се прах до небето. Чукът-самочук проправил път. А какво да стори вещицата с него? Да го мъкне — няма да може да настигне момичето. Скрила го в една пещера. Тъкмо се качила на чутурата, горските птички пак закрепцели:

*Не го крий! Не го крий!
Чука ти видяхме ний.
Няма да се спрем —
ще те издадем!*

За четвърти път се върнала вещицата. Оставила чука и пак препуснала с чутурата. Доближила се до момичето и а-ха — да го хване за плитките. Но то метнало през глава кошничката със смола и рекло:

*Кошничке, мила кошничке,
разлей смолата, кошничке,
като река широка,
широка и дълбока,
пред мене, мила кошничке,
зад Йома, мила кошничке...*

Девојката объркала магическите думи. И ето че двете се намерили наред една широка река, в която вместо вода течала смола. Залепили се в смолата и не могли да мръднат ни напред, ни назад.

Стояли така, стояли, по едно време над тях се завъртяла една врана. Момичето и се примолило:

*Вранко мила, чернокрила,
бързо литвай у дома,
кажи на тате и мама,
че затънах във смола.*

*Да пристигнат начаса
с огън и железен прът
и от смърт да ме спасят!*

Тая вранка чернокрила имала добро сърце. Смилила се над момичето и тозчас отлетяла при старците. Кацнала на прозорчето и загракала:

*Га-га-га!
Щерка ви е във беда
сред реката от смола
заедно със Йома зла.
С огън и железен прът
бързо-бързо там идете,
от беда я избавете!*

Вранката изрекла това и отлетяла. Ала старците били възглухи — не чули думите и.

Чакала дълго девойката помощ от баща си и майка си. По едно време над главата и зашумял голям гарван. Тя му се помолила:

*Гарванко, черноперичък,
бързо литвай към дома,
кажи на тате и мама,
че до гуша съм в смола!
Тук да дойдат начаса
с огън и железен прът
и от смърт да ме спасят!*

На гарвана му домиляло за момичето. И той имал добро сърце, но бил по-умен от враната. Отлетял и кацнал на прозорчето. Чукал с клюна, чукал, дордето старците го чули и отворили прозорчето. Тогава той изгракал:

*Гра-гра-гра!
Щерка ви е във беда —
сред реката от смола.
Гонеше я Йома зла,
но и Йомата затъна.
Щерка ви сега ви моли
с огън и железен прът
към реката да вървите
и от смърт да я спасите!*

Без да се бавят, старците грабнали железен прът и огън и изтичали навън. Гарванът ги завел при реката от смола. Щом ги съзряла, лукавата Йома завикала:

— Мили мои! Бяхме се накатали с вашата щерка да ви дойдем на гости, ала за беда затънахме в смолата. Моля ви да ни спасите живота.

— Не и вярвайте! Не и вярвайте! — завикало момичето. — Тази лоша Йома искаше да ме погуби.

Бащата заудрял Йомата с железния прът по главата. Удрял, удрял, докато тя цялата потънала в смолата и там си останала. А майката запалила голям огън, разтопила смолата и така измъкнала мъничката си дъщеря.

Тримата се върнали радостни в къщи и заживели мирно и сговорно, както преди.

ПАН КОТАРАН

УКРАИНСКА ПРИКАЗКА

Остарял пан Котаран. Излежавал се край огнището, мъркал и го мързяло да лови мишки. А мишките вече не се страхували от него. Цял ден тропали ръченица покрай малката възглавница, на която дремел, дърпали го за мустаците, и когато захващали да играят на прескочи магаре, прескачали го като пън. Веднъж стопанинът видял какво правят мишките и поклатил глава.

— Защо ми е на мене такъв котарак? — рекъл той. — Хайде, Котаране!

Натикал го в една торба и го отнесъл в гората.

Оставил го под едно дръвче. А Котаран жално захванал да мяучи. Чула го Кума Лиса и тозчас пристигнала.

— Ти кой си? — запитала тя.

Котаран се уплашил и козината му настръхнала.

— Аз съм пан Котаран.

Зарадвала се Лисана, че този гостенин е от господарски род и се завъртяла около него.

— Искаш ли, пан Котаране, да заживеем заедно в гората? Аз ще те отведа в моята къща и всеки ден ще ти нося туйцьк, онуйцьк за ядене. Гладен няма де те оставя.

— Искам! — отвърнал Котаран и двамата тръгнали към Лисиния дом.

Там си заживели хубавичко: Кума Лиса угаждала за всичко на своя съпруг. Мъкнела кокошките от курниците, донасяла му нападали по земята малки пиленца, които силният вятър събарял от гнездата на птиците. Веднъж Лисана срещнала пред къщата си Зая Бая.

— Какво търсиш тук? — запитала тя.

— Дошъл съм да се поразговорим. Ти ще ми разкажеш какви новини си научила, а пък аз ще ти поиграя заешко хоро. Пусни ме да вляза в къщурката ти.

— Недей влиза вътре, защото там има един мустакав звяр, който ще те разкъса! — викнала Лисана.

— Как се казва звярът? — попитал заекът.

— Пан Котаран.

Додето Кума Лиса изговорила името му, котаракът се показал на вратата целият настръхнал.

— Кой е дошъл? — попитал той. — Доведи го тук да му видя работата.

Зайо Байо се връцнал уплашен и хукнал в гората между дърветата. Там срещнал вълка, мечката и глигана.

— От кого бягаш? — запитали те запъхтения заек.

— От страшния пан Котаран бягам! Той се е настанил в къщата на Кума Лиса. Зъбите му са като тесли, ноктите му — като игли, а от очите му излизат пламъчета...

Горските зверове, като чули за опасния гостенин, се разтреперили от страх и за да умиловият лютия съпруг на кумичката, решили да поканят на обяд Лисиното семейство.

— Аз — викнал вълкът — ще донеса една агнешка плешка.

— От мене искайте цвеклото и картофите! — изгруктял глиганът.

— Аз ще донеса мед, за да се подсладят гостите най-накрая! — обещала Мецана.

В туй време Зайо Байо изхвърчал:

— Отивам да донеса зелка!

Запретнали се всичките горски зверове и стотвили в голямата тенджерата ядене за важния гостенин. Когато яденето било готово, захванали да се сговарят кой да иде да доведе пан Котаран и Кума Лиса.

— Аз не мога, защото съм дебела и се задъхвам при ходенето! — казала мечката.

— Аз не съм за пред хора, защото носът ми е много дълъг! — поклатил глава глиганът.

— Аз пък съм толкова стар, че вече оглушах! изръмжал вълкът.

— Хайде, Зайко, ти си най-млад и пъргав! — подканили всички Зая Бая.

Отишъл заекът, спрял пред Лисината къшурка и тихичко почукал с предната си мека лапичка. Кума Лиса го видяла как е застанал на задните си лапички.

— Ти защо си дошъл? — запитала го тя.

— Вълкът, мечката и глиганът канят тебе и пан Котаран на обяд! — бързо изговорил Зайо Байо и се втурнал да бяга. Но щом стигнал при другите зверове, мечката му рекла:

— Да не си забравил да поръчаш на гостите да си вземат лъжици за чорбата.

— Ах — плеснал с лапите си Зайо Байо, — забравих!...

И отново се втурнал назад. Пак приближил до Кумалисината къщурка и викнал през прозорчето:

— Да не си забравите лъжици за яденето!

— Добре, добре. Няма да забравим! — отговорила лисицата и захванала да се тъкми. Начервила си муцунката, метнала си лисичата кожа. А пан Котаран си разчорлил косата и запалил в очите си две зелени огънчета.

Хванали се двамата под ръка и тръгнали. Като наближили угощението, всички горски зверове си глътнали от страх езиците.

— Бягайте да бягаме! Този страшен звяр ще ни изяде! — ревнол вълкът, първи изтрополял в гората и клекнал под едно дърво; мечката се покатерила бързо на дървото, глиганът се потулил под масата, а Зайо Байо се мушнал в дупката си.

Котаран, щом подушил вареното месо, захванал да мяучи, хвърлил се към тенджерата и се заловил да лапа.

Горските зверове го гледали уплашено и си шепнели:

— Вижте го какъв е страшен! Целият свят е готов да изяде!

А пан Котаран се наял с агнешки борш, изпил всичката суроватка от делвата и легнал да спи на масата. В туй време под масата лежал глиганът и полекичка мърдал опашката си. Котаран усетил мърдането, отворил очите си и помислил, че долу шава мишка. Тихичко се дигнал и с един скок се хвърлил върху глигана. Но горският звяр изревал и търтил да бяга. Котаран се изплашил и се метнал на дървото, където се била скрила мечката. Мечката се опитала да се изкачи още по-високо, но едно тънко клонче се счупило и тя се съборила на земята. Паднала тъкмо там, където се бил скрил вълкът.

— Помогни ми, боже! Настана моят край! — ревнол вълкът и търтил да бяга.

Подире му се втурнал Зайо Байо. Но Кумчо Вълчо бягал толкова бързо, че заекът не можал да го настигне.

В туй време пан Котаран и Кума Лиса пак седнали на масата, похапнали си още мед и масълце и си тръгнали.

Когато мечката, глиганът, вълкът и заекът се върнали у дома си, почнали да си говорят:

— Нищо и никакъв звяр! — рекли те. — Толкова е мъничък, а без малко щеше да ни излапа всичките. Страшно нещо!

БЕЗСТРАШНИЯТ ЮНАК НАНАЙСКА ПРИКАЗКА

Това се случи отдавна. Там, където някога са текли реки, днес се вишат високи планини; където са лежали камъни, днес растат непроходими гори. По онова време, край брега на една река, имало голям стан. В стана живеели мирно и сговорно нанайците.

Но в една тъмна нощ злият господар на тайгата нападнал заспалите хора. Съборил колибите. Оковал във вериги старейшината и жена му, а жителите взел в плен.

Запустял станът — жива душа не се мяркала. Останала да стърчи само голямата колиба на старейшината — кой знае защо злодеят не я разрушил. А в нея, зад пъна с образа на добрия дух, била скрита люлка, в която спял синът на старейшината — още съвсем мъничко дете. То се казвало Мерген. Момченцето останало само в разрушения стан — без баща, без майка, без другарчета. И така преживяло много години. На мястото, където някога се издигал към небето димът на мирния стан, пораснали високи дървета, върбалак оградил брега на реката. Колибата на Мерген съвсем се загубила сред гъсталака.

Мерген възмъжал, станал силен юнак и ловък стрелец. Никога от лов не се връщал с празни ръце. Убивал самури и златки, сърни и глигани — нищо не можело да убегне от бързата му стрела.

Една заран, тъкмо се стягал за лов, из гъсталака излезнал стар ловец. Приближил се и запитал:

— Къде живееш, юначе?

— Тук, в гората, но откакто съм се родил, жив човек не съм виждал. Ти си първият, който идва в моя дом. Влез да се сгрееш и нахраниш!

Ловецът влезнал, поклонил се до земята на добрия дух, изобразен на пъна, и подвил нозе край огъня. Мерген му дал печено месо и студена вода да се наяде и напие. Двамата повели разговор:

— В тоя пуцинак бродят само зверове — рекъл Мерген. — Навярно никога хора не са живели тъдява.

Ловецът отговорил:

— Как да не са живели! Добре помня, че тук имаше голям стан. Само че господарят на тайгата една нощ го разруши. Зароби нанайците, отвлече добитъка, а твоите родители окова във верига.

Като чул това, Мерген скочил на нозе и извикал:

— Не бива нито миг да стоя със скръстени ръце. Ще ида да накажа злодея и да освободя пленниците.

А любопитните птици разнесли на шир и дълж вестта:

Мерген отива при господаря на тайгата, за да го убие!

Младият Мерген, без да се мае, препасал бащиния си меч, метнал през рамо лъка и колчана, грабнал в ръка тежката си тояга и тръгнал.

Пътя му пресичали всякакви зверове — и лисици, и мечки, и вълци. Ала юнакът не ги закачал — друга, по-важна работа имал. Привечер стигнал до един хълм, на който имало колиба. Зарадван, Мерген рекъл: „Тук ще мога да пренощувам.“ Ала неочаквано изскочили пет вълка и се спуснали върху него.

Но Мерген не се уплашил. Разритал ги с нозе и те се разбягали.

Приближил се до колибата. А наоколо разхвърляни човешки кости. „Невярно място! Ама няма да се връщам. Нищо не може да ме уплаши!“ — казал си Мерген, стиснал по-здраво тоягата и влезнал в колибата.

А вътре край огъня седяла старица — сбръчкана, грохнала — само кожа и кости.

Като видяла госта, бабичката се зарадвала и си рекла на ума: „Виж ти! Прясно месо на крака ми иде!“ Сетне се обърнала към юнака:

— Слънцето се скри, синко. Навярно си уморен. Полегни си край огъня. Сега ще донеса нещо да се нахраниш.

Мерген отвърнал:

— Благодаря ти. Не искам да ям. Ще спя, че съм уморен от дългия път.

А на себе си казал: „Тая нощ трябва да бъда нащрек. Бабичката е намислила нещо лошо.“

Мерген легнал в единия кът, а в другия — старицата. Юнакът сложил край себе си оръжието, за да му е под ръка за всеки случай. Подир малко затворил очи и високо захъркал — уж спи, а се ослушва и

дебне да види какво ще направи бабичката. И тя се преструвала, че спи.

По едно време старицата тихичко се запримъквала към момъка. Дошла до него и протегнала ръка към оръжието му. Мерген надигнал глава и попитал:

— Защо пипаш оръжието ми?

Бабата бързо се дръпнала и измърморила:

— Ей тъй, без да искам, съм протегнала ръка. Спи, синко!

И се върнала на мястото си.

Така минало много време. Мерген захъркал още по-високо. Преструвал се, че спи. Бабата пак крадешком се приближила. Стиснал я юнакът за ръката. А в бабината ръка — остър нож.

— Защо си дошла над мене с тоя нож? Ей сега ще те убия.

— Не ме убивай, синко! Аз тъй в съня си съм взела ножа. Спи!

Легнала си пак бабичката, замислила се:

Мислила, мислила цяла нощ. На заранта казала на Мерген:

— Ти ме пожали, затова аз ще ти помогна. Зная къде си тръгнал — искаш да убиеш господаря на тайгата. Той е много силен, може да те надвие. Затова ще направя тялото ти кораво като желязо.

Мерген не повярвал на лъжовните и думи, но се престорил, че е съгласен.

— Направи ме! — рекъл.

Разшетала се бабичката, запалила голям огън; над него провесила котел, пълен с вода. Когато водата кипнала, тя извадила от сандъка си гърненце със синя отвара. Изляла отварата в котела и рекла:

— Хайде, синко, скочи във водата! Ще поседиш вътре мъничко, ще станеш сетне як като желязо. Лесно ще надвиеш господаря на тайгата.

— Ще скоча в котела. Само че първом ще се вържа през кръста с едно въже. Ти ще държиш края му, та да не потъна и се удавя в котела. Още по-добре, ако въжето вържеш за кръста си, че ръцете ти са слаби и току-виж си ме изпуснала.

Бабата се съгласила. Мерген я вързал през кръста и затичал към котела. Засилил се той. Прескочил го, а бабата — бух! — във врящата вола. Лумнали пламъци. Мерген бързо поставил похлупака.

„Получи си това, което искаше да стори с мене — казал си момъкът. Сега вече не ще може да яде хора!“

Нямало какво повече да прави на това място. Взел една запалена главня, излязъл навън и тикнал главнята в камъшения покрив. Пламнала проклетата колиба, черен дим до небето се вдигнал. Вятърът грабнал пепелта и я развял на всички страни — и помен да не остане от тая стара людоедка.

След това Мерген слязъл при реката. Там намерил бабината лодка. Седнал в нея и течението го понесло надолу.

Дълго плавал по реката. По едно време дочул викове и плач. Гледа: страшен великан повлякъл младо момиче. То се дърпа, крещи.

Опънал Мерген верния си лък. Великанът изпуснал момата, люшнал се и паднал по очи на земята.

Девојката се усмихнала:

— Ти ме избави от този злодей. Аз ще ти бъда вярна робиня, безстрашни Мерген!

— Не робиня, а жена искам да ми станеш, девојко — казал и юнакът. — Ала сега по друга работа съм тръгнал и не ми е до женитба. Ще те изпратя при майка ти — тя навярно тъгува за тебе. Седни на стрелата ми и тя за миг ще те пренесе във вашата колиба. Там остани и ме чакай да дойда!

Рекъл той и турил стрелата на лъка. Девојката седнала върху нея. Мерген опънал тетивата. Звъннала стрелата и отнесла девојката далеч — зад гори и планини.

Юнакът продължил пътя си. По пладне дошъл до една стара колибка правена от камъш. Наблизо била просната да съхне рибарска мрежа.

Влезнал Мерген в колибката. На пода седели старец и момиче и кърпели рибарска мрежа. И двамата били облечени в дрипи. В колибата нямало нищо друго освен купчина гнила слама.

Старецът поканил госта. Попитал го:

— Откъде идеш и накъде отиваш?

Мерген отговорил:

— Доплувах по реката с лодка. Мерген ме казват. Отивам при господаря на тайгата — да се бия с него, да го надвия; баща си, майка си и всички нанайци от нашия стан да отърва от робска неволя. Научи ме къде да намеря господаря на тайгата!

— Близко си вече. Ала ще можеш ли да го победиш? За да го надвиеш, първом трябва да намериш смъртта му. А неговата смърт е

скрита някъде далеч, отвъд морето.

Нямам време да диря смъртта му — отвърнал Мерген. — Нашите хора се мъчат в робство. Аз и тъй ще го надвия. От нищо не се боя.

Старият рибар го погледнал и рекъл:

— Ако ти наистина си Мерген, синът на старейшината то знай, че и аз съм родом от ония места, откъдето идеш. Насила ме довлече тук господарят на тайгата. Всеки ден ме кара да му ловя по една мрежа риба. И другите му слугуват. А твоя баща злодеят прикова към една канара и я спусна на дъното на морето. Ако навлезеш в морето, ще чуеш звъна на неговите окови. Но господарят на тайгата не позволява никой да се приближи до това място — ден и нощ там пазят дванайсет лодки с негови верни слуги.

— А жива ли е майка ми?

— Господарят на тайгата я скри дълбоко под земята. Дали е още жива — не знам.

Мерген легнал да поспи и да събере сили. Още не затворил очи, през откренатата врата на колибата долетели две диви патици. Кацнали на пода, обърнали глави наляво-надясно и мигом се превърнали в две жени. Това били девойката, която Мерген избавил от лапите на великана, и майка и.

Майката рекла:

— Ти спаси дъщеря ми. Знам, че си тръгнал да се биеш с господаря на тайгата. Искаме да ти помогнем.

Момъкът се разсмял и отговорил:

— Та как ще ми помогнете? Вие сте слаби жени.

Майката отвърнала:

— Ще литнем да намерим къде е скрита смъртта на злодея. Докато се биеш с него, поглеждай към небето. Щом видиш две диви патици да кръжат над главата ти, знай — това сме ние. Ще ти хвърлим отгоре неговата смърт, пък ти прави каквото си знаеш.

Като изрекла тия думи, майката обърнала глава надясно-наляво, девойката — също. И мигом двете се превърнали пак на диви патици, разперили криле и отлетели.

На заранта Мерген без страх заплувал към стана на господаря на тайгата. Девет дни плувал. Най-сетне, зад един завой на реката, видял палат. Там живеел господарят на тайгата. Размахал още по-чевръсто

веслата момъкът и скоро стигнал до малък залив, където край брега били събрани всички лодки на господаря на тайгата. Той ги навързал една за друга и ги повлякъл към палата на злодея. Струпал ги пред него и ги подпалил. Това било знак, че го вика на бой.

В това време злият разбойник си стоял в палата и си пушел лулата. Видял огъня, разбрал, че някой го зове на бой, но го мързяло да се вдигне, та изпратил един от слугите си да иде вместо него.

Битката не траяла дълго: юнакът с един замах отсякъл главата на слугата.

Разлютил се господарят на тайгата. Навлякъл бойните си доспехи и излезнал из палата. Щом видял Мерген, забързал насреща му и гръмко завикал:

— Нещастнико, защо си дошъл да се биеш с мене? Не знаеш ли, че сред нанайците няма по-силен от мене? Ще те убия и ще те хвърля на кучетата.

Юнакът не се уплашил. Полетял към злодея.

Били се дълго — никой другия не могъл да надвие.

В това време над морето се извили две диви патици. Едната носела в клюна си гърненце. Там била скрита смъртта на злия разбойник — господаря на тайгата.

Още отдалеч дочули те шума от битката. Още по-бързо размахали криле, забравили умората... Нито Мерген можел да повали господаря на тайгата, нито господарят на тайгата успявал да победи Мерген. Строшел ли се боздуганът на злодея, слугите мигом дотичвали и друг му давали: счупел ли се мечът му — друг му донасяли. А на Мерген никой не помагал. Отдавна вече и боздуганът, и мечът му станали на парчета; сега само на двете си яки ръце се надявал. Ала трудно е да се биеш с две голи ръце.

Неочаквано чул над главата си крясък. Вдигнал очи и що да види — две диви патици кръжат над него. Едната пуснала гърненцето право в ръцете му. Ударил го Мерген о камък и го строшил. От него излязло едно малко изродче — на човече прилича, ама такава грозотия никой никога не бил виждал. Това била смъртта на господаря на тайгата — грозна като злата му душа.

Повдигнал Мерген човечето с два пръста и рекъл на разбойника:

— Погледни какво намерих в тревата! Ти си по-стар от мене, повече знаеш. Кажи, това за добро ли е или за зло?

Господарят на тайгата изпуснал боздугана, като видял смъртта си в ръцете на своя враг. Рекъл бързо:

— За зло е! Захвърли го! Ако го оставиш при себе си, ще се разболееш от тежка болест, в страшни мъки ще умреш. Ако ти е мил животът, дай ми това човече и нищо лошо няма да ти се случи.

Мерген се престорил, че му вярва. Стиснал изродчето силно. То заврякало, заритало. Усмихнал се юнакът и рекъл:

— Защо да жалия живота си? Ако не умра от страшна болест, ти ще ме убиеш. И тъй смърт, и инак смърт! Я по-добре да убия тая грозотия, та да се отърве светът от нея.

Разтреперал се господарят на тайгата. Коленичил пред юнака и се замолил:

— О, Мерген, юнако безстрашен! Дай ми това, що стискаш в ръка, и ще ти дам всичко, което имам. Вземи всичките ми богатства, само ми го дай!

— Не, злосторнико! Няма да ти го дам — изрекъл на един дъх храбрият момък. — Ти окова баща ми в окови, затвори майка ми в тъмница, зароби нанайците. Сам знаеш какво наказание заслужаваш.

Заревал като ранен тигър злият господар на тайгата. Скочил на нозе и грабнал тежкия си боздуган. Ала Мерген бил по-бърз от него. Ударил в земята грозното човече и то потънало в пръстта.

В същия миг господарят на тайгата изгървал боздугана си и паднал мъртъв на земята.

Без да се бави, Мерген се втурнал в палата. Насреща му излязла дебела старица — жената на злодея. Тя намислила да убие Мерген и стискала зад гърба си желязна бухалка. Престорено се усмихнала и рекла:

— Ела, момко! Приблужи се! Не ти се сърдя, че погуби господаря на тайгата — за всичко сам си е виновен. Тъй му се пада!

Пристъпил Мерген към лукавата баба. Тя бързо замахнала с бухалката, но той я уловил за ръката. На една страна метнал бухалката, на друга — старицата.

Огледал се и видял на стената окачена брадвичка — мъничка, колкото зъб на катеричка. С нея той строшил големия катинар, който висял на входа на подземната тъмница. Отворил вратата, взел една запалена главня и затичал надолу — майка си дири. Открил я. От глад и мъки клетата едва дишала. Синът я взел на ръце, изнесъл я на двора

и заповядал на слугите на злодея да я нахранят. А сам повел заробените хора към брега на морето.

По пладне дошли до онова място, където стоели на стража дванайсетте лодки със слугите на господаря на тайгата. Пазачите били облечени в железни доспехи, всеки в ръцете си стискал лък и стрела.

— Ей, вие! — провикнал се Мерген. — Господарят ви вече не е жив. С добро ви думам: вървете си в стана, пък аз ще освободя баща си!

— Лъжец и самохвалко си ти! — отвърнал началникът на пазачите. — Никой не може да убие нашия господар. Той има безсмъртна душа. Ще освободиш баща си само когато успееш да ни победиш. Опитай се, де!

— Дръжте се! — извикал Мерген и скочил във водата.

Заплувал по-бързо от риба. Стигнал до най-голямата лодка. В нея го чакал с меч в ръка началникът на стражата. Духнал Мерген и лодката се обърнала като тресчица. Всички потънали — тежките ризници ги повлекли към дъното. Мерген се втурнал към другата лодка. Пазачите, като видели това, което току-що се случило, не посмели да се бият — захвърлили лъкове и стрели и бързо започнали да гребат към брега.

Мерген настигнал последната лодка и се качил в нея. Заповядал на пазачите да гребат към онова място, където лежал окован баща му.

Отвели го.

Мерген извадил от пазвата си костената брадвичка и се гмурнал в морските глъбини. На дъното видял баща си, прикован към голяма канара. С брадвичката строшил оковите, взел на ръце стареца и изплувал на повърхността. Положил баща си в лодката и слугите загребали към брега.

Там вече се били събрали всички роби на злодея разбойник. Между тях били и майката на Мерген, и годеницата му. Всички посрещнали с радостни викове храбрия момък.

Сетне седнали на дълга трапеца. Три дни яли, пили и се веселили. На четвъртия ден се запътили към родното си място. Щом пристигнали, веднага се заловили за работа.

Разчистили храстите, построили колиби, запалили огънове и заживели нанайците като преди — мирно и сговорно.

Това се случило отдавна. Много време е минало от тогава, много случки са се забравили, ала за Мерген нанайците още си спомнят и приказки разказват за юначеството му.

ЗАЙЧЕТО МАНСИЙСКА ПРИКАЗКА

Имало едно зайче. То обичало да си играе в острицата край брега на езерото. Веднъж, както ядяло острица, зайчето си порязало устната. Разсърдило се и отишло да се оплаче на огъня:

— Огньо, изгори тревата, дете расте край брега на езерото!

— Какво ти е направила?

— Поряза ми устната — отвърнало зайчето.

— Само си виновно: нахвърлило си се от лакомия върху острицата и си порязало устната си — рекъл огънят.

Зайчето още повече се разсърдило, отишло при водата и рекло:

— Вода, угаси огъня!

— Какво ти е направил огънят?

— Огънят не иска да изгори острицата, дете расте край брега на езерото!

— Какво ти е направила острицата?

— Поряза ми устната.

— Само си виновно: нахвърлило си се от лакомия върху острицата и си порязало устната си — казала водата.

Зайчето още повече се разсърдило, отишло при две момчета със стрели и лъкове и им рекло:

— Момчета, стреляйте във водата!

— Какво ти е направила водата?

— Водата не иска да угаси огъня!

— А какво ти е направил огънят?

— Огънят не иска да запали острицата, дете расте край брега на езерото.

— А какво ти е направила острицата?

— Поряза ми устната.

— Само си виновно: нахвърлило си се от лакомия върху острицата и си наранило устната си.

Зайчето съвсем се ядосало, отишло при мишката и рекло:

— Мишко, мишко, помогни ми, прегризи тетивата на лъковете, за да не могат момчетата да стрелят!

Мишката съжалила зайчето и отишла да прегризе тетивата на лъковете.

Момчетата се изплашили, грабнали лъковете, опънали тетивата и пуснали стрелите във водата. Водата се раздвижила и отишла да гаси огъня. Огънят се изплашил и се хвърлил върху острицата. Острицата пламнала, а зайчето, което било в нея, започнало да скача. То се объркало и преди да побегне, си опърлило ушите. Едва останало живо.

Оттогава крайчетата на заешките уши станали черни.

БАХЛУЛ МЪДРЕЦЪТ

АЗЕРБАЙДЖАНСКА ПРИКАЗКА

Както е редно за всеки правоверен, отишъл един сиромах в джамията на общата петъчна молитва. Дрехите му били толкова изпокъсани, че му се виждали месата. Той коленичил в един тъмен ъгъл да се моли. На другия ден ходжата го срещнал и го упрекнал, че не бил дошъл в джамията на молитва.

— Как да не съм бил? — възразил човекът. — През цялото време бях.

— А-а! — ядосал се ходжата. — На всичко отгоре и ще ме лъжеш!

Извикал стражата и отвели клетника в съда да го съдят.

Ходжата поискал от съдията да го накаже най-строго, загдето го е излъгал и за назидание на правоверните. Беднякът повикал съседите и познати да кажат, че наистина е бил на общата молитва. Но всички се споглеждали и мълчали — страх ги било да не си навлекат гнева на строгия духовник. И съдията, за да угоди на ходжата, осъдил сиромаша на смърт. Присъдата щяла да бъде изпълнена след три дни и през това време пуснали осъдения да се прости с близките си.

Нещастникът тръгнал от врата на врата да моли за правда и застъпничество, но не се намерил никой, който да го защити. Накрая се обърнал за помощ към Бахлул — брата на халиф Харун ал Рашид.

Бахлул бил изучил изтънко и дълбоко всички закони — не току-тъй го наричали „мъдрия“. Той знаел, че всеки осъден на смърт има право да иска да му бъдат изпълнени три желания през последните три дни от живота. Посъветвал сиромаша да иде в джамията и да помоли всички присъстващи да се застъпят за него, та да му бъде отменена несправедливата присъда. Ако те не изпълнят молбата му, той да каже първото си желание: нека всички богомолци му дадат по една жълтица, а ходжата като най-почитан измежду тях, да му подари две жълтици.

След като изслушал съвета, човекът рекъл:

— О, премъдри Бахлул! Не ми трябва злато. Аз винаги съм бил беден и не съм ламтял за пари. Моля те, отърви ме от ножа на палача!

— Добре! — отвърнал мъдрецът. — Аз ще те отърва, но ти вземи парите. Те ще ти послужат.

Осъденият направил тъй, както го научил Бахлул: отишъл в джамията и помолил насъбралите се да му свидетелствуват. Всички мълчали и се гушели. Тогава той изрекъл първото си желание:

— Нека всеки от вас ми даде по една жълтица за далечния път, от който никой не се връща. А ходжата, като най-почитан измежду вас, да ми даде две жълтици!

Молещите се на драго сърце се съгласили да откупят съвестта си толкова евтино, тъй като ги било срам, загдето оставят съседа си да загине невинен. А пък жадният ходжа се зарадвал още повече, защото си помислил, че след като отрежат главата на човека, имотът ма осъдения ще се даде на него, загдето го е предал на справедливия съд.

И ходжата сам се заловил да събере от присъстващите по една жълтица и пред всички пуснал две жълтици в охлузения калпак на осъдения.

На следния ден Бахлул мъдрецът му дал друг съвет. Отишъл клетникът в джамията и пак помолил людете да му се притекат на помощ и да го избавят от бедата. Всички го слушали с наведени глави и си мълчали.

Щом е тъй — рекъл кривоосъденият, — ще ви кажа второто си желание: всеки от вас да ми даде по един тлъст овен, а ходжата, като най-личен между вас — два.

Богомолците предпочели да дадат по един овен, отколкото да си имат разправия с всесилния ходжа. А последният на драго сърце дал два овена, като предварително се радвал, че всичко ще му се върне многократно.

Привечер сиромасът събрал овните и ги откарал у дома си.

На третия ден Бахлул мъдрецът дал на осъдения една дебела тояга и му заръчал:

— Иди в джамията. Ако и сега людете не се съгласят да ти помогнат, кажи им: „В петък аз бях на общата молитва. Всички, които сте тук, ме видяхте. Ако и сега не пожелаете да кажете истината, тогава третото мое желание е такова: на всеки, който си криви душата

и си е заключил устата за правдата, ще ударя една тояга по главата, а на ходжата, който е пръв измежду вас, ще ударя две тояги.“

На третия ден, когато всички правоверни се събрали в джамията на молитва, беднякът се изстъпил и казал тъй, както Бахлул го бил научил.

Изплашили се хората като видели яката тояга, объркали се. Най-много от всички се уплашил ходжата. Помислил си, че ако този човек го прасне два пъти по главата с тая тежка тояга, не ще оцелее. Станал от мястото си и се обърнал към богомолците:

— Слушайте, правоверни! Сега си припомних, че той наистина беше в петък тук на молитва. Вие не си ли спомняте?

Всички започнали в надпревара да се кълнат, че съседът им наистина бил в джамията на петъчната молитва. Без да се бавят, вдигнали се вкупом и отишли при халифа да го помолят да опрости невинно осъдения.

Харун ал Рашид изслушал молбата, махнал с ръка — отменил наказанието. Изпратил хората да си вървят, а задържал сиромаша. Като останали на четири очи, халифът го попитал:

— Как така стана, че сега всички се застъпиха за тебе, а преди мълчаха?

Човекът му разправил всичко от игла до конец, без да скрие нещо. Накрая рекъл:

— Така, о, повелителю на правоверните, благодарение на твоя премъдър брат аз се спасих от позорната смърт и придобих богатство, каквото и на сън не съм сънувал.

* * *

Един алчен богаташ много харесвал градината на съседа си. Поискал да я купи. Съседът не се съгласил:

— Не продавам градината! — отсякъл той. — Много пот и мъка съм закопал в нея, докато я подрежда. Не, за нищо на света не ще продам градината си.

Богаташът разбрал, че съседът му няма доброволно да си даде имота. Намислил да му го отнеме с измама. Парите, които бил приготвил за покупка на градината, разделил на три части и ги отнесъл

на съдията, на градския управител и на везира. Подкупил ги. Сетне поискал да бъде призван на съд съседът му и рекъл на съдията:

— О, справедливи! Яви ми се на сън моят покоен баща — мир на праха му! — и ми каза, че бащата на моя съсед му дължал сто жълтици. Искам или съседът да ми върне бащиното вземане, или да му отнемете градината и да ми я дадете наместо дълга.

Колкото и съседът да се опъвал, колкото и да призовавал правдата и справедливостта, всичко било напразно. Съдията наредил да му се вземе градината и да се даде на богаташа.

Съседът отишъл при градския управител да се оплаче. Но нали и управителят бил подкупен — потвърдил присъдата. Тогава ограбеният се обърнал към халифа. Харун ал Рашид възложил на везира да проучи делото. Разбира се, везирът също потвърдил присъдата.

Клетникът изгубил вече всякаква надежда. Ала приятелите му го посъветвали да потърси помощ от брата на халифа.

— Иди — рекли му те — на оня баир извън града и запали огън. Щом види светлинката, Бахлул мъдрецът ще дойде на баира и ти ще му разправиш каква несправедливост са извършили над тебе служителите на брат му.

Послушал ги той. Още същата вечер запалил огън на посоченото място. Бахлул мъдрецът не закъснял да дойде. Като чул жалбата на човека, рекъл му:

— Не се тревожи, братко! Утре на разденяване ела при двореца на халифа.

На заранта, още слънцето не изгряло, ограбеният отишъл на уреченото място. Там видял как Бахлул с търнокоп копаел под дворцовата стена. Почудил се и попитал:

— Ай, Бахлул, какво правиш?

Взemi лопатата и ми помагай! — отговорил му мъдрецът. — Подир малко оттук ще измъкнем градината ти.

Човекът помислил, че Бахлул се е смахнал. А той се засмял и му рекъл:

— Копай! Копай! С такива люде като управниците на брат ми човек трябва да постъпва тъй, както съм намислил. Копай и не се бой!

Какво да прави простият човек, щом такъв мъдрец го кара? Взел лопатата, почнал и той да копае.

Излиза, че те копаели точно под стената на халифовия покой. От ударите Харун ал Рашид се събудил без време много кисел и се развикал:

— Какво става под моята постеля? Какъв е този шум?

Прислужниците се разтичали, излезли и видели, че Бахлул е успял вече да подкопае голяма част от стената.

Върнали се и съобщили:

— Твоят брат, о, повелителю на правоверните, вдига тоя шум. Подкопава стената — намислил е нещо.

Халифът станал и сам отишъл да види каква е работата.

— Какво правиш тук? — викнал той.

— О, светли братко! — спокойно отговорил Бахлул. — Снощи покойният ни баща — мир на праха му! — ми се яви на сън и ми каза, че под стената бил заровил седем гърнета със злато. Вземи един търнокоп и копай заедно с мене! Каквото намерим, ще делим по братски — половината на тебе, половината на мене.

— Не приказвай глупости, о, Бахлул! Махай се отгук с твоите търнокопи и лопати, докато не те е прибрала стражата ми. Мигар не знаеш, че тоя дворец е построен преди повече от сто години? Тогава не са били родени нито баща ни, нито неговият баща.

— Зная! — отвърнал невъзмутимо Бахлул и си продължил работата.

— Щом знаеш, защо копаеш?

— Копая, защото такъв сън видях.

— Глупчо! Мигар всичко, що човек сънува, е истина?

Бахлул се изправил и смъкнал запретнатите си ръкави:

— Тъкмо това исках да чуя от твоите мъдри уста, всемогъщи братко! Сега изслушай ме!

И той разправил на халифа как били отнели градината на човека. Като завършил, попитал:

— Сега, кажи ми, о, повелителю на правоверните, защо сънищата на богатите и големците се взимат винаги за истината сънищата на бедните — за глупост?

Харун ал Рашид не знаел какво да отговори и замълчал. Бахлул отново запретнал ръкави и започнал да копае.

— Още сега — рекъл той — отмени срамната присъда и накажи когото трябва, или ще продължа да копая.

Халифът отменил присъдата за своя чест и за прослава на брат си.

* * *

Една вечер пред портата на Бахлул мъдреца спрял някакъв странник:

— Добър вечер! — поздравил той. — Може ли да пренощувам в твоя дом?

— Добре дошъл! Влез като у дома си! — отговорил Бахлул и го въвел в къщи.

В това време пристигнал един придворен и съобщил, че халифът, заедно с някои велможи, ще дойде на вечеря у брата си.

Докато очаквали високите гости, Бахлул рекъл на чужденеца:

— Моят брат, халифът, не е като другите хора. Той има пазачи, палачи и тъмници: може да обеси или да хвърли в затвора, когото си иска. Всички живеем по негова милост. Затова бъди предпазлив! Стой си настрана и, ако не те питат, мълчи си!

Ето че пристигнал Харун ал Рашид със своите приближени. Слугите надонесли всякакви гозби и сладкиши. Седнали да ядат и пият. На края на вечерята сложили на трапезата диня.

Халифът видял, че слугата му забравил да донесе нож и много се разсърдил. Гостенинът чужденец се уплашил от гнева на повелителя — да не би слугата да си изпати за такава дребна грешка. За да го спаси, бързо извадил своя нож и го подал на халифа.

Хубавият нож със скъпоценна дръжка веднага се хвърлил в очите на властелина. Доцяло му се да го има. Как да направи, че да не се посрами пред придворните?

— Везире — рекъл той, — не познаваш ли моя нож, който изгубих, когато бяхме с тебе на лов?

— Да повелителю на правоверните — побързал да отговори везирът и сторил дълбок поклон, — това е твоят нож, който ти загуби, когато бяхме на лов.

Помниш ли — продължил халифът, — че ние разгласихме с глашатая из целия град, че който го намери, трябва да ми го върне, а ако го задържи, ще бъде обезглавен?

— Да, повелителю на правоверните, помня! — повторно потвърдил везирът, макар че нищо не си спомнял, защото подобно нещо не било ставало.

Харун ал Рашид извикал палачите и им заповядал веднага да отрежат главата на чужденеца.

Тогавя Бахлул мъдрецът, чийто поглед прониквал до дълбините на всяко човешко сърце, се намесил:

— О, повелителю на правоверните, страшилище на неверните, изслушай ме!

Халифът кимнал недоволено с глава — знаел той, че Бахлул е прочел помислите му и е решил да му попречи, ала не искал да се посрами пред присъстващите.

— Този човек — рекъл Бахлул — потърси тая вечер подслон в моя дом. Той е мой гостенин, а гостенинът е пратеник на аллаха, казва коранът. Докато е под моята стряха, никой не бива да го обиди дори с дума. Не ме опозорявай, братко, и спазвай светите обичаи! Нека тая нощ той преспи у мене, а утре заран, когато си тръгне, можеш да го предадеш на твоя справедлив съд.

Халифът изслушал брат си. Ще не ще, трябвало да се съгласи с думите му, защото не искал да нарушава старинния обичай.

— Тъй да бъде! — рекъл. — Ще изчакаме до утре. Само че ти ще ми се закълнеш, че няма да подучваш гостенина си как да се откачи от справедливия ми съд с разни хитрини и усуквания.

Като изрекъл тия думи, Харун ал Рашид измерил със страшен поглед брат си.

Бахлул се закълел в свещения прах на прадедите си, че няма да казва нищо на гостенина си.

Щом високите гости си отишли, Бахлул завел странника в обора, навел се над ухото на магарето и започнал да гълчи добичето:

„Колко пъти съм ти казвал, бе магаре, да не се навираш там, където не те искат, да не се обаждаш, когато не те питат! На, вземи пример от този чужденец. Не ме послуша и заради един нож утре заран ще го съдят. Сигурно ще го осъдят, ако не каже на халифа, че преди години е намерил тоя нож, забит в гърдите на брат си; че от този ден нататък той непрекъснато търси убиеца и винаги, когато е между хората, показва ножа, та дано някой го познае, кому принадлежи, и

така да открие убиеца на брата си. Ама кой знае дали този нещастник ще се сети да каже това!“

Така Бахлул, без да наруши клетвата, подсказал на своя гостенин как да се оправдае.

И наистина, когато на другия ден завели чужденеца пред халифа на съд и той го попитал откъде има ножа, обвиненият разправил това, което чул в обора. Халифът разбрал, че работата се заплита, върнал ножа и пуснал странника да си върви по пътя. Тръгнал си оня и през където минел, всекиму разправял как мъдростта на Бахлул го избавила от смърт.

КУЧЕТО И КОТКАТА

ЕСТОНСКА ПРИКАЗКА

Някога кучето и котката си живееха като брат и сестра. А сега кучето мрази котката, гони я, лае подир нея, иска да я ухапе. Защо? Ще ви кажа.

Веднъж стопанинът повика при себе си кучето и котката и рече:

Отваряйте си очите! Пазете ми имота, защото покрай моята къща се навъртат крадци, а зимникът е пълен с мишки.

— Ще го пазим — измяука котката, — но ти какво ще ни дадеш?

— Ще ви храня — отвърна стопанинът.

— С какво? — попита кучето.

— Сутрин ще ви давам варено месо, а вечер — печено.

— Чудесно! — облиза се котката. — Хайде да сключим договор!

— Може — рече стопанинът и написа договор.

Подписа се най-отдолу и го предаде на котката. Тя захапа бялата книга и с меки стъпки се спусна към зимника.

— Къде отиваш? — попита я кучето.

— Отивам да скрия договора в зимника. Там има едно тъмно и скришно място зад чувалите, в които стопанинът държи житото си. Никой не може да го намери.

Но още през същата нощ мишките намериха договора и го изгризаха. Сладко-сладко си похапнаха.

Минаха два-три дни.

Кучето и котката огладняха и отидоха при стопанина.

— Дай ни месо да ядем!

— Какво месо? — попита ги разсеяният стопанин.

— Месото, което ни се полага по договора.

— Какъв договор? Донесете го!

Котката и кучето се вмъкнаха в зимника, претършуваха тъмното място, но от договора бяха останали само огризки. Тогава кучето кипна от гняв и подгони котката и не може да и прости до ден-днешен за изгризания от мишките договор.

БАЩИНА ПОУКА — СИНОВА СПОЛУКА МОЛДАВСКА ПРИКАЗКА

Един селянин имал трима сина — хубави и силни, ала мързеливи. По цял ден те лежали на сянка, бръщолевели си или ходели на Днепър да се къпят и ловят риба.

Попитали ги селяните:

— Защо не работите? Защо не помагате на баща си?

А те:

— Баща ни е як и всичко му иде отръки. Няма нужда от нашата помощ.

Бащата наистина бил трудолюбив, никога не стоял със скръстени ръце и работата му спорела. Трудел се за всички...

Така се търкаляли годинките. Ала бащата остарял, не можел да работи както преди. Вмъкнала се немотията под селската стряха, запустяла градината, на двора избуяли бурени и тръни.

Виждали синовете това, но си затваряли очите.

Питал ги бащата:

— Защо, чеда, не работите? Аз вече не мога.

А те:

— Има време, тате. Що е живот — все напред е!

Домъчняло на бащата, загдето отгледал такива мързеливци, досрамяло го от съседите. Един ден повикал синовете си и рекъл:

— Е, синове, дойде ми смъртният час. А как ще живеете вие, като не обичате да се трудите?

Натъжили се синовете — заплакали.

— Кажете ни, тате, последната си воля! — помолил най-малкият.

— Добре! — отговорил умиращият. — Ще ви издам една тайна, не искам да я нося в гроба. Знаете, че ние с майка ви цял живот се трудихме. И спастрихме за вас богатство — едно гърне с жълтици. Майка ви го закопа в градината, ама не можа, горката, да ми каже на кое място, защото умря ненадейно. Това имане чака вас. Намерете го и заживейте охолно!

Простил се старецът със синовете си и затворил очи.

Погребали братята бащата, потъгували ден-два. Най-големият предложил:

— Хайде, братя, да потърсим имането, че да заживеем човешки!

Взели братята мотиките и започнали да чоплят отгоре-отгоре земята в градината. Поработили някое време — само дето бурените разчистили, а гърнето с жълтиците не намерили.

Тогава средният брат рекъл:

— Братя, ако човъркаме така земята, нищо няма да намерим. Гърнето сигурно е по-дълбоко заровено. Да копаем по-дълбоко!

Съгласили се братята. Заловили се мъжки за работа. Три дни копали. За ядене и лежане забравили. Разровили цялата градина около къщата. Педя земя не оставили необърната, ама пак не намерили гърнето.

Погледнал най-големият брат прекопаното място: пръстта станала мека рохкава; немало вече бурени, нито тръни. Рекъл:

— Ех, братя! Толкова се трудихме — цялата градина разкопахме — имането не намерихме. Ама я да посадим тук нещо, та да не пустее земята!

— Право думаш, бате! — съгласили се другите. — Поне труда ни да не отиде нахалос.

Засадили лози.

Не минало много време, израсло едно лозе — да го гледаш и да му се радваш!

Узряло гроздето. Събрали братята богата родитба. Оставили за себе си колкото им трябва, а другото отнесли на пазара. Хубави пари взели.

Най-старият брат рекъл:

— Вижте какво богатство спечелихме! Комай за такова баща ни говореше на смъртния си одър.

ХАНЪТ И ОБУЩАРЯТ УЙГУРСКА ПРИКАЗКА

Когато настъпил големият празник, уйгурският владетел на Алма-Ата тръгнал по най-затъntenите улици на своята столица да се поразходи и да види как живеят хората. Подир него на коне потеглили трима брадати везири. Била късна нощ. Всичките прозорци се тъмнеели, защото уморените работни хора дълбоко спели. Само в една малка сиромашка къща мъждукала светлинка. Ханът отбил коня си към светлинката и похлопал на прозорчето. Вратата скръцнала и отвътре се показал домакинът. Той бил опасан с кожена престилка и държал в едната си ръка обувка, а в другата игла и конец. Владетелят веднага познал, че този човек е обуцар и кърпи стари обуца.

— Защо не спиш, а си се заловил посред нощ на работа? — попитал ханът.

Обуцарят, който познал големия гостенин, се поклонил с почит и промълвил:

— От нужда, господарю! Ако не работя денем и нощем, не ще мога да изкарвам хляб за домочадието си.

— Колко деца имаш? — повторно попитал ханът.

— Двечки са — отвърнал кърпачът, — но са още много мънички, не могат да ми помагат.

— А отдавна ли си дошъл в този град?

— Преди четиридесет години и седем месеца.

Ханът погледнал набръчканото му лице, главата му и пак запитал:

— А кога падна снегът върху тази планина?

— Точно преди три години, господарю!

— Изведнъж ли заваля?

— Полека-лека, но както виждаш, сега планината е побеляла цялата.

— Няма ли да бъде по-добре, ако от дванадесетте ратаи, които ти помагат в работата, освободиш единия и почнеш да работиш само с

единадесет души?

— Не е възможно, бащице! Ако направя такова нещо, децата и жена ми ще умрат от глад.

— Тежка ти е работата! — поклатил глава ханът. — Не знам как да ти помогна. Ами, какво ще кажеш, ако ти изпратя три тлъсти овни — можеш ли да ги острижеш хубавичко?

— За стригането на овни съм годен, стига да ми се паднат! — весело отговорил обуцарят.

Ханът протегнал ръка, простил се с кърпача и препуснал коня си по-нататък. Подире му се навървили тримата везири — с позлатени дрехи, на коне.

— Хубаво да ги острижеш! — провикнал се ханът, преди да кривне по улицата.

— Слушам, господарю! Волята ти ще бъде изпълнена! — отвърнал кърпачът.

Когато конниците навлезли в тъмнината, първият везир рекъл:

— Господарю, този кърпач е голям лъжец. Затуй е последен сиромаш. Аз съм го виждал по-рано и го познавам добре. Той е пристигнал в столицата само преди три месеца, а не преди четиридесет и седем години. Трябва да ти кажа, че кърпачът те излъга и за снега, който е паднал на планината. Всички знаят, че този сняг стои там от незапомнени времена. А от другите му отговори аз нищо не разбрах, защото те са още по-лъжливи.

Ханът позадържал за малко коня си и се провикнал:

— Вие тримата сте мои първи съветници, но виждам, че сте недосетливи и заедно нямате ум колкото обуцаря. Давам ви три дни срок да размислите хубаво и да ми разтълкувате думите на този прост човек. Ако не отгатнете, ще ви отсека главите!

И като препуснал към двореца си, владетелят влязъл сърдито вътре и оставил везирите с отворени уста.

Цяла нощ тримата големци размисляли над думите на обуцаря, но не могли нищо да отгатнат. Когато се разсъмнало, те се запътили към малката сиромашка обуцарница. Заварили кърпача — спал, недоспал — седи на столчето си и кърпи един разпран чехъл.

— Ние дойдохме да ни разтълкуваш какво искаше да кажеш през нощта, когато ханът те разпитваше.

— Нищо ли не разбрахте? — отвърнал им кърпачът. — Тежко и горко на нашата държава, щом има такива управници!

— Молим ти се, спаси ни главите, защото ханът ни заплаши, че ще ги отсече, ако не му отговорим точно.

— Ваша работа! — навел се над чехъла кърпачът.

— Слушай, човече, ако ни кажеш — продължил най-старият везир, — готови сме да ти наброим една торбичка с жълтици. Ние ще те отървем от сиромашията.

— А колко мислите да ми дадете? — попитал бедният обуцар.

— Ние сме трима — по сто жълтици ако ти дадем, ще получиш триста.

— Малко са! — поклатил глава обуцарят.

— Ще ти дадем шестстотин! — извикал великият везир.

— Бройте ги! Съгласен съм, всичко ще ви разтълкувам.

И след като получил цяла торба с пари, кърпачът рекъл:

— Най-напред ханът ме попита кога съм дошъл тука. Той искаше да узнае на колко съм години. Аз му отговорих, че съм на четиридесет и седем. На втория хански въпрос, кога е паднал снегът върху планината, отговорих — точно преди три години. И тъй като ханът искаше да узнае откога ми е побеляла главата, аз му казах, че върхът захвана да белее преди три години. Ханът ме посъветва да намаля работата и, вместо дванадесет месеца, да почивам годишно по един месец, но аз му отговорих, че децата ми ще измрат от глад. Най-сетне ханът ми каза, че щял да ми изпроводи три овни за стригане. Аз се съгласих и той ми ги изпроводи. Трябва да ви кажа, че тримата овни за стригане сте вие.

Везирите се измъкнали, засрамени от хитрия обуцар.

КАК ЕДНО МОМЧЕ СПАСИЛО РОДНИЯ СИ ГРАД КИРГИЗКА ПРИКАЗКА

Преди много години живеел в степта хан Алеке. Страх и трепет всявали непобедимите му войски сред съседите. Веднъж ханът обкръжил един мирен град и съобщил на жителите му, че ще чака три дни. Ако дотогава не се предадат с добро, ще разруши града, камък върху камък няма да остави.

Малък бил тоя град, ниски били стените му — не можели да устоят на несметните пълчища. Старейшините на града се събрали да решат кого да пратят при врага да каже, че ще се предадат. Според обичая редно било да изпратят най-старите и почитаните люде. Ала всички знаели колко безмилостен бил ханът и се страхували, че той ще осъди пратениците на жестока смърт. Никой не искал да отиде. Настъпил последният ден, а пратеници още не били избрани.

Докато старейшините се препирали, при тях се промъкнало едно момче и рекло:

— Пуснете ме аз да отида и да поговоря със страшния хан!

— Я си върви дома, момче! — сгълчали го старците. — Това не е работа за малки деца.

Ала момчето не отстъпвало:

— Искам да ида при хана! Аз не се боя от него.

Старейшините заклатили глави, някои тъжно се усмихнали. А един от тях рекъл:

— Какво пък, нека пратим момчето! Кой знае, може би жестокият хан ще се смили над младостта му и ще го изслуша.

Дълго време се препирали. И щом никой не се решавал да иде в страната на врага съгласили се най-после да пратят момчето.

Тогава то поискало да му дадат най-голямата камила и най-стария козел.

Всички се учудили на такава прищявка; някои дори се засмели. А момчето се извърнало и сърдито тропнало с крак:

— Сега е тежко време, не ни е до смях! Зная какво искам и защо го искам.

Няма що! Качили момчето на най-високата камила, дали му един стар брадат козел и го пуснали през портите на града.

Изумил се Алеке като видял какъв пратеник е дошъл.

— Мигар са се свършили в града старите люде, та са ми пратили този хлапак? — страшно извикал той.

— О, могъщи хане! Ако искаш да говориш само със старци, то поговори с козела — той е най-старият в града. Пък ако склониш да говориш с мене — ето аз съм насреща ти!

Усмивнал се суровият воин на умелия отговор и рекъл:

— Храбър и остроумен си ти, млади пратенико. Какво искаш от мене? Давам дума да задоволя молбата ти, ако не е прекомерна.

— Подари ми толкова земя, колкото може да обгърне ремък, широк една длан, който ще направя от кожата на моята камила — помолило момчето.

— Съгласен съм! Не искаш много — отвърнал ханът и се засмял на тая детска прищявка.

Тогава момчето заклало камилата. От кожата и изрязало един дълъг ремък колкото длан широк. Тоя ремък сетне нарязало на тънички ремъчета и ги снадило едно за друго. Получил се дълъг ремък, с който момчето обградило градските стени.

— О, всесилни! — рекло момчето. — Всички знаят, че както здраво държиш меча, тъй здраво държиш и на думата си. Подари ми тая земя, която оградих с ремъка, както ми обеща.

Хан Алеке бил удивен от ума на момчето. Дал му една кесия жълтици, вдигнал войската и се върнал у дома си.

ХУБАВАТА МАЛХУАН КАЗАХСКА ПРИКАЗКА

Стават и такива работи по света: извърви човек живота си и като умре, всички го забравят: не го споменуват нито с добро, нито с лошо. Пък за хубавата Малхуан се говорило не само след като залязла, а и много преди да изгрее. Шейсет години преди да дойде на тоя свят, звездобройци предрекли, че ще се роди хубавица над хубавиците. Още тогава ясновидци — зограф изписали нейния лик и го разнесли по всички земи; песнопойци съчинили за нея песни.

Научил за Малхуан и един хан. По-богат и по-могъщ от него нямало на света. Четиридесет дворци имал той. А измежду всички най-хубав бил дворецът, що му построил един майстор, дошъл от незнайна страна. Целият бил от мрамор, злато и сребро. Меки губери застинали пода. По стените висели свилени тъкани; на тях били извезани със сърма сури елени, подгонени от лъвове, и хубавици, къпеци се в изворна вода, из която плували чудновати рибки.

По тавана между коралови звезди се плъзгали златно слънце и сребърен месец. Ала онова що затъмнявало всичко, било ликът на Малхуан, изписан тъй майсторски, сякаш тя е жива и ей сега ще ти проговори...

В тоя дворец ханът отивал винаги без придружници. С часове седял сам пред дивния образ, очите си от него не можел да откъсне и току въздишал: „Щом науча, че тази хубавица се е родила, ще ида да я намеря, ако ще и накрай света и ще се ожения за нея.“

Ключът от двореца той пазел в своята шапка и никому не позволявал да влиза там.

Забравих да ви кажа, че този хан имал само една рожба — момче на четиринайсет-петнайсет години. Неразлъчен другар в игрите му бил синът на везира — негов връстник.

По цели дни двете момчета скитали из гората, стреляли по птици и дребни зверчета, препускали на коне из тучните поля или пък обикаляли дворците и се радвали на богатата им наредба. Тридесет и

девет дворци те обходили и разгледали, само на четиридесетия портите били заключени.

Хановият син отишъл при майка си да поиска ключа.

— Сине мой, светлина на очите ми! — отговорила майката. — Не е у мен ключът от тоя дворец. Баща ти никому не го дава и го носи винаги в своята шапка. Нея той сваля само когато се моли на аллаха или когато си ляга да спи.

„Непременно трябва да видя какво има в тоя дворец и защо баща ми не позволява никому да влиза!“ — рекло си момчето.

Един ден подир сита гощавка ханът легнал да спи. Изхитрило се момчето — отмъкнало ключа. Без да се маят, двете другарчета влезли в двореца. Още на прага те спрели като втрещени: отсреща ги гледала неземна хубавица. Лицето и било като пълнолика месечина, очите и като ясно слънце, а косите и — от беззвездна нощ по-тъмни...

Погледнал я хановият син и му се сторило, че очите и го прободили в сърцето. Строполил се на пода, сякаш поразен от гръм.

Уплашил се другарят му, изнесъл го навън, напръскал го с водица. А синът на хана, като дошъл на себе си, заплакал и зашеметен едва се дотърлил до постелята си.

Легнал хановият син и не ставал. Надошли знахари — никой не знаел каква е болестта му, никой не можел да го изцери. Питат, разпитват болника — той мълчал и от ден на ден се топял и тъмнеел. Така и щял да си умре, горкият, ако не се намерил един баяч-ясновидец. Щом погледнал момчето, познал каква е болката му и рекъл на баща му:

— О, господарю, люта болест се е впила в сърцето на сина ти. Можете да му помогнете, ако намерите хубавата Малхуан, и му я вземете за жена. Сега тя е осемгодишна; дъщеря е на хан Даут, който живее в планината Шенгерле.

Трепнало каменното сърце на бащата. Не от жал за сина, а от мисълта, че болестта на наследника може да му попречи да изпълни своето дълго таено желание. И в главата му се родил коварен план.

— Сине мой, едничка моя радост! — заговорил той притворно. — Ти вече порасна — можеш да седиш здраво на седлото. Тръгни, намери твоята хубавица и я доведи тука. Аллах да те пази и да ти помага!

Щом чул тия думи, болникът тозчас се изправил. А синът на везира се втурнал насреща му, прегърнал го и рекъл:

— Ще дойда и аз с теб, заедно да делим радости и несгоди!

Заповядал ханът да облекат момчетата в скъпи дрехи, да им дадат добро оръжие, тънконоги коне и пари, колкото щат.

Много дни пътували двамата другари. Навлезли в една тъмна страна — ни слънце, ни звезди греят; вредом мрак като в пещера. Накъде да вървят? Ненадейно пред тях се изправил белобрад старец със запалена борина в ръка.

— Чеда мои, как попаднахте тук, където само нощни птици прелитат? — попитал ги той.

Момчетата разправили на стареца всичко. Той им дал знак да вървят подир него.

Четиридесет дни и нощи ги водил през страната на вечния мрак. Чак на четиридесет и първия ден се провидяло слънцето.

Тогава старецът се обърнал към двамата:

— Очаква ви още дълъг и опасен път. Първо пред вас ще се изпречи старата Жалмауз-кемпир. Всички се боят от нея, ама вие не се страхувайте. Покажете и тая кърпа и тя ще ви погледне с добро око!

Старецът измъкнал от пояса си свилена кърпа, която била извезана със сърма, и я подал ка везировия син.

— Вървете все към изгрев слънце! — рекъл на раздяла старецът, обърнал се и потънал в мрака.

Година, и две, и три пътували младите юнаци. Девет вековни гори прекосили, девет високи планини прехвърлили, девет ширни поля преминали.

Един ден съзрели далече в степта дим да се вие към небето. Препуснали натам. Стигнали при една юрта. А насреща им Жалмауз-кемпир — тъй както приказките я описват: горна устна — до челото, долна устна — до гърдите, зъби — ханджари. Старата вещица извикала:

— Само месо при мен дошло!

Момците не успели да разгледат страшилището, а то вече глътнало сина на хана.

— Ой, какво стори, Жалмауз-кемпир? — извикал уплашен другарят му. — Ние идваме при тебе на гости — и показал кърпата на стареца.

Погледнала тя кърпата и я познала:

— Така ли била работата? Защо не казахте веднага?

Бръкнала вещицата с пръст в устата си и извадила сина на хана. А той, колкото бил хубав, дважд по-хубав станал сега.

Поканила Жалмауз-кемпир нечаканите гости в юртата си. Нахранила ги, напоила ги и ги заразпитвала: какви са, откъде идат, накъде отиват?

Те и разправили всичко.

— Имате късмет, че сте такива лични и хубави — рекла им тя. — Харесвате ми и ще ви помогна. Хубавата Малхуан не е далеч: планината Шенгерле е зад ония височини, гдето се мержелеят зад юртата. Отвъд планината се простира неизбродна гора. Там ще ви посрещне моето козарче. То ще ви упъти. А наред гората в бял дворец живее вашата хубавица Ден и нощ една стара магьосница я пази — слънце да не я види, вятър да не я лъхне. Все обикаля около двореца, преправена на някой звяр. Ама вие не се натъжавайте — старицата много обича златото, а при неговия блясък, казват, и змията от дупката си излиза. Платете и повечко, замажете и очите с жълтици и тя сама себе си ще продаде, камо ли девойката Малхуан. Това е, което мога да ви кажа. Сега спете, а утре станете по-раничко, че труден път ви чака! Шенгерле не е планина като всяка планина!

Рано на заранта юнаците яхнали конете. На раздяла Жалмауз-кемпир им дала един камшик и им заръчала да го предадат на козарчето:

— Така то ще разбере, че аз ви пращам!

Момците препуснали с конете. Пред очите им се вишела планината Шенгерле — да речеш да се пресегнеш, ще я пипнеш. А тя, като омагьосана, се дърпала назад. Три дни препускали, дорде стигнат до полите и. Пък сега друга мъка: скалите сякаш били излети от стъкло.

Изоставили конете си двамата другари, заизкачвали се по гладките скали. Седем дни се изкачвали, за да достигнат билото, където само орли виели гнезда. Хайде сега пък надолу още седем мъчителни дни. Прехвърлили планината и слезли в гората, сред която живеела хубавата Малхуан. А тая гора като гора ли била! Челата на дърветата в облаците опират, стволовете им в тръни обвити — невестулка не може да се провре, камо ли човек да мине.

Докато юнаците оглеждали гората, отнякъде изскочило дрипаво козарче. Те му подали камшика на старата вещица. Щом го зърнало, то им се поклонило и ги попитало защо са дошли в тоя пущинак. Разправили му те къде отиват и го помолили да им покаже пътя.

Козарчето се стреснало и се заозъртало:

— Не бива да говоря за това. Ще чуе магьосницата, ще ми скъса ушите, а на вас ще напакости.

То им кимнало с глава да тръгнат подире му. По едно време се спряло и мълком посочило една пътечка, която едва се забелязвала между трънаците. Двамата юнаци тръгнаха по нея. Излезли на широка поляна. Ненадейно насреща им изскочили много бикове: мучат страховито и а-ха да ги надянат на рогата си. А от всички най-вилнеел един едър бик с големи и остри рога.

Припомнил си везировият син съвета на Жалмаузкемпир и изсипал на земята цяла кесия жълтици.

Тозчас бикът свалил кожата си и пред изумените момци застанала една беззъба баба. Започнала с разтреперани пръсти да събира жълтиците. Като ги събрала, изправила се и рекла:

— Ей, юнаци! Чух аз какво разправяхте на козарчето — ушите ми през три часа път чуват, очите ми през три часа път виждат, макар да съм на триста години. Щом сте дошли от толкова далече за хубавата Малхуан, ще ви помогна да я отведете. Ама първом един от вас ще трябва няколко дни да се учи при мене на магии, които ще ви помогнат да изпълните онова, което сте намислили.

Посъветвали се другарите и решили синът на везира да учи магиите на бабата.

Завела ги магьосницата в колибата си. Нахранила ги, напоила ги, турила хановия син да спи на един одър и седнала да учи другаря му на своя занаят. Научила го да разбира езика на птици и животни, да прави разни магии и му рекла:

— Сега знаеш вече половината от моето майсторство. И то ти стига! Хайде върви при Малхуан и дано аллах ти помогне да сполучиш!

Завела го насред гората, където се издигал белият дворец. А той бил обкръжен с високи стени, портите му — заключени с тежки катинари. Старицата накарала момъка да се провре през една дупчица — толкова малка че само мравчица можела да пролази през нея. А той,

нали бил изучил дяволските и науки, направил се тънък като косъм и се проврял. Влязъл в богато подредени покои — вредом меки губер, пухкави възглавници; на средата — шадраван, бликащ гюлова вода а край него — хубавата Малхуан със златни и сребърни рибки си играе.

С боязън в сърцето пристъпил момъкът към нея. А тя, колкото била хубава, толкова и досетлива. Веднага разбрала, че не току-тъй при нея е дошъл този незнаен юнак. Ядосала се и му ударила две плесници. Зашеметен, синът на везира паднал на пода, Малхуан се втренчила в него — благородството и хубостта на лицето му смекчили сърцето и. Поръсила го с вода и той отворил очи. Попитала го Малхуан.

— Кой си ти и защо си дошъл? Добра ли мисъл или зло сърце те води при мене? Само не лъжи и не хитрувай!

Тозчас пред светлия момински поглед момъкът забравил магиите и хитрините, на които го научила магьосницата. Разправил и всичко, както си е. Замислила се хубавицата. Сетне продумала:

— Хареса ми вашата сърцатост — да се вдигнете открай света, да минете през толкова прекеждия, да претеглите толкова мъки, за да ме намерите. Ако другарят ти е тъй хубав, колкото е смел, готова съм да го нарека свой мъж и повелител. Ала видиш ли, момко — беда: калмицкият хан, който е много стар и не ми е по сърце, заплаши баща ми, че ако не ме даде нему, ще разори страната ни. Съгласих се да му стана жена. Утре ще трябва да замина за калмицката земя. А на мене ми се плаче и сега се чудя как да се отърва от този ненавистен старец.

Хубавицата измислила такава хитрина:

— Вие двамата — рекла тя — се скрийте в гробницата на дядо ми. Утре, като минем край нея, ще помоля хана, преди да напусна родната земя, да се простя с праха на покойника. В гробницата един от вас бърже ще се предреши в моите одежди и ще тръгне с хана вместо мене. Аллах е всемилостив, той ще помогне на храбреца да се завърне невредим тук, в моя дворец, където ние с радост ще го посрещнем.

Както Малхуан рекла, така и сторили. На заранта вместо невеста с хана тръгнал синът на везира, предрешен в сватбените одежди на хубавицата. Старият младоженец не разбрал измамата. Като пристигнали в ханството, той наредил богата сватбена гощавка с борби и надпрепусквания — както му е редът.

Калмицкият хан имал сестра, също голяма хубавица. Еркежан било името и. Предрешеният син на везира много я харесал и намислил да я отвлече.

Вечерта, щом свършило пиршеството и сватбените игри, младата булка рекла на хана с преправен глас:

— О, повелителю мой! Обет съм дала на аллаха, че четиридесет дни подир венчавката само нему ще се моля и няма да се виждам с мъжа си. Изпълни моето желание!

Ханът се съгласил — какво ще прави, когато го молела най-хубавата жена на света.

Заживял предрешеният юнак в двореца на хана и все около Еркежан се навъртал.

Един ден той казал на девойката:

— Еркежан, вземи от брат си два бързи коня да се поразходим из полето!

Хановата сестра заповядала да доведат два най-хубави коня. Много се учудила тя, като видяла как ловко снаха и се метнала на коня и препуснала през степта към един висок хълм. Настигнала я чак когато превалила хълма. А сега още повече се учудила, защото там, зад хълма, вместо Малхуан видяла напреде си левент момък във воински дрехи, който много приличал на снаха и.

— Щом ти не си моята обична снаха, кой си ти, о, незнайни юначе? — запитала учудена Еркежан.

Синът на везира и разказал всичко накратко, защото нямало много време за губене. Предложил на девойката да избяга с него и да му стане жена.

Еркежан не се двоумила дълго. Лицето и светнало и тя отговорила:

— Готова съм с тебе да ида накрай света!

Двамата благополучно достигнали горския дворец, където Малхуан и синът на хана ги посрещнали с радост. И заживели там четиримата безгрижни и щастливи. Синът на везира омагьосал входовете и прозорците на двореца. Отвън той вече изглеждал като гладко кубе и чужд крак по никакъв начин не можел да пристъпи вътре.

Да оставим сега младите да се радват на обичта си и да видим какво става в двореца на калмицкия хан.

Измаменият младоженец чакал невястата и сестра си да се върнат, ала не ги дочакал. Изпратил слуги да доведат старата магьосница. Като дошла, той и дал пари, ала малко, защото бил голям скъперник, и поискал да му каже къде са жена му и сестра му.

Магьосницата погледнала в своето вълшебно огледало и видяла къде се били приютили бегълците. Ала повече от това не искала да направи.

Вдигнал се ханът с цялата си войска и отишъл при горския дворец. А той — нали бил омагьосан — виши кубе и нито врати, нито прозорци се виждат. Ханът заповядал да удрят стените с тежки чукове и като разбрал, че не ще може да ги разруши, разсърдил се и си тръгнал за своето ханство.

А магьосницата намислила да изкопчи злато и от другата страна. Почакала да се отдалечи ханската войска и пристигнала в горския дворец.

— Чеда мои — рекла тя на младите хора, — вече сте свободни да вървите, където си щете. Опасността мина. За тая радостна вест ми се полага подарък.

Синът на хана и насипал в полата жълтици и тя си тръгнала доволна. А Малхуан завела юнаците в конюшнията, където били вързани два коня — не какви да са коне, а вълшебни. Хановият син и Малхуан яхнали единия, везировият син и Еркежан — другия. Четиримата бързо преминали дългия път и навлезли в родната земя. Спрели край хладен извор и отседнали да починат под сянката на едно старо Дърво, що растяло над водата. Скоро двете моми и хановият син заспали, а синът на везира останал да бди, да не би да ги нападне някой звяр.

Подир някое време на дървото кацнали две врани. Започнали да си приказват. Везировият син, който разбирал говора на птиците, се заслушал:

— Ча! Ча! — изчавкала едната. — Виж колко хубави са тези млади! Един за друг родени!

— Жалко само, че скоро синът на хана ще умре — отвърнала другата.

— Защо?

— Защото бащата на момъка дочул, че синът му се връща с невяста. Ден и нощ сън го не хваща да мисли как да се отърве от

наследника си, та да му вземе жената. Най-сетне намислил: взел, че поръсил с отрова един хубав кон и го изпратил с големците, които ще посрещнат младите. Щом синът му яхне коня, отровата ще премине в тялото му и той начаса ще умре.

— Ча-ча-ча! — трепнала с криле първата. — Ако някой продума за това, да се вкамени до коленете!

Втората врана кимнала с глава в знак на съгласие и като помълчала, продължила:

— Ча-ча, това не е всичко! Ако синът на хана успее да се избави от първата клопка, баща му ще направи сватбена гощавка с две трапези. На едната ще седне той с везира и двете хубавици, а на другата — жена му, тези двама юнака и онези големци, от които иска да се отърве. Защото той ще насипе отрова в гозбите им.

— Ча-ча-ча! — изчавкала пак първата врана. — Ако някой продума за това, до пояс да се вкамени!

— Тъй, тъй! — продължила приказката си другата. — Ала още едно премеждие чака хановия син. Ако сполучи да се избави от отровните гозби, баща му ще поръси с отрова едно котенце. Щом младоженците заспят, той ще го пусне при тях. Котенцето ще почне да се търка, да се умилква около сина на хана и той ще умре начаса...

Мъка стиснала сърцето на везировия син: как да избави другаря си от коварството на хана?

Подир малко се събудили другите, стегнали се за път и тръгнали с весела песен. Само синът на везира мълчал — не му било до песни. И колкото повече приближавали, толкова по-тъмно ставало челото му.

Най-сетне насреща им се задали посрещачите, изпратени от хана. Синът на везира избързал напред, извадил сабята си и с един замах отсякъл главата на хубавия кон. Почудили се всички. Домъчняло на хановия син, ала си замълчал.

Влезли младите пътници в двореца. С почести ги посрещнали родителите и придворните. Ханът заповядал веднага да наредят две трапези — на едната седнал той с двете невести, везирът и неколцина приближени, а на втората — старата му жена, двамата другари и неколцина големци, които не обичал.

Не успели още сватбарите да насядат, синът на везира гътнал масата и всички гозби се разсипали. Почудил се младоженецът, ядосал се, ала си премълчал.

Синът на везира му прошепнал:

— Много години делихме с тебе мъки и неволи. Нека в тая радостна нощ легнем четиримата заедно!

Ханският наследник се съгласил.

По някое време през нощта през някаква дупка се провряло едно коте. Повъртяло се то и скочило на постелята, където синът на хана и невестата му спели. Верният другар измъкнал сабята си и го убил. Претъркулнало се то на пода и в същото време синът на хана се пробудил. Като видял над главата си с извадена сабя везировия син, скочил и завикал за помощ. Нахълтали войници и вързали клетника. А ханският наследник се развикал с цяло гърло:

— Храни куче, да те лае! Виж, какъв си бил ти! Намислил си да ме убиеш, та да ми вземеш жената. Ще си получиш наказанието, което заслужаваш!

На заранта глашатаите огласили целия град:

— Елате да видите как ще бъде обесен един неблагодарник, който вдигна ръка на ханския наследник!

Събрал се много народ. Извели клетия момък, окован във вериги, и го изправили пред бесилото. „И тъй, и тъй ще се мре — помислил си той, — ами да разкажа това, което зная, та всички да разберат какъв подъл хан ни управлява.“ Вдигнал глава и със силен глас заговорил. Когато разправил защо бил посякъл хубавия ат, начаса нозете му се вкаменили до коленете. Когато споменал за отровните гозби, се вкаменил до пояс. Разправил и за отровното коте и цял се вкаменил.

Спуснал се синът на хана да прегърне верния си другар, ала прегърнал студен камък.

Ханът злобно се разсмял:

— Това куче искаше да ме оклевети. Но, който влиза при мене с огън, на пепел излиза!... — Ханът трижди заплюл камъка и си отишъл в покоите.

А синът му място не можел да си намери от мъка. Разбрал той колко несправедлив бил към верния си другар. Отишъл при везира. Не знаел, че везирът бил в сговор с хана, и му казал:

— Облекчи скръбта ми! Накажи ме, както можеш! Оставям се в ръцете ти.

— Очите ми не виждат моя син — сладост на душата ми. Нека и твоите очи се затворят за сладостите на света!

Тъй рекъл жестокият везир и, без да му трепне ръката, го ослепил с ханджара си.

Без да охне, младият мъж метнал на гърба си превърнатия на камък везиров син и напуснал града.

Вървял той, вървял — сам не знаел накъде отива. Милостиви хора му подавали парче хляб, глътка вода — да не умре от глад и жажда. Дрехите му се скъсали, нозете му се изранили. Един ден, премалял от умора, слепецът стигнал до оня извор, където на връщане към дома четиримата били спрели на почивка. Седнал той под същото дърво и положил вкаменения си другар до извора. Водата си бълбукала и, тичайки надолу по своя път, пеела:

*Аз съм изворче вълшебно,
аз съм изворче целебно,
болните аз изцелявам,
мъртъвците възкресявам.
Глу-глу-глу...*

Слепият слушал тихия ромон, ала нищо не разбирал. Но съдбата решила друго. Облегнал клетникът измъчената си глава на камъка и, без да ще, го бутнал. Търкулил се камъкът и цопнал в изворчето. Изведнъж — станало чудо! Из бистрите води се показала главата на везировия син, а после излезнал и той — цял и невредим. Загребал с две шепи от целебната вода и измил очите на своя обичан другар. Тозчас ханският син прогледнал.

Двамата юнаци се прегърнали и заплакали от радост, че пак са се събрали живи и здрави.

Решили да се върнат и да накажат своите жестоки бащи. Синът на везира изведнъж си спомнил за вълшебните коне на Малхуан. Извадил от пояса си два косъма, що бил отскубнал от тяхната грива, и ги разтъркал между пръстите си. Тозчас конете дотърчали.

Яхнали ги двамата юнаци и препуснали към дома. А там — голямо веселие: ханът се женел за хубавата Малхуан, а везирът — за Еркежан. Поканени били всички големци. Прочути ездачи щели да се надбягват с коне. Ханът обещал да подари на победителя своя халат, а везирът пък щял да даде халата си на онзи, който пристигне втори.

Това била наградата, която според тогавашния обичай струвала повече от наброени жълтици.

Когато двамата другари пристигнали, там вече се били строили всички ездаци. Наредили се и те, без никой да ги забележи. Ханът размахал кърпичката си — дал знак да почне надбягването.

Втурнали се през равната степ конете, закънтяла земята под копитата им. Двамината стигнали първи до определеното място и първи се върнали. Застанали пред престола на който седял ханът, обкръжен от своите големци. Изправили се победителите, избърсали праха от лицата си и всички ахнали — познали ги. Ханът пребледнял като платно и не могъл дума да продума.

За втори път синът на везира се изправил пред народа и разправил цялата истина за теглилата, които двамата били претеглили по вина на коварния хан и жестокия везир. Като завършил разказа си, направил няколко магически знаци с ръце и извикал:

— Бисмилла иррахманиррахим! В името на всемилостивия аллах! Ако иска той справедливо да накаже недостойните ни бащи, нека ханът се превърне на вълк, а везирът — на куче! Вечно гладни да тичат, да дирят воняща мърша за храна!

И начаса заклинанието му се сбъднало: подвили опашки и побягнали с вой в дивите гори ханът и везирът, превърнати на гладни животни.

А синът на хана седнал на престола на баща си. Той избрал за везир верния си другар. Дълги години двамата управлявали мъдро и справедливо.

АНДРЕЙ-СТРЕЛЕЦА И СВАТ НАУМ

РУСКА ПРИКАЗКА

В някакво си царство живял един цар. Той не бил женен. При този цар служил един стрелец на име Андрей.

Отишъл веднъж Андрей-стрелеца на лов. Ходил, ходил целия ден из гората, но не му провървяло, не могъл да попадне на дивеч. Свечерявало се. Поел той назад угрижен. Гледа на едно дърво кацнала гургулица.

— Чакай — рекъл си, — да застрелям поне тази птица!

Пуснал стрелата и я ранил. Паднала гургулицата от дървото върху черната земя. Дигнал я Андрей, посегнал да и извие главата и да я прибере в чантата си. Тогава гургулицата му продумала с човешки глас:

— Не ме погубвай, стрелецо Андрей, не ми откъсвай главата, ами ме вземи жива, занеси ме в къщи и ме сложи на прозорчето. Но щом ме налегне дрямка, тозчас ме удари с опакото на дясната ръка — ще ти се падне голямо щастие.

Зачудил се Андрей-стрелеца: какво е това? На вид същинска птица, а говори с човешки глас! Занесъл гургулицата в къщи, сложил я на прозорчето, а сам стои и чака.

Не минало много време, ето че гургулицата скрила главица под крилцето си и задрямала. Андрей си спомнил какво му заръчала тя и я ударил с опакото на дясната си ръка. Паднала гургулицата на земята и се превърнала на красива девойка — княгиня Мария.

Княгиня Мария рекла на стрелеца:

— Успя да ме вземеш, но гледай да ме задържиш, а оженим ли се, ще ти бъда вярна и весела жена.

Тъй поживели те някой и друг ден. Княгиня Мария рекла:

— Бедно живееш ти, Андрей!

— Да, както виждаш.

Я намери стотина рубли и купи с тези пари различни копринени конци. Аз ще оправя цялата работа.

Послушал я Андрей, отишъл при другарите си; от този заел рубла, от онзи заел две, накупил разни копринени конци и ги занесъл на жена си. Княгиня Мария взела конците и рекла:

— Лягай да спиш, утрото е по-мъдро от вечерта!

Андрей легнал да спи, а княгиня Мария седнала да тъче...

Цяла нощ тъкала и изтъкала килим, какъвто светът не бил виждал.

На заранта княгиня Мария подала килима на мъжа си:

— Занеси го на пазара, продай го на търговците! Но внимавай да не кажеш колко искаш, а вземай, колкото ти дадат.

Андрей провесил килима на ръката си и отишъл на пазара.

Завтекъл се към него един търговец:

— Слушай, любезни, колко искаш?

— Ти си търговец — ще кажеш колко струва.

Търговецът мислил, мислил, не могъл да оцени килима.

В това време край дюкяните минавал царският съветник и пожелал да узнае за какво си говорят търговците. Излязъл от каляската, едва се промъкнал между голямата тълпа и запитал:

— Здравейте, търговци, задморски гости! За какво става дума?

— Тъй и тъй, не можем да оценим килима.

Царският съветник погледнал килима и също се прехласнал:

— Я си кажи истината, стрелецо, откъде взе този чуден килим?

— Жена ми го изтъка.

— А колко да ти дам за него?

— И аз не зная. Жена ми поръча да не се пазаря: колкото дадат — да взема.

— Е, тогава, стрелецо, на ти десет хиляди.

Андрей взел парите, дал килима и си тръгнал към къщи. А царският съветник отишъл при царя и му показал килима.

Царят погледнал — върху килима цялото му царство като на длан. Той просто ахнал:

— Е, както обичаш, но килима няма да ти дам!

Извадил царят двадесет хиляди рубли и ги сложил в ръката на съветника. Съветникът взел парите и си помислил: „Нищо, ще си поръчам друг, още по-хубав.“

Седнал пак в каляската и отишъл в предградието. Намерил къщурката, където живеел Андрей-стрелеца, и похлопал на вратата.

Княгиня Мария му отворила. Царският съветник прекрачил прага с единия си крак, а другия не можал да прехвърли, глътнал си езика и забравил за какво бил дошъл: пред него стояла такава хубавица, че цял живот не би снел очите си от нея — все би я гледал и гледал.

Княгиня Мария чакала, чакала да продума, па хванала царския съветник за раменете, обърнала го назад и затворила вратата. Едвам се опомнил той и с мъка се завлякъл в къщи. И оттогава нито яденето му било ядене, нито пиенето му пиене; пред очите му все стояла жената на стрелеца.

Забелязал царят тая работа и почнал да го подпитва какво го мъчи.

Съветникът рекъл на царя:

— Ах, видях жената на един стрелец, все за нея мисля!

Доцяло се на царя да види жената на стрелеца. Облякъл се той в прости дрехи, отишъл в предградието, където живеел Андрей-стрелеца, и похлопал на вратата. Княгиня Мария му отворила. Царят прекрачил прага с единия крак, а с другия не могъл; съвсем онемял — пред него стояла незнайна хубавица.

Княгиня Мария чакала, чакала да продума, па хванала царя за раменете, обърнала го назад и затворила вратата.

Сърдечна мъка налегнала царя: „Защо — помислил си той — седя сам, без жена? Да можех да се ожения за тази хубавица. Тя не е за жена на стрелец, на челото и е писано да стане царица.“

Върнал се царят в двореца и замислил нещо лошо — да отнеме жената от живия и мъж. Повикал той съветника си и му рекъл:

— Намисли как да премахнем Андрей-стрелеца. Искам да се ожения за жена му. Ако намислиш, ще те наградя с градове, села и злато, но ако не намислиш — ще ти снема главата от раменете.

Угрижил се царският съветник, тръгнал си с повесен нос. И от мъка се отбил в кръчмата да сръбне чашка вино.

Дотърчал при него един постоянен гост на кръчмата в окъсан кафтан:

— Какво си се угрижил, царски съветнико? Защо си повесил нос?

— Я се махай оттук, кръчмарска метла!

— Ти не ме пъди, ами по-добре ме почерпи чашка винце, аз ще те науча на ум.

Почерпил го царският съветник чашка вино и си казал болката. Тогава кръчмарската метла му рекъл:

— Да премахнеш Андрей-стрелеца не е мъчна работа, самият той е прост, но жена му е страшно хитра. Ала ние ще и зададем такава гатанка, че тя не ще може да се справи. Върни се при царя и му кажи: нека изпрати Андрей-стрелеца на оня свят да узнае как живее покойният цар, неговият баща. Андрей ще отиде и няма да се върне.

Царският съветник поблагодарил на кръчмарската метла и — беж при царя.

— Тъй и тъй можем да премахнем стрелеца.

И разказал къде трябвало да го пратят и защо. Царят се зарадвал и заповядал да повикат Андрей:

— Ти ми служи вярно и честно; свърши ми още една работа: иди на оня свят и узнай как живее баща ми! Инак с моя меч ще ти снема главата от раменете...

Андрей се върнал в къщи, седнал на пейката и оборил глава. Княгиня Мария го запитала:

— Защо си тъжен! Да не се е случило нещо лошо?

Разказал и Андрей с каква работа го е натоварил царят. Княгиня Мария рекла:

— Затуй ли си се загрижил? Това не е работа, а работица. Работата ще дойде тепърва. Лягай да спиш, утрото е по-мъдро от вечерта.

На заранта рано, щом Андрей се събудил, княгиня Мария му дала торба със сухари и златно пръстенче.

— Иди при царя и го помоли да ти даде за другар царския съветник. Иначе, кажи, няма да ми повярват, че съм бил на оня свят. А щом излезеш с другаря си на път, хвърли напреде си пръстенчето, то ще те заведе.

Андрей взел торбата със сухарите и пръстенчето, про стил се с жена си и отишъл да иска от царя другар за из пътя. Няма що, царят се съгласил и заповядал на съветника да отиде с Андрей на оня свят.

И ето че двамата тръгнали на път. Андрей хвърлил пръстенчето и то се търкулнало.

Вървели що вървели — стигнали в една непроходима гора, спуснали се в един дълбок дол и там пръстенчето спряло.

Андрей и царският съветник седнали да похапнат сухари. Гледат: край тях старият-престар цар тегли огромна кола с дърва, а двама дявола го подкарват с тояги — единият от дясната му страна, а другият — от лявата.

Андрей извикал на дяволите:

— Хей, господа дяволи! Освободете ми този покойник, макар за малко време. Трябва да го разпитам за туйонуй.

Дяволите отвърнали:

— Нямаме време да чакаме. Сами ли да теглим дървата?

— Я вземете за смяна моя човек, който не е уморен.

Тогава дяволите разпрегнали стария цар, на негово място впрегнали в колата царския съветник и го подгонили от двете страни с тоягите.

Андрей започнал да разпитва стария цар за неговото житие-битие.

— Ох, стрелецо — отвърнал царят, — лош е животът ми на оня свят! Поздрави от мене сина ми и му кажи, че от сърце го съветвам да не оскърбява хората, иначе и с него ще стане същото.

Не успели както трябва да си поприказват и дяволите се върнали с празната кола. Андрей се простил със стария цар, взел от дяволите царския съветник и те поели назад.

Дошли си в царството и се явили в двореца. Царят видял стрелеца и гневно се нахвърлил върху него:

— Как посмя да се върнеш?

Андрей-стрелеца отвърнал:

— Тъй и тъй, бях на оня свят при Вашия покоен баща. Той живее лошо, поръча да Ви поздравя и от сърце Ви съветва да не оскърбявате хората.

— А с какво ще докажеш, че си бил на оня свят и че си видял баща ми?

— Ами с това ще докажа, че по гърба на Вашия съветник и сега личат следите от тоягите на дяволите.

Тогава царят се уверил. Немало що да прави, пуснал Андрей да си отиде в къщи и рекъл на съветника:

— Намисли как да премахнем стрелеца, иначе с моя меч ще ти снема главата от раменете!

Тръгнал си царският съветник и още повече провесил нос. Отбил се в кръчмата, седнал до масата, поискал вино. Дотърчал при него кръчмарският му приятел.

— Защо си се угрижил, царски съветнико? Я ме почерпи чашка винце и аз ще те науча на ум.

Съветникът го почерпил чашка вино и си казал болката. Кръчмарската метла му рекъл:

— Върни се назад и кажи на царя да натовари стрелеца с една невъзможна работа: да го изпрати през девет царства в десето да донесе котарака-приспивач...

Царският съветник се завтекъл при царя и му казал с каква работа да натовари стрелеца, че да не се върне назад. Царят пратил да повикат Андрей.

— Слушай, Андрей, ти ми свърши една работа, свърши ми още една. Върви през девет царства в десето и ми донеси котарака-приспивач. Инак с моя меч ще ти снема главата от раменете.

Прибрал се Андрей в къщи, обронил глава на гърди и казал на жена си каква е работата.

Андрей легнал да спи, а княгиня Мария отишла в ковачницата и заръчала на ковачите да изковат три железни калпака, железни клещи и три пръта: единият — железен, другият — меден, а третият — оловен.

Рано заранта княгиня Мария събудила Андрей:

— Ето ти три калпака, клещи и три пръта. Отивай през девет царства в десето. Преди да извървиш и три версти, ще те налегне дълбок сън — котаракът-приспивач ще изпрати дрямката при тебе. Ти недей заспива, ръка след ръка размахвай, крак след крак влачи, а някъде дори се пързаяй. Заспиш ли, котаракът-приспивач ще те убие.

Княгиня Мария го научила още какво да стори и го изпроводила на път.

Пристигнал Андрей-стрелеца в десетото царство. Преди да извърви три версти, почнал да го надвива сънят. Сложил Андрей на главата си трите железни калпака, ръка след ръка размахва, крак след крак влачи — върви, а някъде дори се и пързая.

Надвил съня как да е и се намерил пред един висок стълб.

Котаракът-приспивач видял Андрей, замъркал, заръмжал и скочил от стълба върху главата му. Строшил единия калпак, строшил и другия, започнал да чупи и третия. Тогава Андрей-стрелеца хванал

котарака с клещите, свлякъл го на земята и почнал да го налага с прътовете. Най-напред го бил с железния прът, счупил железния прът, почнал да го бие с медния — счупил и него и се заловил да го бие с оловния.

Оловният прът се огъвал, не се счупил: Андрей биел, а котаракът-приспивач започнал да му разправя приказки: за попове, за дякони, за попски дъщери. Андрей не го слушал, ами го налагал с пръта.

Премалял котаракът, видял, че не може да го залъже с приказки и ударил на молба:

— Остави ме, добри човече! Ще направя всичко, каквото трябва.

— А ще тръгнеш ли с мене?

— Ще тръгна, където поискаш.

Андрей поел назад, повел и котарака със себе си. Добрал се до своето царство, отишъл с котарака в двореца и рекъл на царя:

Тъй и тъй, свърших работа, донесох котарака-приспивач.

Царят се зачудил и рекъл:

— Хайде, котарако-приспивач, покажи си силата!

Тогава котаракът почнал да си точи ноктите, да ги гласи за царя — бялата му гръд да разкъса, живото му сърце да изтръгне.

Царят се изплашил:

Андрей-стрелецо, укроти, моля ти се, котарака-приспивач!

Андрей укротил котарака, затворил го в клетка и си отишъл в къщи при княгиня Мария. Заживели весело с младата си жена. А сърдечната мъка още повече налегнала царя. Той пак повикал съветника си:

Каквото щеш намисли, но премахни стрелеца Андрей. Инак с моя меч ще ти снема главата!

Царският съветник отишъл направо в кръчмата, намерил там кръчмарския си приятел с дрипавия кафтан и го помолил да му помогне, на ум да го научи. Оня изпил чашка вино и избърсал мустаците си:

— Върви — казал той — при царя и му кажи да изпрати Андрей-стрелеца там — къде не знам, да донесе това — какво не знам. Тази задача Андрей няма да изпълни и не ще се върне.

Съветникът отишъл при царя и всичко му доложил. Царят пратил за Андрей:

— Ти ми свърши две работи, свърши и трета: иди там — къде не знам, донеси това — какво не знам. Ако свършиш тази работа, ще те наградя по царски, инак с моя меч ще ти снема главата от раменете.

Прибрал се Андрей в къщи, седнал на пейката и заплакал. Княгиня Мария го запитала:

— Защо си тъжен, мили? Или пак се е случило нещо лошо?

— Ех — рекъл Андрей, — тегля си аз все заради твоята хубост! Царят заповяда да ида там — къде не знам, да донеса това — какво не знам.

— Виж, това се казва работа! Но нищо, лягай да спиш, утрото е по-мъдро от вечерта.

Княгиня Мария дочакала нощта, разтворила вълшебната книга; чела, чела, па захвърлила книгата и се хванала за главата: за царската гатанка нищо не се казвало в книгата. Княгиня Мария излязла на вратата, извадила кърпичката си и я размахала. Долетели всякакви птици; дотърчали всякакви зверове.

Княгиня Мария ги запитала:

— Горски зверове и птици, не сте пи чували как може човек да стигне там — къде не знам, да донесе това — какво не знам?

Зверовете и птиците отвърнали:

— Не, княгиньо, не сме чували за това.

Княгиня Мария размахала кърпичката си — зверовете и птиците се изгубили, сякаш не били там. За втори път размахала кърпичката и пред нея се явили двама великани:

— Какво искаш? Какво ти трябва?

— Мои верни слу ги, отнесете ме посред океана!

Великаните подхванали княгиня Мария, отнесли я в океана и застанали на средата. Стоят като стълбове, а княгинята държат на ръце. Княгиня Мария размахала кърпичката и при нея доплували всичките морски риби.

Морски риби, вие навсякъде плувате, по всички острови ходите, не сте ли чували как може човек да отиде там — къде не знам, да донесе това — какво не знам.

— Не, княгиньо, не сме чували за това.

Натъжила се княгиня Мария и заповядала да я отнесат в къщи. Великаните я подхванали, отнесли я в Андреевия дом и я оставили пред вратата.

Призори княгиня Мария приготвила Андрей за път и му дала едно кълбо конци и везана кърпа за лице.

— Хвърли кълбото напреде си; накъдето се търкулне, нататък тръгвай и ти. Само внимавай: където и да отидеш, щом се измиеш, не се бърши с чужда кърпа, а се бърши с моята.

Андрей се сбогувал с княгиня Мария, поклонил се на четирите страни. Хвърлил напреде си кълбото; то се търкулнало и Андрей забързал след него.

Стигнал Андрей до една гора. Гледа — стои къщурка на кокоши крака.

— Къщурке, къщурке, обърни се с лице към мене, с гръб към гората!

Къщурката се обърнала. Андрей влязъл и видял — на пейката седи беловласа старица пред къделя.

— Уу, фууу, руският човек нито се е виждал, нито се е чувал, а сега руският човек сам дойде. Ще го изпека в печката, ще го изям и ще се пързалам по костите му!

Андрей отвърнал на старицата:

— Що ти трябва, стара бабо Яго, да ядеш пътник! Пътникът е и мършав, и черен. По-напред затопли малката баня, остави ме да се изкъпя, да се напаря, че тогава ме яж.

Баба Яга запалила малката баня, Андрей се напарил, изкъпал, извадил кърпата на жена си и почнал да се бърше.

Баба Яга го запитала:

— Откъде си взел тая кърпа? Тя е везана от моята дъщеря.

— Твоята дъщеря е моя жена, тя ми даде кърпата.

— Ах, скъпи зетко, с какво да те нагостя?

Това баба Яга приготвила вечеря, сложила разни яденета, вина и медовини. Андрей не чакал да го канят — започнал да лапа. Баба Яга седнала до него — той яде, а тя го разпитва как се е оженил за княгиня Мария, хубаво ли си живеят. Андрей всичко и разказал и се оплакал, че царят го пратил там — къде не знам, да донесе това — какво не знам.

— Не можеш ли да ми помогнеш, бабке?

— Ах, драги зетко, за такова чудо на чудесата дори не съм чувала. За това знае една стара жаба, тя живее триста години в блатото... Но сега лягай да спиш — утрото е по-мъдро от вечерта.

Андрей легнал да спи, а баба Яга взела две брезови метли, долетяла над блатото и почнала да вика:

— Бабо жабо, жива ли си?

— Жива съм.

— Излез при мене!

Старата жаба излязла от блатото. Баба Яга я запитала:

— Знаеш ли къде е това — какво не знам?

— Зная.

— Каж ми, моля ти се! Натоварили са зет ми с такава работа: да иде там — къде не знам, да донесе това — какво не знам.

Жабата отвърнала:

— Бих го завела, но съм много стара, не мога да прескоча дотам. Ако зет ти ме занесе в току-що издоено мляко до огнената река, тогава ще му помогна.

Баба Яга взела жабата, полетяла към къщи, надоила мляко в гърне, сложила там жабата и призори събудила Андрей:

— Хайде, драги зетко, обличай се и вземи гърнето с току-що издоено мляко; в млякото е жабата. Яхни моя кон и той ще те закара до огнената река. Там остави коня и извади жабата от гърнето. Тя ще ти каже какво да правиш.

Андрей се облякъл, взел гърнето и яхнал коня на баба Яга. Минало що минало, конят пристигнал запъхтян до огнената река. През нея не можел нито звяр да прескочи, нито птица да прехвъркне.

Андрей слязъл от коня, а жабата му рекла:

— Извади ме, юначе, от гърнето, трябва да преминем реката.

Андрей извадил жабата от гърнето и я пуснал на земята.

— А сега, юначе, седни на гърба ми.

— Що думаш, бабо, ами че ти си такава мъничка, може да те смажа!

— Не бой се, няма да ме смажеш! Седни и се дръж по-здраво.

Андрей седнал върху жабата. Започнала тя да се надува. Надувала се, надувала — станала като купчина сено.

— Здраво ли се държиш?

— Здраво, бабке!

Пак почнала да се надува. Станала още по-голяма — като голяма купа сено.

— Здраво ли се държиш?

— Здраво, бабке!

Пак се надувала, надувала и станала по-висока от тъмната гора.

Че като скокнала — мигом прескочила огнената река, пренесла Андрей на другия бряг и отново станала мъничка.

— Върви, юначе, по тази пътечка и ще видиш къщурка. Ама да е къщурка — не е къщурка, да е хамбар — не е хамбар. Влез там и застани зад печката. Там ще намериш това — какво не знам.

Андрей тръгнал по пътечката и видял една стара къщурка: ама хем къщурка — хем не е, заобиколена с ограда, без прозорец, без врата. Влязъл там и се скрил зад печката.

След малко затрецяло, загърмяло и в къщурката влязъл Педя човек-лакът брада. Че като се провикнал:

— Хей, свате Науме, искам да ям!

Изневиделица се появила маса, върху нея бъчвица бира и печен вол. Педя човек-лакът брада седнал край вола, измъкнал ножа си, захванал да реже месото, да го топи в чесън.

Излапал вола до последното какалче, изпил цялата бъчвица бира.

— Хей, свате Науме, прибири огризките!

И изведнъж масата пропаднала, сякаш не била там — нито кокали, нито бъчвица се виждали. Андрей почакал, докато си отиде Педя човек-лакът брада, сетне излязъл иззад печката, престрашил се и извикал:

— Свате Науме, дай ми да ям!

И щом извикал, изневиделица се появила маса, върху нея какви ли не яденета, вино и медовина.

Андрей седнал до масата и рекъл:

— Свате Науме, седни, брате, до мене! Заедно ще ядем и пием.

Невидимият глас му отвърнал:

— Благодаря ти, добри човече! Толкова години служиш тук, прегоряла коричка не съм видял, а ти ме каниш на масата!

Гледа Андрей и се чуди: никой не се вижда, а сякаш някой омиа с метла гозбите от масата, вината и медовините сами се наливат в чашката. А чашката подскок, подскок, подскок...

Андрей се помолил:

— Свате Науме, покажи ми се!

— Не, мене никой не може да ме види, аз съм това — какво не знам.

— Свате Науме, искаш ли да служиш при мене?

— Защо да не искам. Виждам, че си добър човек.

Нахранили се и Андрей рекъл:

— Хайде, разтреби всичко и тръгвай с мене!

Излязъл Андрей от къщурката и се огледал:

— Свате Науме, тука ли си?

— Тука съм. Не бой се, няма да те оставя.

Стигнал Андрей до огнената река. Там го чакала жабата:

— Юначе, намери ли това — какво не знам?

— Намерих, бабке.

— Сядай върху мене!

Андрей отново седнал върху нея, жабата захванала да се надува, скокнала и го пренесла през огнената река.

Тогавя той благодарил на жабата и поел към своето царство.

Върви, върви, па се обърне:

— Свате Науме, тука ли си?

— Тука съм, не бой се, няма да те оставя.

Пътят бил дълъг.

— Ух — рекъл стрелецът, — здравата се уморих!

А сват Наум отвърнал:

— Защо не ми каза по-рано? Аз щях да те занеса бързо на мястото.

Силен вятър мигом грабнал Андрей и го понесъл — над планини и гори, над градове и села. Стигнали до морето.

Вятърът по едно време утихнал и Андрей почнал да се спуща над морето. Гледа — там, където шумели вълни, се появило островче; на островчето стои дворец със златен покрив, наоколо прекрасни градини... Сват Наум рекъл на Андрей:

— Почивай в двореца и поглеждай към морето. Оттук ще минат три търговски кораба. Повикай търговците и ги нагости. Гледай хубаво да се отсрамиш пред тях — те имат три чудни неща. Смени ме с тези чудни неща. Не се бой, аз ще се върна при тебе.

Минало що минало, откъм запад заплавали три кораба. Стопаните на корабите видели острова, на него двореца със златен покрив и прекрасните градини наоколо.

— Какво е туй чудо! — рекли те. — Толкова пъти сме плавали тук, нищо освен синьото море не сме видели. Хайде да спрем!

Трите кораба хвърлили котва, тримата търговци — стопани на корабите — седнали в една лека лодка и заплавали към острова. А Андрей-стрелеца ги посрещнал:

— Заповядайте, скъпи гости!

Търговците — стопани на корабите — вървят и се чудят: покривът на двореца като жар гори, по дърветата птици пеят, по пътеките чудни зверове скачат.

— Кажи, добри човече, кой построи това чудо невиджано?

— Моят слуга сват Наум го построи за една нощ.

Андрей завел гостите в къщи.

— Хей, свате Науме, сложи масата, дай ни да хапнем и пийнем!

Изневиделица се появила маса, а върху нея — вина и гозби, каквито ти душа иска. Търговците само ахкали.

— Добри човече — рекли те, — хайде да направим смяна! Отстъпи ни твоя слуга сват Наум, а вземи от нас срещу него, което щеш от нашите чудни неща.

— Защо да не направим смяна? А какви са вашите чудни неща?

Единият търговец извадил от пазвата си тояжка. Стига само да и кажеш: „Хайде, тояжке, наложи гърба на този човек!“ — и тояжката сама ще почне да го бие.

Вторият търговец извадил изпод дрехата си брадва, обърнал я с тъпата страна нагоре и брадвата сама започвала да удря: тупа-лупа — появил се кораб; тупа-лупа — още един.

Щом обърнал брадвата с тъпата страна надолу, корабите тозчас изчезнали — сякаш не са били там.

Третият търговец извадил от джоба си една свирка. Засвирил и се появила войска: конници и пехота с пушки и топове.

Търговецът засвирил с другия край на свирката и всичко изчезнало.

Обронил той глава на гърди и излязъл от града при синьото море.

Изведнъж, изневиделица долетяла сива гургулица, ударила се в земята и се превърнала на младата му жена.

Княгиня Мария разказала:

— Откакто ти напусна къщата ни, аз летя като сива гургулица по гори и горички. Царят праща три пъти стражите за мене, но те не ме намериха и изгориха къщурката.

Андрей рекъл:

— Свате Науме, не може ли да ни издигнеш дворец край синьото море?

— Защо да не може!

Не успели да се огледат и — дворецът готов. И такъв — чуден, по-хубав от царския.

А царят в това време отишъл на лов край синьото море и гледа — на онова място, където нямало нищо, сега се издигал дворец.

— Кой се е осмелил да строи на моя земя, без да ме пита?

Втурнали се бързоходци, всичко разузнали и доложили на царя, че този дворец е издигнат от Андрей-стрелеца и че той живее в него с младата си жена княгиня Мария.

Царят още повече се разгневил и пратил да узнаят: ходил ли е Андрей там — къде не знам и донесъл ли е това — какво не знам.

Бързоходците отново разузнали и доложили:

— Андрей-стрелеца ходил там — къде не знам, получил това — какво не знам.

Тогава царят съвсем се разлютил, заповядал да съберат войската, да отидат край морето, да разрушат двореца до основи, а Андрей-стрелеца и княгиня Мария да накажат с люта смърт.

Видял Андрей, че срещу него иде силна войска, грабнал бързо бравата и я обърнал с тъпата страна нагоре. Бравата тупа-лупа — и в морето се появил кораб; пак тупа-лупа — появил се друг кораб. Сто кораба заплували по синьото море.

Андрей извадил свирката, засвирил — и се появила войска: и конница, и пехота с топове и знамена.

Стрелецът заповядал да започне сражение. Музиката засвирила, барабаните забили, полковете потеглили. А от стоте кораба топовете обстрелвали столичния град.

Царят видял, че войската му бяга и се хвърлил да я спре. Тогава Андрей извадил тояжката:

— Хайде, тояжке, натупай този цар по гърба!

Тояжката сама тръгнала, натупала царя и го прогонила извън царството.

Тогава дошъл краят на сражението. Сипнал се народът от града и захванал да моли Андрей-стрелеца да вземе в ръцете си цялата държава.

Андрей се съгласил, поканил всички на угощение и заедно с княгиня Мария управлявали царството до дълбоки старини.

ДЕВОЙКАТА-ХВОЩ ЯКУТСКА ПРИКАЗКА

Разказват, че една заран малката бабичка, която била стопанка на пет крави, станала рано и отишла на полето.

В широкото поле тя видяла един хвощ с пет плодни махалца. Изскубнала хвоща, без да счупи нито коренчето, нито едно махалце. Занесла хвоща в юртата си и го сложила на възглавницата. Сетне излязла и се запретила да дои кравите си.

Както дояла, тя чула, че в юртата звъннали камбанки. Бабичката хвърлила ведрото и разляла млякото. Изтичала в юртата, погледнала — там всичко било на мястото си: на възглавницата лежал хвощът, такъв, какъвто го оставила. Бабичката пак излязла и захванала да дои кравите. Отново звъннали камбанки. Бабичката пак разляла млякото. Изтичала и що да види — на постелята седи девойка с невиджана хубост: с очи като блестящи скъпоценни камъни, с вежди като два черни самура. Хвощът се превърнал в девойка.

Зарадвала се малката бабичка и рекла:

— Ти ще ми бъдеш наместо дъщеря!

И заживели заедно.

Веднъж младият ловец Харжит тръгнал да иде в тайгата. Видял една сива катерица и започнал да пуска стрели по нея. От ранно утро до залез слънце стрелял, но все не можел да я улучи. Катерицата скочила на елхата, от елхата — на брезата, от брезата се прехвърлила на едно борово дърво.

Дотърчала катерицата до юртата на малката бабичка и скочила на бора.

Харжит също дотичал до бора и пуснал стрела към катерицата. Катерицата пак избягала, а стрелата паднала през димния отвор в бабината юрта.

— Бабо, изнеси стрелата, дай ми я! — извикал юнакът.

Но никой не му отговорил.

Разсърдил се Харжит, почервенял от гняв. Втурнал се в юртата и видял хубавицата-девойка. Останал като замаян от невиджаната и хубост, загубил ума и дума. Сетне, без да проговори, избягал, скочил на коня и препуснал към къщи.

— Родители мои — рекъл той, — у малката бабичка, стопанката на петте крави, има една чудно хубава девойка! Поискайте ми я за жена!

Бащата на Харжит бързо изпратил хора на девет коня за тази хубавица.

Пратениците стигнали при малката бабичка, стопанката на петте крави. Видели девойката и останали смаяни от хубостта и.

— Малка бабичко — рекли те, — дай тази девойка за жена на младия Харжит.

Ще я дам — отвърнала малката бабичка.

Запитали девойката ще иде ли.

— Ще ида — казала девойката.

— А калимът какъв е? — запитала малката бабичка. — Докарайте ми толкова коне и крави, че полето да стане тясно.

Бърже докарали много коне и крави — чет нямат!

Сетне нагласили девойката, облекли я бързо и ловко. Довели шарен кон. Сложили му сребърна юзда, оседлали го със сребърно седло, окачили отстрани сребърно камшиче. Харжит хванал невестата си за ръка, извел я, настанил я върху шарения кон. Потеглили.

Изведнъж пътя им пресякла една лисица. Юнакът не могъл да се сдържи и рекъл:

— Ще препусна в тайгата подир лисиЦата! Скоро ще се върна. А ти тръгни по този път. Пътят се разклонява в две посоки. Към изток има окачена меча кожа с бяла шия. В тая посока не завивай! Тръгни по пътя, където виси самурена кожа!

Казал и препуснал.

Поела девойката по-нататък сама и стигнала онова място, където пътят се разклонявал в две посоки. Но когато стигнала, тя забравила какво и заръчал Харжит. Тръгнала по оня път, където имало окачена меча кожа, и скоро стигнала до една голяма желязна юрта.

От юртата излязла дъщерята на дявола, облечена в желязна дреха, с един усукан крак, с една-единствена усукана ръка, с едно

отвратително мътно око, точно по средата на челото, с дълъг чер език, който се спущал върху гърдите и.

Дъщерята на дявола сграбчила девойката, смъкнала я от коня, одрала кожата от лицето ѝ и я метнала върху своето лице; свалила всичките и накити и премяната и; облякла премяната и се накитила, а девойката хвърлила зад юртата. След това седнала на шарения кон и поела към изток.

Харжит я догонил, когато вече се приближавала към бащината му юрта. Нищо не забелязал, за нищо не се досетил.

Всички роднини излезли да посрещнат невестата. Деветима юнаци и осем девойки се събрали при коневръзите. Те си говорели:

— Щом невестата продума, от устата и ще се посипят мъниста!

И девойките си приготвили конци, за да нанижат мънистата.

Юнаците си мислели: „Отдето мине невестата, по следите и ще се появят черни самури.“

За да стрелят самурите, приготвили лъкове.

Но щом невестата проговорила, от устата и се посипали жаби. Невестата пристъпила — и се появили червеникави оскубани плъхове. Всички посрещачи се зачудили и натъжили.

От коневръзите до юртата постлали зелена трева. Хванали невестата за ръка и я повели към юртата.

Влязла тя вътре и наклала в огнището огън с върховете на три млади бора. След това устроили сватбено угощение. Яли, пили, играли и се веселили. Никой не знаел какво е станало.

Наскоро след това малката бабичка отишла на полето да си дои кравите. Гледа — на същото място отново поникнал хвоц с пет махалца, по-хубав от предишния.

Изкопала бабичката хвоца с корена, занесла го в юртата и го сложила на възглавницата. Сетне излязла и захванала да дои кравите. В юртата звъннали камбанки. Влязла тя вътре и видяла, че там седи същата хубавица-девойка, само че станала още по-хубава.

— Как дойде и защо се върна? — запитала малката бабичка.

— Майко — отвърнала девойката, — когато Харжит ме поведе оттук, той ми каза: „Ще препусна подир тая лисица в гората, а ти тръгни по пътя, където виси самурена кожа; не завивай по оня път, където виси меча кожа.“ Аз сбърках посока, а и стигнах при една железна юрта. От нея излезе дяволската дъщеря, одра кожата от лицето

ми и покри с нея своето лице. Смъкна цялата ми премяна, облече се в нея и ме захвърли зад железната юрта. Възседна моя шарен кон и пое. Тогава сивите кучета захапаха със зъбите си тялото ми и го доवлякоха в широкото поле край твоята юрта. И тук аз отново поникнах като хвощ. Как ще видя сега Харжит?

Малката бабичка захванала да я утешава.

— Ще го видиш, ще го срещнеш — рекла тя. — А дотогава остани при мене; както преди ще ми бъдеш щерка!

И девойката-хвощ отново заживяла при малката бабичка.

Узнал шареният кон, че девойката-хвощ оживяла и продумал на Харжитовия баща с човешки глас:

— Харжит остави девойката сама. Тя стигна до кръстопътя, свърна по оня път, където виси мечата кожа, и стигна при железната юрта. От юртата изскочи дъщерята на дявола. Одра кожата от лицето на девойката и покри с нея своето лице, свали всичките и накити и премяната и, сама се накити и премени с тях, а девойката хвърли зад железната юрта. И живее тази дъщеря на дявола в юртата ти, стана твоя снаха. А стопанката ми отново оживя... Вземи я, доведи я в юртата, дай я на сина си! Иначе зло ще стане — дъщерята на дявола ще разруши юртата, ти няма да видиш живот от нея, всички ви ще погуби.

Старецът препуснал към дома си и се втурнал в юртата.

— Сине — рекъл старецът на Харжит, — откъде си взе жена?

— Аз взех дъщерята на малката бабичка, стопанката на петте крави.

А баща му отвърнал:

— Шареният кон ми каза всичко. Дъщерята на дявола, а не хубавицата, е влязла в къщата ни с измама. Върви при малката бабичка, помоли девойката да се върне при нас. Доведи я! Дъщерята на дявола вържи за опашката на един див кон и го подгони в полето. Нека разнесе там костите и. Иначе тя ще погуби и хората, и животните!

Чула това дъщерята на дявола и цялата почерняла.

Чул това Харжит и почервенял от гняв. Хванал дяволската дъщеря и я вързал за опашката на един див кон.

Препуснал конят в широкото поле и захванал да газии дъщерята на дявола с копитата си. Черното и тяло се превърнало на червеи и гадини. Юнакът събрал всичките, до последната гадинка, и ги изгорил.

След това Харжит се понесъл към малката бабичка. Скочил от коня при коневръза. Малката бабичка го видяла, изтичала от юртата, зарадвала се, сякаш е намерила загубен човек. От коневръза до юртата постлала зелена трева и се заловила да готви сватбено угощение.

Девојката-хвощ погледнала Харжит и заплакала:

— Защо идеш пак при мене? Ти ме даде на дъщерята на дявола да пролее кръвта ми, да разкъса тънката ми кожа, даде ме на сивите песове... След всичко това сега каква жена дириш тук? Девојки има колкото щеш, жените са повече от рибите в морето. Търси си жена между тях. Аз няма да се ожена за тебе!

— Не съм те давал на дъщерята на дявола — отвърнал юнакът. — Не съм те давал на сивите песове, за да те изядат! Отидох в гората за лисицата, показах ти пътя. Но ти си го сбъркала.

Малката бабичка избърсала сълзите от двете си очи и седнала между девојката и Харжит:

— Защо вие, които се намерихте, след като се бяхте загубили, не се радвате? Пак се обикнете един друг! Пак заживейте в дружба!

Девојката се съгласила и тихо казала:

— Хубаво. Ще те послушам. Всичко ще забравя!

Харжит скочил, почнал да я прегръща. Сетне оседлали шарения кон със сребърно седло, сложили му сребърна юзда, покрили го със сребърен чул, окачили сребърното камшиче. Облекли, натъкмили девојката и потеглили.

Дълго пътували. Минала зимата, търколило се дъждовното лято, отишла си мъгливата есен.

Най-сетне стигнали при бащината юрта.

Всичките роднини, всичките деветима братя на Харжит се събрали да посрещнат невестата.

От коневръза до юртата постлали пътя със зелена трева.

„Като дойде невестата — мислели си те, — щом пристъпи, по следите и ще се появят самури.“

Приготвили стрели за това и ръцете им изтръпнали от работа.

Осемте сестри усуквали нишки и така се трудили, че пръстите им претръпнали. Те чакали невестата и си мислели:

„Щом влезе и продума с ясен глас — от устата и ще се посипят скъпи червени мъниста!“

Пристигнал Харжит с невястата си. Поели невястата на ръце и я спуснали на земята. Тя продумала с ясен глас — и се посипали червени мънистени зрънца. Девойките захванали да ги събират и да ги нижат. Тръгнала невястата към юртата и черни самури се появили по следите и. Юнаците насочили стрелите си към самурите.

Влязла невястата в юртата и наклала огън в огнището с върховете на три млади бора.

Устроили весело сватбено угощение. Събрали се гости от всички селища. Имало там певци, имало играчи, имало разказвачи на приказки, имало борци и майстори на скокове...

След три дни угощението се свършило и гостите се разпръснали на разни страни. Харжит заживял с жена си. Задружно и щастливо живели дълги години. Казват, че внуците им са живи до ден-днешен.

БОБЧЕТО, СЛАМКАТА И ВЪГЛЕНЪТ

ЛАТВИЙСКА ПРИКАЗКА

Наклала баба огън и седнала да отбере чисти бобени зрънца, че да свари чорбица за дядото си. Не щеш ли, от шепата и паднало едно бобено зрънце — цялото беличко — и се търкулнало към отворената врата на кухнята.

— Хей, къде отиваш? — попитала го една неизгоряла сламчица, която мирно лежала край огнището.

— Ще се поразходя по света да видя има ли такива хубави бобени зърна като мене.

— Моля ти се, позволи ми и аз да дойда с тебе — замолила се сламката.

— Защо не? Тръгвай! — рекло зърното и прескочило прага.

Сламката хвъркнала от радост подире му.

— Къде без мене? — провикнало се едно въгленче, току-що отронено от най-крайната главня.

— Ела, въгленче! — поканило го бобеното зърно. — Ти ще ни светиш, когато през нощта стане тъмно.

Въгленчето се запалило, подскочило нагоре и затепкало подир бобеното зърно и сламката.

Излезли навън. Упътили се към полето. Вървели, вървели, стигнали до брега на едно мъничко поточе и там спрели.

— Ами сега какво да правим? — обърнало се бобеното зърно към другарите си.

— Лесна работа — отвърнала сламката. — Аз ще се пречна над поточето като мост, а вие ще минете по мене отвъд.

И мигом се протегнала като мост над поточето.

— Хайде, минете по мене! — викнала тя към бобеното зърно и въгленчето.

— Аз първи! — затекло се най-напред въгленчето и тръгнало по сламката. Ветрецьт го подхванал и то се запалило. Но преди да стигне до средата, сухата сламка пламнала и изгоряла. Въгленчето се

разтреперало, паднало във водата, изсъскало и угаснало, без да извика „Помощ!“

Бобеното зърно останало самичко, без другарчета, много се натъжило и захванало да плаче. Плакало, плакало, намокрило си бялата ризка, тя набъбнала и се пукнала.

Тъкмо в туй време покрай поточето минал един шивач.

— Моля ти се, шивачо, закърпи ми ризата! — помолило се зърното.

Шивачът бил добър човек, извадил иглата си, но на нейното ушенце имало само едно черно конче и той нашарил бялата ризка на бобеното зърно с черна нишка.

Затуй, деца, някои бобени зърна на ръбчето си имат по една черна ивичка.

ВКАМЕНЕНИЯТ КНЯЗ ГРУЗИНСКА ПРИКАЗКА

Било ли е, не е ли — не знам, ала старци-многознайници разказват, че някога си в едно далечно господарство живеел могъщ цар. Всичко си имал: и слава, и богатство. Само деца си нямал. И много тъгувал, че нямало на кого да остави царството, когато смъртта го извика да си почине.

Ала ето че най-сетне му се родил син.

Много се зарадвал бащата — гледа го, гали го, прах не дава на него да падне; люлката до леглото си сложил — да го пази от всякаква беда.

Една нощ му се присънил такъв сън: уж над люлката се надвесила някаква орисница и рекла на детето: „Пази те баща ти, ала не ще те опази. Като пораснеш, ще потопиш веселия дворец в горчиви сълзи, защото ще се превърнеш в жив мъртвец.“ Изрекла тия страшни думи орисницата и изчезнала.

Детенцето се стреснало и изплакало.

Събудил се бащата, цял в пот; до сутринта не могъл да заспи. Мислил, мислил как да опази сина си от тая прокоба. И заповядал да построят висока кула. Затворил сина си в нея и поставил триста верни войници на стража — никого да не пускат да влезе без царско разрешение.

Минавали годините. Живеел царският син сам самичък в кулата, измъчвал се — няма с кого дума да продума, не го пуцат на воля да се поразведри, на кон да се разходи. И колкото повече растял, толкова потъжен ставал.

Един ден рекъл на баща си:

— Намери ми, тате, невеста! Тя поне да ме разтушава в моя неволнически живот.

Посъветвали се бащата и майката. Решили, че момъкът има право. Намерили му невеста — най-личната мома в царството: стройна като фиданка, с вежди като лястовичи крила, уста — с пара разрязана.

А пък весела — като се засмеела, всичко наоколо светвало. Ала и тя не могла да прогони мъката на младия си мъж. Не се отмахвал тъмният облак от челото му. Ще стане заран, ще се облакът на перваза на зарешетения прозорец и ще се загледа в далечните заснежени планини, в тучните поля, в царските градини.

Пък слънцето щом се покажело, първом в неговия прозорец огрявало: мило му било за този хубав мъж, винаги печален. Кимало му дружелюбно, галело го с лъчите си, че много го било обикнало.

А на царския син и през ум не му минавало да погледне нагоре, да отвърне с усмивка на слънчовия поздрав — все към земята гледал.

Днес така, утре така, накрая слънцето се разсърдило:

— Виж го ти, този горделивец! Първите си лъчи нему пращам, милвам го, топля го, а той и очи не вдига да ме погледне! — и като шибнало княза със сноп огнени стрели, той начаса се вкаменил.

Плач и ридание огласили двореца. Тичат царедворците насам-натам; скубе си косите старият цар; плачат царицата и младата невеста.

— Кой му стори тая магия? — питат се всички.

Събрали се най-прочутите лечители и звездобройци. Досетили се: слънцето го е вкаменило. Само то може да го съживи отново.

Заповядал царят да заключат кулата, никого да не пущат да смущава каменния сън на сина му. И потънал дворецът в черна мъка. Не се зарадвали дори и на момченцето, което младата княгиня родила.

Като пораснало, веднъж то попитало майка си:

— Мамо, къде е баща ми?

Заляла се княгинята в горчиви сълзи и заклатила глава — не искала да му каже. Ала то не я оставяло на мира — всеки ден я дърпало за полата:

— Мамо, къде е баща ми?

Накрай майката го отвела горе в кулата, където на мека постеля били положили каменния княз.

— Ето, синко, баща ти! — и му разправила всичко, както е станало.

Замислило се момчето. Попитало:

— Нима не може да му се помогне?

Майката му отговорила:

— Казват, че слънцето е вкаменило баща ти. Само то може да го съживи.

— Като стана голям, ще ида при слънцето да измоля милост за баща си!

Тъй рекло момчето и от него ден все за това си мислело.

Минали, що минали години, пораснал синът, извишил се — цял бащичко. Отишъл един ден при майка си и рекъл:

— Сбогом, майко! Ще ида при слънцето баща си да измоля, сълзите ти да изсуша.

Почнала майка му да го уговаря:

— Млад си още, синко! Как ще можеш да отидеш там, където никой още не е бил?

Ала момъкът изправил глава — не ще никого да слуша! Облякъл се в простички дрехи, праметнал през рамо торбичка с хлебец и тръгнал да дири слънцето.

Вървял той, вървял през планини и долини, през поля и гори; когато имало — ял, когато нямало — гладен заспивал. Стигнал до широко поле. На полето орачи орат. Не само плуговете, ами и хомотите и водилата — всичко било от желязо. Орат людете с по девет чифта яки волове, мушкат ги без милост с остена, а добичетата едва кретат. Приближил се момъкът и поздравил:

— Добра сполука, работни хора!

— Добра сполука и на теб, юначе! — отговорили орачите. — Накъде си тръгнал?

— При слънцето отивам.

И им разправил каква мъка го гони.

Примолили му се орачите:

— Като го намериш, питай и за нашата неволя: от ранна утрин до късна вечер орем тая земя, в пот се къпем, на воловете душата вадим, а на ден едва една бразда изтегляме. Измъчихме се съвсем, сили не ни останаха. Дано слънцето ни помогне с добър съвет.

— Добре! — отговорил момъкът. — Ще го питам и ако се върна жив и здрав, ще ви кажа.

Продължил си пътя. Вървял, вървял през реки и морета, през гори и полета. Видял стадо овце. Водят го овчари, облечени в рунтави кожуси. Подвикват, размахват гегите, а овцете едва се мъкнат — вълната им доземи, жегга ги мори. Приближил се момъкът и поздравил:

— Добра сполука, овчари!

— Добра сполука и на теб, юначе! Накъде си тръгнал?

— Слънцето да диря.

— А къде ще го дириш? И защо ти е? — попитали го овчарите.

— Ще се кача на най-високата планина — там, където денят и нощта се събират. — И им разправил защо е тръгнал.

— Молим ти се, юначе, попитай слънцето какво става с нашите овце. Виж какви са угоени, а едва се влачат; от жегата слънчасват и умират. Дано ни помогне с добър съвет.

— Добре! — обещал момъкът. — Ще го питам и ако се върна жив и здрав, ще ви кажа.

И пак тръгнал. Дълго ли вървял, малко ли вървял, момъкът не броел дните. Един ден, като минавал през някаква гора, видял белобрад старец да стои край един елен с тояжка в ръка. А на елена такива големи рога пораснали, че му привели главата до земята. И не може нито да я вдигне, нито от мястото си да мръдне.

— Добра сполука, дядо — поздравил момъкът.

— Добра сполука и на теб, юначе! Накъде си тръгнал из тия пущинаци?

— При слънцето отивам — отговорил момъкът и му разправил болката си.

— Моля те, попитай слънцето какво да направя, та да отърва моя елен от тия големи рога. Ден и нощ го пазя тук да не го изядат дивите зверове, че той не може вече нито да бяга, нито да се брани.

— Добре, дядо! Ще го питам и ако се върна жив и здрав, ще ти кажа. А колко големи са тия рога?

— Чак до небето стигат.

— Ами аз по тях ще се изкача. Защо да диря най-високия връх, когато рогата на елена са пораснали чак до небето?

— Ако не се боиш, качи се!

— От нищо не се боя — отговорил момъкът и без да се бави, се закатерил по клонестите рога. Качвал се, качвал се, стигнал до самото небе. Седнал да си почине на един облак, който се бил закачил за рогата.

Примолил се:

— Облачко, облачко, отнеси ме до слънчовата къща!

— Сам не мога — отвърнал облакът. — Първом ме откачи от рогата, сетне помоли вятъра да ме побутне.

Откачил момъкът облака, примолил се на вятъра:

— Вятърко, вятърко, побутни облака да ме отнесе до слънчовата къща!

— Бива — съгласил се вятърът и надул бузите, задухал.

Полетял облакът като бял лебед по небето, разблъскал струпалите се облаци — път да му сторят. А те като заревали, забумтели — страх да те побие! Ала момъкът не се уплашил, не трепнал дори. И все си мислел за онова, що бил обещал на хората, пък най-много — за жалната си майка и за вкаменения си баща.

Ето че най-после зърнал жилището на слънцето: златен дворец свети, свети — да те ослепи. А на един прозорец облакътена стои слънчовата стара майка.

Скочил момъкът от облака, поблагодарил му и се затичал към златните порти:

— Добра сполука, слънчова майко!

— Добра сполука и на теб, юначе! — отвърнала на поздрава му старицата и го попитала: — Каква неволя те е довела тук, където и орел не долита?

Момъкът й разправил всичко от игла до конец; не забравил да й каже и за онези люде, що по пътя бил срещнал.

Изслушала го слънчовата майка и рекла:

— Ще гледам да ти помогна, добри юначе. Само че синът ми още не се е прибрал. Като се върне, ще го питам. Той понякога си идва уморен и ядосан, та по-добре да те не вижда, че може нещо лошо да ти стори. Я да те скрия — бабичката духнала в лицето на неканения гостенин и го превърнала начаса в розова луковица. Сложила я на перваза и зачакала сина си да дойде.

Скоро слънцето се върнало изморено, зачервено:

— На човек ми намирисва! — изръмжало то.

— Ами! Кой ще дойде тук, където и орел не долита?

Синът поклатил глава и махнал с ръка — не му се препирало, че бил гладен и уморен от дългия път.

Бабата наредила богата трапеза. Седнало слънцето да яде и пие. А тя все се въртяла наоколо, шетала и току го подпитвала:

— Ти, Слънчо, по цял ден се разхождаш по небето. Разправи ми какво има по света.

Нахранило се слънцето, развеселило се и започнало да разправя:

— В едно далечно господарство живееше преди години млад и хубав княз. Аз много го обичах. Най-напред него заглеждах, милвах го, галех го. А той, неблагодарникът, нито веднъж не ми се усмихна, не ме погледна дори. Разсърдих се и го вкамених.

— Завинаги ли ще остане вкаменен? — запитала бабичката.

— Не! — отвърнало слънцето. — Може пак да се съживи, ако някой го поръси с водата, с която заран се мия.

— Все ще се намери някой юнак да стори такова добро. Ами нещо друго видял ли си?

— Всеки ден гледам едни глупави орачи: орат земята с яки волове, ама им нахлузили железни хомоти и водила — толкова тежки, та добичетата едва ги влачат. Ако им направят дървени хомоти и водила от кожа, да видиш как ще им олекне. Ала кой да се сети?

— Все ще се намери някой да ги подсети — отвърнала хитро бабичката и пак попитала: — Е, какво друго си видял?

— Виждам едни глупави овчари. Пасат си овцете, а на животинките вълната чак до земята се влачи. Пекат се клетите на жегата, падат и умират. Да вземат овчарите да ги острижат — хем на овцете ще олекне, хем от вълната могат дрехи да си изтъкат, а не да се обличат в кожи като зверове. Ама на, умът им не достига дотам!

— Все ще се намери някой да ги научи! Друго нещо знаеш ли?

— Долу под нас един старец стои ден и нощ. Пази своя елен да не го изядат зверовете. А рогата на животното пораснали толкова, че са стигнали до небето. Еленът стои с наведена глава, не може да помръдне. Ако старецът се сети да поръси главата му с вода от потока, който извира от близката пещера, рогата тозчас ще паднат. От тях старецът може с ножа си да измайстори чудни неща. А сега и на елена е тежко, и рогата без полза стоят. Ама що думам? Пак полза имаше, че по тях се изкачи и ти дойде на гости онзи юнак, когото ти скри преди малко.

И слънцето се засмяло така гръмогласно, че прозорците на двореца задрънчали, а облаците по небето се разбягали. Слънчовата майка също се разсмяла и рекла:

— Ух! Какъв хитрец си, сине! А аз си мислех, че не се досещаш.

— Я доведи този юнак тук! Не се бой, лошо няма да му сторя.

Майката духнала върху луковицата и мигом пред слънцето застанал синът на княза.

— Чу ли всичко, що казах? Запомни ли го? попитало слънцето юнака и умилно го погледнало. Защото момъкът много приличал на баща си и на слънцето му било драго да гледа сина на някогашния си любимец.

Нагостила слънчовата майка гостенина, поговорили за това-онова и всички легнали да спят.

Още зора не зазорила, слънцето станало, измило си очите, сбогувало се с момъка и тръгнало по своя път — да върви и огрява света.

Слънчовата майка дала на гостенина едно златно гърненце с вода, с която синът и се е мил, и го отпратила да си върви, откъдето е дошъл.

Момъкът ѝ поблагодарил и си тръгнал. Като катеричка пъргаво заслизал по рогата и щом стъпил на земята, старецът го попитал:

— Е, какво? Разбра ли нещо за рогата на моя елен?

Момъкът му казал какъв съвет му дало слънцето. Дядото се затичал към пещерата, загребал с калпака си вода и я излял върху главата на елена.

Тозчас тежките рога се строполили с грохот на земята.

Олекнало на елена. Рипнал той, разскачал се и с благодарност лизнал ръката на момъка.

Сбогувал се юнакът и тръгнал по обратния път. Вървял, вървял — дошъл при овчарите, които още се щурали около своите дългорунни овце. Разправил им това, което чул от слънцето.

— Тю, бре! — плеснали се овчарите по челата. — Как по-рано се не сетихме, та да не мъчим и животинките, и себе си?

Запретнали се и остригали овците. Натрупали камара от вълна. А на овците олекнало, те се събрали около момъка да му ближат ръцете, да му благодарят. Овчарите дали вълната на жените си. Те я изпрели и започнали да тъкат хубави платове.

Продължил пътя си младият княз. Вървял, вървял — стигнал при орачите. Казал им какъв съвет получил от слънцето.

— Тю, бре — ударили те калпаците о земята, — къде ни беше умът?

Сменили железните хомоти с дървени, водилата направили от кожа.

Олекнало на добичетата. Близнали от благодарност ръцете на момъка, па като закрачили — до вечерта цялото поле изорали. Оттогава людете заменили железните хомоти с дървени, а железните водила — с кожени.

А момъкът се сбогувал и се затичал — по-бързо да се върне у дома. Тичал, тичал — душата му щяла да изхвъркне. Провидяла се най-сетне каменната кула. Втурнал се той в двореца. А там — никой вече не го очаквал. Зарадвали се всички и тръгнали подире му да видят как ще стане чудото.

Вкамененият княз лежал все на същото ложе, потънал в своя дълбок каменен сън. Ала щом синът му го попръскал със слънчовата вода, начаса се пробудил и скочил на нозе:

— Ох, колко дълго съм спал! От лежане костите ме болят — рекъл.

А като се озърнал — почудил се: бащата и майката били вече грохнали; невястата, която оставил съвсем млада, още повече се разхубавила; синът, когото не познавал, бил израснал — вече мъж за женене. И разбрал колко дълго време бил спал. Зарадвал се той, зарадвали се всички. Старият цар наредил славна гощавка.

И мене поканиха. Ядох, пих и се веселих. Сетне съм заспал под една трънка. Отгде се взел козел — опасал ми брадата. Оттогава си останах къосе. Ако щете вярвайте, ако щете — не!

РОСОМАХАТА И ЛИСИЦАТА ЕВЕНКИЙСКА ПРИКАЗКА

Една росомаха и старият и мъж намислили да се пренесат на друго място и там да живеят.

Говорело се, че отвъд реката гората била по-гъста и там имало повече храна.

Решили те да пренесат отвъд реката цялата си покъщнина.

Но нямали лодка за превоз. Мъжът на росомахата отишъл в гората да обели някоя бреза, за да направи от кората и лодка. А старицата наслагала покъщнината си в торби и седнала на брега да го чака.

Гледа тя — по реката плава лодчица, а в нея — лисица. Лодчицата се приближила и лисицата скочила на брега.

— Здравей, бабке! — рекла тя на росомахата.

— Да си жива и здрава, Лисанке!

— Какво правиш тук? — попитала лисицата.

— Чакам стареца си. Отиде в гората да набели кори от бреза, за да направи лодка. Смятаме да се пренесем отвъд реката.

Лисицата се вторачила в големите торби с покъщнината, огледала се и рекла:

— Додето старецът ти обели бреза, хайде аз пък да пренеса покъщнината ви през реката.

Зарадвала се росомахата, взела торбите и ги помъкнала към лодката. Накамарила лодката догоре и се приготвила и тя да седне върху торбите.

— Почакай, бабке — рекла лисицата, — лодката е пълна, няма къде да седнеш. Така може и да потънем. Най-напред ще пренеса торбите, а сетне и тебе.

Лисицата отстранила с веслото лодката от брега и лодката заплавала по течението.

— Но къде отиваш? — извикала росомахата.

— Реката ме носи, бабке. Не мога да я задържа.

— Ей, Лисо, карай към оня бряг!

— Не бой се, бабке, ще доплаваме, където трябва.

Лисицата се засмяла и заплавала все по-далеко и по-далеко с бабината покъщнина. Тогава росомахата разбрала, че хитрата лисица я измамила. Седнала на един камък край водата и заплакала.

Прехвъркнал оттам кълвачът. Чул той, че росомахата плаче и рекъл:

— Кой те наскърби, бабке?

— Лиса ме ограби! Отмъкна всичката ми покъщнина. Ще има да си патя от моя старец!

— Не плачи, бабке! — рекъл кълвачът. — Ние ще надхитрим лисицата.

Кълвачът литнал направо през гората. Пресякъл големия завой и кацнал на едно храстче — зачакал лисицата да стигне при него.

Видял, че в далечината се показала лодка. В лодката имало торби, а лисицата седяла върху торбите. Лодката се изравнила с храстчето и кълвачът се помолил:

— Лисанке, Лисанке, вземи ме в лодката!

— А ти отде идеш и накъде си тръгнал? — запитала лисицата.

— Летях в тайгата, крилото си ходих да лекувам. Сега бързам да се върна, но мъчно се лети с болно крило. Закарай ме!

— Но в лодката ми няма място — рекла лисицата. — Къде да те дяна?

— Аз ще се настаня ей тука в ъгълчето. Мъничък съм, не ми трябва много място.

И кълвачът се свил между торбите.

Заплавали те по-нататък. Лиса седяла отзад, държала веслото и карала лодката между камъните. А кълвачът забил клюн в дъното на лодката и тихичко се заловил да го дълбае: „Чук, чук! Чук, чук!“

Пробил тънката брезова кора. В лодката почнала да навлиза вода.

— Какво е това, да не би лодката да тече? запитала уплашено лисицата.

— Наистина тече — отвърнал кълвачът.

— Трябва да спрем на брега и да я поправим — рекла лисицата.

Свърнали към брега.

Изскочила лисицата и рекла на кълвача:

— Ти изнеси торбите от лодката, а сетне довлечи и нея на брега. Трябва да я обърнем с дъното нагоре и да намерим дупчицата. А през това време аз ще отида в гората да потърся борова смола. Ще запушим дупката и ще продължим.

Щом се скрила лисицата в гората, кълвачът откършил от един храст пръчица, запушил с нея дупката в брезовата кора, седнал в лодката и заплавал назад към росомахата.

Дотърчала Лиса от гората, донесла смола. А лодката вече плавала далеко по реката.

Лисицата си глътнала езика.

— Кълвачо! Негоднико! Връщай се веднага! Чуваш ли?

— Не, Лисо, няма да се върна — отговорил кълвачът.

— Ами че ти ще потънеш! В лодката има дупка!

— Аз я запуших с пръчица.

— Връщай се назад, разбойнико!

Но кълвачът се смеел и плавал по-нататък.

Стигнал до мястото, където живеела росомахата. Чул, че дядото хока бабата и плаче заедно с нея.

Кълвачът изскочил от лодката и отишъл при старците.

— Не плачи, бабке! Не плачи, деденце! Аз ви докарах цялата покъщнина, взех на всичко отгоре и лодката.

Зарадвали се старците, едва не почнали да подскачат.

— Е — рекъл дядото, — и с какво да наградим този добър кълвач?

Тогава бабата ушила на кълвача къса кожена дрешчица, нашарила я с хубави шарки, а на главата му сложила пъстра шапчица.

Кълвачът станал пременен, хубавец.

А дядото бил добър ковач. Той изковал на кълвача здрав стоманен клюн и му наточил ноктите.

Оттогава кълвачът носи шарена премяна.

А със стоманения си клюн може да пробие и най-здравото дърво.

ТРИТЕ ДИНЕНИ СЕМКИ УЗБЕКСКА ПРИКАЗКА

Живял преди години беден селянин. Целият му имот бил една мъничка нива. Ден и нощ не подгъвал крак — трудел се над земята си, но едва смогвал да се прехрани.

Една пролет излязъл на полето да оре. По някое време вдигнал глава да избърше потта от челото си и гледа — по небето хвърчи щъркел. Когато долетяла над орача, птицата закрепяла и като камък паднала в нозете му. Навел се селянинът и видял, че крилото и е счупено. Взел я на ръце и я понесъл към къщи. „Трябва да помогна на щъркела, че и аз немалко съм препатил в моя живот“ — си мислел по пътя човекът и щом пристигнал в дома си, превързал счупеното крило.

Започнал да лекува щъркела с разни мехлеми; грижел се, докато птицата оздравяла и отлетяла.

Погледнал подире и селянинът и изрекъл:

— Нека волно си живее много години и никога вече беда да не я сполети!

На другата пролет сиромашът пак изорал нивата си и вече се готвел за сеитба. Неочаквано долетял същият оня щъркел, извил кръг над главата му и пуснал на земята три динени семки.

Селянинът ги посял. Скоро от браздата се подали крехки стъбълца. Развили се зелени листа, цъфнали едри цветове.

Човекът не си жалил труда: навреме плевил, навреме поливал. И ето че дините се налели, наедрили — никой по тия места не бил виждал толкова големи дини.

Като узрели, той откъснал три и ги отнесъл у дома си. „Не бива сам да изям тези дини“ — рекъл си той и поканил роднини и приятели да дойдат и да опитат дините.

Събрали се роднините и приятелите — все такива голтаци като него. Домакинът донесъл дините и гостите ахнали от почуда. Понечил той да среже първата, ала ножът му не могъл да пробие кората. Опитал

се да среже втората — пак не успял. С третата — същото, само че ножът се нащърбил и изкривил.

— Брей, какви корави дини! — чудел се домакинът, чудели се и гостите.

Мнозина си опитали ножовете, но напразно — само ги изхабили.

Тогава селянинът донесъл брадвата. Замахнал, та ударил — прас! — динята се разделила надве и... на рогозката със звън се изсипали куп жълтици. Вместо със семки динята била пълна с жълтици, които светели като едри звезди. Разчупил селянинът и другите — и те били пълни със злато.

Зарадвал се сиромахът до немай-къде. Раздал на гостите си по една шепа злато и те се разотишли доволни и предоволни, макар че не могли да хапнат от чудните дини.

А на всеки от трите корена били израснали по десет такива дини. Откъснал ги селянинът и извадил от тях цяла камара жълтици. Избягала сиромашията от бедната му стряха.

В същото село имало един богаташ — лихварин. Усетил той, че бедният селянин забогатял — не идва вече да моли за пари. Поискал да разбере как е станала тая работа. Отишъл в дома на щастливеца и започнал да го разпитва:

— Каж ми, съседе, какво стори, та от сетен сиромах изведнъж толкова забогатя? Казват, че имаш повече жълтици от мене. Да не би да си намерил имане, или пък дяволът ти помага?

Селянинът му разправил всичко както си било.

Тръгнал си богаташът и си мислел: „Ех, да може щъркелът и на мене да даде такива семки, моите жълтици ще станат повече от тия на селянина!...“ И отишъл да дири щедрата птица.

Още отдалеч видял щъркела да се разхожда спокойно из ливадата. Приближил се на пръсти, издебнал го и го ударил с бастуна си по крака.

Закрещяла горката птица, паднала на земята с пречупен крак. Спуснал се лихварят, сграбчил я и я отнесъл в богатата си къща. Превързал крака на щъркела с клечица и почнал да го лекува. Подир няколко седмици щъркелът оздравял и отлетял.

— Хей, пък да не забравиш благодетеля си, дявол да те вземе! — викнал подире му богаташът.

Дошла пролетта. Всеки ден жадният лихварин излизал на полето, взирал се в небето: дали няма да дойде щъркелът и да спусне от ония чудни динени семки. Ала той все не идвал...

Зарязал богаташът имота си — от ранна сутрин до късна вечер бродел из нивята, ругаел птицата, проклинал я, загдето го е забравила.

Най-сетне щъркелът долетял и хвърлил на богаташа три динени семки.

Без да се бави, оня посадил в градината динените семки и викнал майстори да вдигнат висок зид — никой да не може да надзърне, нито да прескочи. Заповядал на слугите си да му постелят близо до мястото, където посадил драгоценните семки. Там ядял, там спял. Дъждове до кости го мокрили, жегата го пекла. А той нито за миг не се отлъчвал, да не би да дойде крадец и да му отмъкне богатството.

След някое време семките поникнали. От тях израснали големи дини.

Лихваринът ги гледал и от нетърпение сърцето му щяло да се пукне. Едва дочакал дините да узреят.

Тогава поканил своите роднини и приятели. Не че искал да дели с тях щъркеловото имане. Не, толкова нещо той не можел и да си помисли. Искал само да се похвали с богатството си, да види как очите им ще заблещукат от завист.

Дошли гостите, зачакали да видят чудото. Домакинът донесъл остър меч и с всичка сила ударил първата диня. Тя се презполовила и из нея излетял цял рояк стършели — все големи колкото орехи. Разхвърчали се на всички страни, почнали сърдите да бръмчат и да жилият богаташа и гостите му. На решето ги направили. Всички се разбягали с писъци и ругатни...

Така понякога се заплаща човешката завист и ненаситност!

ЗАЩО БОРСУКЪТ И ЛИСИЦАТА ЖИВЕЯТ В ДУПКИ БЕЛОРУСКА ПРИКАЗКА

Разказват, че някога животните нямали опашки. Само царят на животните — лъвът — имал опашка.

Лошо живеели животните без опашки. Зимно време горе-долу прекарвали, но през лятото къде да се даянат от мухите? Случвало се лете не едно животно до смърт да ухапят стършелите и говеждите мухи. До бога надавали вик зверовете, когато ги нападнали.

Стигнал слухът за тази обида до ушите на царя и той издал наредба всички животни да отидат при него, за да получат опашки.

Втурнали се царските глашатаи по всички краища да съобщят на животните царската наредба. Затръбили с тръби, задумкали с барабани. Никого не оставят да спи. Срещнали вълка — казали му. Видели вола, борсука и на тях съобщили. Обадили на лисицата, на белката, на заека, на лоса, на дивата свиня — на всички казали каквото трябва.

Останала само мечката. Дълго я дирили глашатаите, най-после я намерили сънена в бърлогата. Разбудили я, обяснили всичко и ѝ поръчали по-скоро да отиде за опашка.

Но де се е чуло и видяло мечка да се разбърза? Захванала да си мърмори тихичко, запътила се полекичка — троп, троп — всичко наоколо разглежда. Гледа — пчелна дупка на липата.

„Пътят до нашия цар е много дълъг — помислила си тя — трябва малко да се подкрепя.“

Покатерила се мечката на липата, а дупката била пълна догоре с чудесен мед. Замърморила от радост, захванала да дере дупката, да гребе меда, лакомо да лапа. Наяла се хубавичко, погледнала се и що да види — цялата ѝ шуба наплескана с мед!

„Как ще се явя — помислила си тя — в такава премяна пред царските очи?“

Отишла Мецана на речицата, изпрала си шубата и полегнала на припек. И като я напекло слънцето, додето се усети, сладко задрямала и захванала да хърка.

В туй време животните започнали да се събират при царя. Най-първо дотърчала Кума Лиса. Поогледала се и съзряла пред царския дворец купчина опашки: и дълги, и къси, и голи, и пухкави...

Поклонила се лисицата на царя и захванала да говори:

— Дълбоко уважаеми господин царю! Аз първа се отзовах на твоята наредба. Позволи ми да си избира такава опашка, каквата искам.

На царя било все едно каква опашка ще си избере лисицата. Преровила хитрата Лисана цялата купчина с опашки, избрала си най-хубавата — дълга и пухкава.

След лисицата, скок-подскок, пристигнала катеричката, избрала си също хубава опашка, само че по-малка отколкото на лисицата. След нея — белката. И тя хукнала назад с хубава опашка.

Лосът си избрал най-дългата опашка, с гъста метличка на края, за да има с какво да прогонва стършелите и говеждите мухи. А борсукът напилал една широка и дебела опашка.

Конят си избрал опашка от гъсти косми.

Последно дотърчало зайчето.

— Къде си било досега? — проговорил царят на зайчето. — За тебе остана една малка опашчица.

— И тя ми стига! — зарадвало се зайчето. — Така е по-добре, защото леко ще бягам от вълка и кучето.

Закрепило зайчето късичката опашка където трябва, подскочило веднъж-дваж и изтичало весело у дома си.

А царят на животните, като раздал всичките опашки, отишъл да спи.

Едва привечер се пробудила мечката. Досетила се тя, че трябва да бърза при царя за опашка. Дотърчала до царския дворец, а там — нито опашки, нито животни... „Що да сторя сега? — помислила си мечката. — Всички ще бъдат с опашки, само аз ще остана без опашка...“

Тръгнала назад и страшно сърдита затрополяла в своята гора. Върви тя и изведнъж вижда борсука — върти се върху един пън и се любува на хубавата си опашка.

— Чувай, борсуко — рекла мечката, — защо ти е опашката? Я ми я дай!

— Ти какво си наумила, бабо Мецо? — учудил се борсукът. — Нима аз мога от такава хубава опашка да се лиша?

— Ако пък не я дадеш с добро, насила ще ти я отнема — изръмжала мечката и стоварила тежката си лапа върху гърба на борсука.

— Не я давам! — разкряскал се той и хукнал да бяга с всичките си сили.

Погледнала Мецана — в ноктите ѝ останали парче борсуча кожа и крайчецът на опашката. Захвърлила тя кожата настрана, закачила си крайчеца на опашката и влязла в своята дупка.

А борсукът от страх място не можел да си намери. Където и да се скриел, все му се струвало, че мечката ѝ сега ще дойде да вземе останалата опашка. Изровил си той тогава в земята голяма дупка и там се настанил да живее. Раната на гърба му зараснала, но останала една тъмна ивица. И тя се вижда до ден-днешен, не е станала по-светла.

Дотърчала веднъж Лисана. Гледа — дупка, в дупката някой хърка като пиян. Мушнала се в дупката, а там борсукът спи.

— Да не ти е тясно горе, съседе, че си се мушнал под земята? — зачудила се лисицата.

— Да, Лисичко — въздъхнал борсукът, — имаш право, тясно ми е. Ако не трябваше да търся храна, и нощем не бих излизал оттук.

И борсукът разказал на лисицата защо му е тясно на земята.

„Е — помислила си лисицата, — щом мечката е хвърлила око на борсуковата опашка, то какво остава за моята, която е много по-хубава.“

И хукнала да дири убежище, където да се потули от мечката. Цяла нощ тичала, но никъде не могла да се скрие. Най-сетне призори тя си изровила една дупка като на борсука, вмъкнала се в нея, покрила се със своята пухкава опашка и спокойно заспала.

Оттогава борсукът и лисицата живеят в дупки, а мечката тъй си останала — без хубава опашка.

УМНАТА ДЕВОЙКА ДАРГИНСКА ПРИКАЗКА

Живеели някога двамина братя. Единият бил последен сиромаш, а другият — богат. Веднъж богатият повикал бедния у дома си и му рекъл:

— Аз имам обор, пълен с добитък. И коне съм развъдил, и крави колкото щещ, а овчето ми стадо не се събира в кошарата. Като те гледам как се измъчваш и не можеш да свържеш двата края, сърцето ме боли. Какво ще кажат хората — изоставил брата си да умре от глад, а той живее като някой княз! Затуй съм решил да ти подаря една от моите крави. Тя е старичка, единият и рог се счупи, ала дава бяло мляко. Ако ти проработи късметът, може и теленце да ти отели. Прибери я у дома си. Твоя да бъде!

Бедният брат се просълзил и целунал десницата на богатия. Отвел кравата и казал на жена си:

— Хубаво се грижи за тази крава, защото тя може да ни роди теленце. Тогава и ние ще станем хора.

Сиромашкинята се разшетала. Почистила обората, донесла млада тревица на кравата, напоила я с бистра водица. Прашинка не давала да падне върху добичето.

Подир два-три дни двете етърви — съпругата на богатия и сиромашкинята — отишли към гората да берат гъби. Сиромашкинята набързо си напълнила кошницата и си тръгнала, а богатата се потривала и търсела узрели ягоди.

— Къде бързаш и защо ме оставяш сама? — провикнала се богатата.

— Бързам, защото трябва да нахраня кравата и водичка да и занеса, нали само в нея ни е късметът.

— Голямо чудо станало — подиграла ѝ се богатата. — Една подарена крава имате и тя със счупен рог!

Прибрали се двете жени в къщите си. Богатата тръшнала вратата и влязла при мъжа си сърдита.

— Какво ми се пери твоята братова жена! — извикала тя. — Не ме дочака в гората да си напълня кошничката. Пази боже, сиромас човек да прогледне! Хей, мъжо, още утре да прибереш подарената крава, защото у тези хора няма никаква благодарност!

Поискал на другия ден богатият брат кравата си, но бедният поклатил глава и рекъл:

— Не я давам, защото тя ще ми донесе късмет!

— Тогава ще те изправа пред хана и той ще те осъди! Тръгвай подире ми!

Вдигнали се двамата братя, отишли в ханския дворец и разказали на хана какъв спор имат.

— Кравата със счупения рог ще дам на онзи от вас, който ми отгатне три гатанки: Кое нещо на света е най-тлъстото? — тази е първата. Кое пък е най-мекото? — тази е втората гатанка. Кое е най-сладкото? — тази пък е третата. Помислете сега и двамата. Давам ви срок до утре заран. Който отгатне най-добре, той ще получи кравата!

Отишли и двамата в къщите си. Богатият се нахранил хубаво и легнал да спи, а сиромасът се търкулнал гладен и цяла нощ се въртял в леглото. Той мислел кое на света е най-тлъстото. „Как да отговоря, когато през живота си не съм опитвал никакви тлъстини?“ Главата му не можела да отгатне и втората гатанка — кое е пък най-мекото? „Цял живот — рекъл си той — съм спал на кораво легло. И за най-сладкото не мога да кажа нищо, защото винаги съм подслаждал живота си с горчивини.“

Сиромасът имал една дъщеричка, която навършила осемнадесет години. Като се пробудила заранта, девойката погледнала баща си и го попитала защо е толкова измъчен и посърнал? Бащата ѝ разказал всичко — за подарената крава и за гатанките на хана, които са го измъчвали през цялата нощ.

— Не се кахъри, татко! Отговорите на гатанките са много лесни.

— Как тъй лесни? — попитал бащата.

— Щом отговори моят чичо и ханът дигне очи към небето, ти му кажи тъй: най-тлъстото нещо на света е земята, защото тя ражда всяка година и не се изтощава. Няма нищо по-меко от тялото на детенцето, което обичаш. А отговорът на третата гатанка е: най-сладкото нещо за хората е сънят!

Щом изгряло слънцето, двамата братя се упътили към ханския дворец. Пръв се изправил пред владетеля богатият брат.

Ханът го погледнал и рекъл:

— Отговаряй!

— Няма по-тлъсто нещо — рекъл самодоволният богаташ — от овчето месо; нищо не е по-меко от вълната и най-сладък е медът на пчелите! Всичките деца го знаят.

— А ти — обърнал се ханът към сиромаша — как Ще изтълкуваш моите три гатанки?

— Най-тлъста, господарю, е земята, която всяка година ражда плодове и никога не се изморява. Най-меко е детското тяло, а най-сладък е сънят на човека, който легне да спи след тежък труд.

Като чул този отговор, ханът скочил на крака и викнал:

— Този е истинският отговор на моите гатанки. Кой те научи тъй да отговаряш?

— Сам ги отгатнах — отвърнал сиромашът.

— Щом като можеш да отгатнеш такава мъчна гатанка, ще ти задам още една! Давам ти една кошница със сто яйца. Сложи ги под квачката. Тая нощ искам тя да ги измъти и утре след изгрев слънце трябва да ми донесеш сто живи пиленца! Смогнеш ли да разрешиш тази задача, кравата със счупения рог ще бъде твоя. Не измътиш ли яйцата — утре ще ти отрежа главата!

Върнал се сиромашът в къщи още по-кахърен.

— Какво стана? — попитала го дъщерята.

— Всичко пропадна! — отговорил бащата. — И кравата загубих, и главата ми отиде. Как мога само за една нощ да сложа под квачката сто яйца и утре да се появят сто пиленца? Ханът ги иска живички в двореца.

— Не е голяма беда! — рекла дъщерята. — Сядай, татко, да вечеряш!

И тя на бърза ръка начупила всичките яйца в една тава, сложила я върху железния триножник, наклала огъня и в къщи се понесла миризма на пържени яйца. Седнали да вечерят тримата: бащата, майката и дъщерята. Изяли всичките яйца. Най-сетне бащата се досетил за последната гатанка и се хванал за главата.

— Какво направихме, дъще? — викнал той. — Ние изядохме яйцата!

Дъщерята се засмяла.

— Лягай да спиш — рекла тя, — а утре, като идеш при хана и той те запита къде са пилетата, ти му отговори тъй:

— Пиленцата са готови, но чакат храна. Ти, хане, заповядай веднага да засеят една нива с просо и до вечерта то да порасне, да узрее и жетварите да го пожънат и овършеят. Додето притъмнее, просото да донесат у дома, защото без храна всичките пиленца ще измрат от глад. Ако ханът отвори уста и рече: „Дума да не става, къде се е чуло и видяло за един ден да посееш просо и да събереш жетвата от нивата?“, ти му кажи: „А нима е възможно за един ден квачката да измъти сто яйца?“

На другия ден сиромашът отново се изправил пред хана и поискал просо за гладните пиленца.

— Само че просото — рекъл той — трябва да бъде за един ден посято, пожънато и овършано. Инак пиленцата няма да оживеят.

— Ти нямаш ум в главата си! — извикал ханът. — Къде си чувал просо да поникне и да бъде пожънато и овършано само за един ден!

— А ти, хане — рекъл сиромашът, — къде си чувал яйца да се измътват само за една нощ и да станат пиленца?

Замислил се ханът и поклатил глава.

— Тази работа — рекъл той — не е чиста. Някой ти подсказва отговорите. Кажи ми кой те учи да отговаряш толкова остроумно?

— Моята дъщеричка ме учи на ум и разум.

— Подир два-три дни ще пристигна у вас на гости — искам да я видя тази твоя щерка! — викнал ханът. — А сега, прощавай!

Прибрал се сиромашът у дома си. Подир два-три дни самият хан заедно с везирите си пристигнал в бедняшкия дом. Бащата го нямало. Дъщеричката тъкмо замесвала тесто и се гласяла да изпече хляб. Щом гостите се изправили на прага, девойката се пообъркала и проговорила:

— Пустият наш дом е останал без уши!

Гостите се спогледали, но нищо не казали, само попитали къде да привържат конете си. Девойката им отговорила:

— Където обичате. Може и в планината, може и в равнината.

Ханът и неговите везири се спогледали повторно, защото нищо не разбирали от думите на домакинята, и си тръгнали.

— Къде ще мъкнем конете си — на планината или в равнината!
— промърморили те и отминали.

На другия ден ханът изпратил човек да повика сиромаша и го попитал:

— Какво искаше да каже дъщеря ти вчера с думите, че вашият дом е останал без уши и защо ни изпращаше да си вържем конете в планината или в равнината.

Сиромашът нищо не могъл да разгадае, но когато в къщи попитал дъщеря си защо е посрещнала гостите с такива неясни думи, тя се усмихнала и отвърнала:

— Аз казах, че нашият дом е останал без уши. С тези думи исках да се извиня на гостите, че нямаме куче да лавне и да ме предупреди за идването на чужди хора. А думите ми, че могат да си вържат конете където обичат — в равнината или в планината, означават, че имаме навън до височината едно криво дърво, имаме и на равното място друго дърво.

Като узнал какво е отговорила умната девойка, ханът се зарадвал до немай-къде и викнал:

— Стягайте се за сватба, защото искам да се ожения час по-скоро за това умно момиче!

Още на другия ден след сватбата ханът направил своята млада жена първа съветничка и никакво решение не вземал без нея. Тогава големците, които се въртели в двореца, захванали да клатят глави:

— Защо си въртите главите? — попитал ги ханът.

— Навсякъде в страната хората приказват — отвърнали големците, — че държавата се управлява от твоята жена. Тази работа няма да доведе до нищо добро.

Като чул тези думи, ханът подскочил гневно и забранил на жена си да се меси в държавните работи. И тя млъкнала, но случило се тъй, че веднъж нарушила забраната. Една сутрин пристигнали при хана двама души да искат правосъдие. Те водели подире си: единият — вол, а другият — кобила, и носели едно току-що ожребено конче. Сложили кончето пред владетеля и му казали, че се е родило през нощта и го намерили в двора, където оставили вечерта вола и кобилата.

Единият викнал:

— Кончето е мое, защото го е родила кобилата!

А другият го пресякъл:

— Кончето е родено през нощта от моя вол и трябва да го прибера аз!

Ханът се слиял и не знаел как да им отговори; но през отворения прозорец се обадила жена му, която чула спора на двамата чужденци. Тя се провикнала:

— Гледайте, гледайте, морето гори!

— Как може морето да гори? — прекъснал я стопанинът на вола.

— А ти, хитрецо, кого искаш да излъжеш, като казваш, че твоят вол се е ожребил през нощта и е родил конче?

Притиснатият до стената пътник си признал, че не е прав, навел засрамено глава и си повел вола.

Но ханът избухнал и креснал на жена си:

— Ти наруши моята заповед и се намеси в държавните работи без мое позволение. Затуй решавам да се разделя с тебе и да те върна пак при баща ти. Махай се от моя дворец! Избери си онова, което най-много ти се нрави и да не те виждат очите ми! Утре в зори да те няма!

— Добре! — отвърнала младата жена и почакала, додето ханът заспи; сетне тихо повикала двама слуги и им поръчала да нарамят леглото, в което спял нейният съпруг, и да го отнесат в къщата на баща ѝ.

Ханът нищо не усетил. Сутринта, като се пробудил, той си отворил очите и захванал да се чуди — що ще в тази сиромашка къща и каква е тази крава със счупен рог, която ходи по двора?

Но щом видял своята жена и нейния баща, скочил на крака и попитал:

— Как съм дошъл тук и каква е тази шега?

— Стопанино — отвърнала младата жена, — ти снощи ме изгони от двореца и заповяда да взема оттам онова, което ми е най-свидно. Аз размислих и реших, че нямам друго, което да ми е по-скъпо от моя мъж. Затуй поръчах да те пренесат тук заедно с леглото.

Тогава ханът разбрал колко е мъдра тази сиромашка дъщеря и решил пак да я отведе в двореца. Никога вече двамата не се разделили.

МАЛКИЯТ ЛОВЕЦ И ГОЛЕМИЯТ ТИГЪР НИВХСКА ПРИКАЗКА

Един ловец отишъл с невръстния си син в тайгата да лови самури. Двамата навлезли в гората, наскели млади елхи и под една чаталеста бреза построили колиба.

Бащата рекъл:

— Опасно е тука, сине, страшно е...

— Аз не се боя от нищо, тате! — отвърнало момчето. — Не знам страх що е. Който и да ме нападне, ще го надвия!

Бащата взел да го кори:

— Не говори тъй! Ти си малък още, в тебе няма много сили. По-добре кажи: страхувам се от всичко!

— Не — упорствувал синът, — няма да кажа! Където не ми стигне силата, там ще надделея с ловкост и хитрина. С всякакъв враг ще се справя!

Още не издумал, ето че към колибата се приближил голям тигър: два зъба като остри саби стърчат из устата му, очите му мятат пламъци. Надзърнал в колибата и попитал:

— Кой се хвали, че всекиго ще надвие?

Като видял страшния звяр, бащата изгубил ума и дума. Едва могъл да изрече:

— Не съм казал такова нещо — аз от всички се боя... Моля те, пусни ме да изляза от колибата!...

Тигърът оставил ловеца да излезе. Оня се измъкнал и хукнал да бяга, сякаш под петите му имало въглени. От страх забравил и детето, и лъка си.

Тигърът повторно пъхнал глава в колибата и попитал:

Кой казваше, че с всякакъв враг ще се справи? Кой от нищо не се бои?

Момчето отвърнало:

— Аз от нищо не се боя! С всеки враг ще се справя!

Тигърът рекъл:

— Е, хайде тогава да се преборим. Ако ти ме надвиеш, ще ме убиеш; ако пък аз излезна по-силен ще те изям.

Големият звяр се препречил пред вратата. Момчето се опитало да се мушне под него. Той клекнал и то не могло да избяга. Подскочило то — искало да го прескочи. Звярът се изправил — не го пуска.

— Е, какво ще правиш сега, малкият?

Тогаво момчето намислило една хитрина: престорило се, че пак се готви да се пъхне под тигъра. Тигърът се снишил, а то бързо като стрела го прескочило. Изтичало навън и като катерица се покатерило чак на върха на чаталестата бреза.

Спуснал се тигърът да го хване. Не успял. Засилил се, подскочил високо, ала главата му се заклешила в чатала на брезата и там увиснал. Дере тигърът с нокти брезовата кора, шибя с дългата си опашка дървото отсам и оттам, ръмжи страховито — не може да се освободи.

Видяло момчето, че врагът му се е заклешил здраво, слязло на земята и рекло:

— Е, казах ли ти аз, че всички ще надвия и от никого не се боя?

Тигърът нищо не могъл да отвърне — думите му засядали в притиснатото гърло. Престанал да шибя с опашката си, отпуснал се, изблещил очи.

Момчето погледнало своя враг и си рекло: „Защо да оставя тоя хубав тигър да умре?“ Взело брадвата, покатерило се на брезата и отсякло единия клон на чатала.

Тигърът тежко рухнал на земята. Дълго лежал, без да помръдне. По едно време дошъл на себе си и погледнал нагоре. Там, на един клон, седяло момчето. Рекъл му:

— Пожали ме ти, не ме остави да загина. Слез долу! Ще те отведа в моя дом и ще ти дам хубав подарък.

Слязло момчето и тигърът казал да се метне на гърба му. Побързо от вятъра се понесли през тайгата. Накрая се изкачили на върха на най-високата планина. Погледнало момчето и видяло голяма зимна юрта; пред нея — яки кучета, вързани на синджир, и тигрови кожи, провесени на пръти.

Момчето слязло от гърба на тигъра, озърнало се, а от звяра — нито следа. Пред него стоял млад мъж, в краката му се валяла тигрова кожа. Почудило се момчето, не знаело какво да каже. А момъкът рекъл:

— Ние само по вашите места ходим като тигри. Тук се превръщаме на човеци. Ела с мене в моята юрта!

Влезли. А там, край огъня седял белобрад старец. Погледнал той момчето с жълтите си тигрови очи и запитал младия мъж:

— Кого си ми довел, сине?

— Тате, този млад ловец ме избави от смърт.

И момъкът разправил на баща си всичко, както е било.

— Бях почнал да се задушавам и си помислих, че е настъпил сетният ми час. И ако този млад ловец не беше отсякъл клона, щях да умра, увиснал на дървото.

Бащата излезнал и подир малко довякъл една голяма шейна. Почнал да трупа в нея самурени кожи. Труपाल, труपाल, натрупал камара, по-висока от човешки бой.

Сетне рекъл на момчето:

— Хайде сега качи се отгоре и си върви у дома!

А момчето попитало:

— Как ще се върна? Не знам пътя, ще се загубя в тайгата.

— Няма да се загубиш. Шейната сама ще те отведе, тя знае пътя.

Момчето се метнало върху меките кожи. И наистина шейната тръгнала сама. Много време пътувала и накрая спряла пред родната юрта на момчето.

А вътре бащата седи и тъгува. Изрязал от тресчица образа на сина си, гледа го и нарежда:

— Големият тигър го изяде. Останах сам-самин. Как сега ще живея без син?

А момчето слязло от шейната и се провикнало:

— Тате, я излез да видиш какво богатство ти нося!

Старецът излязъл и не повярвал на очите си: синчето му стояло пред него живо и невредимо. И докарало толкова самурени кожи, колкото всички ловци от стана за пет години не могат да добият.

ДОСЕТЛИВОТО МОМЧЕНЦЕ АВАРСКА ПРИКАЗКА

Три души се сговорили заедно Да търгуват. Всеки дал по равно жълтици и ги сложили в един общ кемер. Тръгнали да обхождат села и градове и да купуват стока. В едно село отседнали у една стара жена. И тъй като били много изпрашени от пътя, решили да отидат на реката да си измият главите и нозете. Предали на стопанката кемера с парите, като и заръчали:

— Тия пари са общи. Пази ги! Ще ни ги върнеш, когато тримата дойдем да си ги искаме.

Когато стигнали до реката, видели, че били забравили да вземат гребен. Върнал се единият уж да донесе гребен. Отишъл той при старицата и поискал да му предаде кемера с парите.

— Няма да ти го дам, дордето не дойдат и другите двама — отвърнала тя. — Нали тъй ми заръчахте: да го предам само на трима ви.

— Ела с мене. Ще чуеш с ушите си, че ще ти кажат да ми дадеш кемера.

Отишли двамата на баирчинката над реката. Човекът извикал:

— Братя! Нали ме пратихте да го взема! Да ми го даде ли жената?

— Да, да! Нека ти го даде! — отвърнали другите отдолу, като мислели за гребена.

Тогава старицата се върнала и предала кемера с парите на човека. Грабнал го той и начаса издимял, та се не видял.

Другарите му го чакали, чакали и се върнали в къщата. Попитали стопанката:

— Бабо, къде е нашият другар?

— Не знам. Взе парите и си отиде — отговорила тя.

— Как така? Ние ти заръчахме да му дадеш гребена, а ти си му дала кемера. Нали ти казахме, че ще ни предадеш парите само когато и тримата дойдем да си ги искаме. Върни ни сега нашето богатство.

Жената се опънала:

— Ами че вие рекохте „Дай му го!“ и аз разбрах да дам кемера.

Запрепирали се, закарали се. Отишли накрая при съдията. Разправили му точно как стои работата. Той отсъдил жената да върне парите, защото не е спазила заръката.

Старицата си тръгнала за дома с плач и вопли. По пътя разправяла на всеки срещнат за своята неволя. Хората я слушали, клатели глави, но не знаели как да ѝ помогнат. Едно четиригодишно момченце я дръпнало за шалварите и рекло:

— Бабо, ако те отърва от бедата, ще ми дадеш ли едно петаче?

— Ще ти дам, баби — съгласила се тя.

Момченцето я посъветвало:

— Върни се при съдията и му кажи, че парите на онези люде са у тебе непокътнати. Нека дойдат да си ги вземат. Ама да доведат и третия си другар. Че нали те така са ти заръчали: да им ги върнеш само когато и тримата са заедно.

Старицата се върнала при съдията и му казала така, както момченцето я научило. Той се съгласил с нея. Ала къде да намерят третия? От него нямало дори следа. Така тя спечелила делото, а момченцето — своето петаче.

А съдията се почудил на досетливостта на малкия и го взел при себе си за помощник.

КРАДЕНОТО НЕ НАСИЩА БЕЛОРУСКА ПРИКАЗКА

Дядо Иван имаше двама сина. Когато поотраснаха, бащата им рече:

— Момчета, вече е време да се заловите за някоя полезна работа! Кой от вас ще започне пръв?

Но дядо Ивановите синове мълчаха, защото не знаеха за каква полезна работа да се заловят.

— Хайде да тръгнем между хората и да погледаме кой какво се е заловил да върши. Тогава ще решим и ние какво да правим. Съгласни ли сте?

— Съгласни! — отвърнаха синовете. Стегнаха се и тръгнаха тримата на път.

Най-напред влязоха в едно село. Минаха край една ковачница. Там завариха стария ковач, който тъкмо беше приготвил лемежа за клепане. По-големият дядо Иванов син се наведе, хвана лемежа с десницата си и започна на клепе. Разгорещи се, защото работата в ковачницата му се понрави много. Тръгнаха по-нататък, озърнаха се и видяха, че там няма никаква ковачница.

— Ех, защо и тук няма ковачница! — каза с въздишка големият син.

— Защо? — попита бащата.

— Защото ковашката работа много ми хареса.

Бащата се зарадва на тези думи и рече:

— Хубаво ще бъде, ако ти станеш ковач на туй село!

И той се залови, построи една хубава ковачница и в нея остави големия си син. Синът започна с усърдие да върши всичката ковашка работа на селяните. Те му се радваха, хвалеха го и сам той беше много доволен от работата си.

Дядо Иван тръгна по-нататък с по-малкия си син. Дълго ходиха насам-натам.

По едно време минаха край една ливада, в която пасеше вол. Селото беше някъде далеко, а наблизно не се виждаше жива душа. Младият човек беше много гладен и рече на баща си:

Защо, тате, наместо да търся друг полезен занаят, не се заловя с кражба на волове? Всеки ден ще имаме месо за ядене, а работата е много лека. Да откраднеш някое добиче — нищо и никаква работа.

— Защо не — отвърна бащата, — стига да не се боиш, когато посегнеш. Опитай се да откраднеш хей този вол! — рече бащата и показа към добичето, което кротко пасеше в ливадата; докато ти откраднеш вола, аз ще отида на гости при един мой познайник. Може ли?

— Бива — рече синът. — През туй време аз ще си свърша работата и ще откарам откраднатия вол!

Синът прибра вола от ливадата и го подкара към къщи. Той шибаше бързо добичето и все се озърташе като вълк — гледаше дали някой не тича подире му да го настигне. Прилоша му и краката му се подкосиха, додето излезе от гората. Най-сетне дядо Иван се показа и двамата тръгнаха към тяхното село.

Като се прибраха в къщи, заклаха вола и му одраха кожата. Част от месото сложиха в една голяма тенджерка и я отнесоха на огнището. В туй време дядо Иван се обърна към сина си с такива думи:

— Хайде, синко, да си премерим шиите, за да проверим кой от двамата ще напълнее след изядането на вола и кой ще отслабне.

С една връвчица дядо Иван премери своята шия и завърза едно възелче. Премери и шията на сина си и завърза друго възелче. Тогава двамата се разположиха край масата пред сварения вол. Бащата започна да яде спокойно, а синът час по час се обръщаше към вратата и гледаше дали някой не е дошъл за откраднатия вол. Обади ли се глас на куче или някой мине край къщата, синът грабваше месото и се скриваше в килера.

Тъй преминаха няколко дни, докато най-сетне месото от крадения вол беше изядено. Тогава дядо Иван рече:

— Хайде сега отново да си премерим шиите, за да проверим кой от двамата е напълнял и кой отслабнал.

Премериха си шиите. Дядо Ивановата шия беше станала два пъти по-дебела, а шията на сина му — съвсем изтъняла.

Синът запита учудено:

— Защо, бе тате, ти си напълнял, а пък аз съм отслабнал? Нали заедно изядохме вола, който докарахме?

— Заедно го изядохме — отвърна дядо Иван, — но додето аз ядях спокойно, ти се боеше и трепереше от страх да не пристигне стопанинът и ти върже ръцете като на крадец.

— А ти, тате, как можа да ядеш спокойно от крадения вол?

— Волът не беше краден. Аз го купих от моя приятел и му заплатих, когато се отбих при него. И през цялото време, додето ти боязливо се озърташе, аз спокойно си ядях, защото знаех, че няма никаква кражба и че никой не ме търси за стореното зло. А ти трепереше от страх. Нека треперенето ти служи за поука, за да не посягаш никога на чужд имот! Запомни, че краденото нещо не насища.

ГУЛЧЕЧЕК

ТАТАРСКА ПРИКАЗКА

В тъмната гора преди много години живеела една вещица, която вършела само големи злини на хората и окото ѝ не мигало, когато ѝ се паднело някого да погуби.

Вещицата имала един син. Веднъж този син слязъл от гората в селото да се поразходи. Там срещнал една девойка на име Гулчечек, която много му се понравила и той през същата нощ се промъкнал тихичко в нейния дом, запушил ѝ устата да не вика, метнал я върху коня си и се втурнал към гората при майка си — вещицата. Там заживели тримата заедно: Гулчечек, вещицата и нейният син.

Веднъж младият жених потеглил на далечен път, а невестата си оставил при вещицата. Гулчечек останала при злата старица и много ѝ докривяло за родното село.

— Пусни ме, моля ти се, да ида на гости при майка си и баща си. Много ми е тежко тук.

— Къде ще вървиш? — извикала вещицата. — Няма да те пусна!

И за да не избяга от къщи младата невеста, свекървата залостила вратата, а ключа прибрала в пазвата си.

Една вечер старицата настанила снахичката си в леглото и тихичко се измъкнала в гората, като забравила вратата отключена. Гулчечек станала и щом видяла, че вратата е отключена, бързо си облякла дрехите, наметнала покривалото на главата си, изскочила навън и побягнала през тъмната гора към своето село. Трябва да ви кажа, че преди да тръгне, тя надникнала в затоплената пещ, където вещицата токущо метнала да пече три квасени питки. Извадила ги, сложила ги в една торбичка и тръгнала. Бягала, бягала, сетне бръкнала в торбичката и започнала да вади питките една след друга и да ги яде. По едно време се върнала вещицата. Втурнала се през отворената врата в къщи и що да види — снахичката ѝ побягнала, а от питките в пещта нищо не останало. Разлютила се злата старица, три пъти плеснала с ръце и мигом се превърнала в страшна вълчица. Тя

помирисала насам-натам, подушила дирите на побягналото момиче и се втурнала да го гони. Захванала да ръмжи:

*Моята опашка — ръжен сноп,
с него ще те помета.
Питките ми дай назад
или щом те хвана,
на късове ще ми станеш.*

Гулчечек чула отдалеко хрипкавия глас на вещицата, бръкнала в торбичката, но вътре не намерила никаква питка, защото набързо ги била изяла и трите. С какво да залъже свекърва си, която задъхана я приближавала?

— Къде да се дяна? — извикало момичето и се озърнало.

Наблизо ѝ се мярнало едно старо разклонено дърво. Втурнала се към него:

*Моля ти се, старо дърво,
старо дърво разклонено.
Злата вещица ме гони!
Прибери ме, старо дърво,
скрий ме бързо в своята пазва!*

Домъчняло на старото дърво за Гулчечек. То разтворило широко хралупата си, в която зимно време катеричката си криела орехите, а денем долитала една кукумявка и там си почивала. Гулчечек се пъкнала в тъмната хралупа и притихнала.

По едно време под дървото дотърчала вещицата. Захванала с нокти да дере земята. Вдигнала голям вой и рев. Цяла нощ все под дървото се въртяла и не се отдалечавала. А Гулчечек притаила дъх и там останала.

Щом съмнало и изгряло слънцето, вещицата се изплашила от светлината и избягала в тъмната гора.

Тогава Гулчечек се измъкнала от хралупата, поклонила се с благодарност на старото дърво и тръгнала по-нататък. А вещицата дочакала втората нощ и когато се спуснала тъмнина, пак се превърнала на вълчица и се втурнала по следите на побягналото момиче. Вълчицата подушила дирите на Гулчечек и заскърцала със зъби:

*Моята опашка — ръжен сноп,
с нея ще те помета!
Питките ми дай назад
или щом като те хвана,
на късове ще ми станеш!*

Гулчечек чула заканата на вещицата и премаляла от страх. Заоглеждала се насам-нататък. Насреща ѝ се ширнала равна поляна, а сред поляната видяла малко бистро езеро. Наближило момичето езерото и захванало да му се моли:

*Вещицата ме настига,
скрий ме, езеро дълбоко,
моля ти се от сърце!*

На езерото домъчняло за злочестото момиче и то мигом решило да го спаси. Развълнувало се, зашумяло и отвсякъде го окръжило с дълбока вода, тъй че вещицата не успяла да се доближи до девойчето. Вълчицата цяла нощ драскала камъните на брега с нокти, надавала грозен вой, зъбила се, но до Гулчечек не стигнала. Щом настъпило утро и се показало слънцето, вълчицата подвила опашка и се мушнала пак в гората. Тогава езерото прибрало водите си на старото място и девойчето тръгнало по сухия бряг. То се обърнало към езерото, благодарило му за спасението и забързало към родното си село. Вървяло, вървяло, додето слънцето преваляло далеко зад планината и пак се скрило. С голяма мъка Гулчечек се измъкнала от тъмната гора. Далечно някъде съзряла своята родна къщурка и се втурнала към нея.

Там вече смятала, че се е отгървала от вещицата, но изневиделица страшната вълчица за трети път изскочила от гората:

*Моята опашка — ръжен сноп,
с нея ще те помета.
Дай ми питките, дай, дай
или щом като те хвана,
на късове ще ми станеш!*

Гулчечек чула страшния глас на вещицата и прехапала устни.

— Майчице, къде да се дяна? — извикала тя и се озърнала настрани. Накрай гората видяла една висока бреза. Хвърлила се към брезата, като катеричка се изкачила на най-горните ѝ клони, и там затреперила като лист.

Пристигнала подир малко вещицата. Захванала да вие страшно, да скърца със зъби и с нокти да рови корените на брезата. В това време от тъмнината долетял един скорец и кацнал на съседното клонче. А Гулчечек го помилвала с ръка и му се замолила:

*Чернооко пиленце,
мила птичко на кака,
вземи две косъмчета
от моята косичка
и ги носи у дома!
Бързо, мило пиленце!*

И като изтръгнала от косата си две черни косъмчета, Гулчечек ги подаде на скореца, който ги ухапал и литнал към родната къща на девойчето. Щом стигнал, скорецът се приближил към стъклото на прозореца и го докоснал с крила. Старият брат усетил шума на птичите крила и излязъл да види какво има. На вратата — в ключовата дупка — той съзрял две черни косъмчета.

— Какви са тези косъмчета? — попитала братовата жена.
Конят ми е минал покрай вратата и си почесал гривата.

И без да му мисли много, братът посегнал към лъка на цигулката си и наместо старите изпокъсани косъмчета, обтегнал новите.

— Посвири ми — рекла младата жена, — искам малко да поиграя!

И щом нейният мъж потеглил лъка върху жиците — струните изведнъж звъннали и запели с гласа на Гулчечек:

*Ръченица не свири —
кръст ме заболя.
И не тропай със крака —
челото ме заболя!*

Братовата жена учудено спряла играта:

— Чуваш ли как цигулката свири и говори с човешки глас! Тя не иска ръченица и не може да търпи тропане с крака!

Братът посегнал с пръсти към жиците на лъка и станало чудо: цигулката сама запяла с гласа на неговата изгубена сестричка Гулчечек:

*Я излез, братко, погледни
онази бреза висока!
Най-горе, братко, ще видиш
твоята сестричка Гулчечек.
А долу, покрай брезата
се върти една вещица,
вещица, люта вълчица.
Остави бързо свирнята
и тичай да ми помогнеш!*

Братът като чул тези думи, пуснал цигулката, изскочил навън, грабнал една тояга, метнал се на коня и препуснал към брезата, която растяла край гората. В туй време вълчицата прегризала със зъби корените на дървото и то се разклатило — аха, аха — подир един миг ще падне заедно с девойчето.

Изневиделица изтрополял конят и братът замахнал с тоягата. Ударил вещицата и тя паднала на земята. Братът поел сестричката си от брезата, наместил я на коня и препуснал към къщи. С голяма радост посрещнали откраднатото момиче майката и бащата.

И аз бях на гости. Вчера отидох, днес се върнах. Пих чай с мед и ме гощаваха с банички.

С ТРУД СПЕЧЕЛЕНИ ПАРИ КАБАРДИНСКА ПРИКАЗКА

Синът на един заможен човек бил много мързелив. Бащата от сутрин до вечер се трудел, а синът безделничел. Как работят хората не знаел и не искал да знае; ядял и пиел, с широка ръка пилеел бащините си пари.

Додеяло това на бащата, пък и го досрамяло от съседите. Решил да го приучи на честен труд и пестеливост. Един ден му рекъл:

— Е, синко, ти си вече голям, можеш да си печелиш сам хляба, че който се излежава на младини, умира от глад на старини!

Не му се щяло на мързеливеца да остави мекото легло и добрите приятели, ала нямало какво да прави: бащината воля е закон. Навел глава и продумал:

— Добре, тате...

Бащата отвел сина си в съседното село. Там го главил ратай у един свой познат.

Условили се момъкът да работи цяла година за една жълтица.

Бащата си отишъл, а стопанинът си помислил: „Защо ли този човек ми води сина си за ратай? И то само за една жълтица да ми работи цяла година? Той е толкова богат, че може да изхрани не един син, а дванадесет. Сигурно иска да ме изпита как се отнасям с ратаите си — дали не ги пресилвам с работа, дали лошо ги храня, та сетне да ме обади на старейшината и да ме посрами пред всички. Не, няма да карам синчето му да работи както другите ратаи! Ако го моря с работа, бащата ще ми се разсърди!“

И стопанинът оставил момъка пак така да безделничи: хранел го добре и добре го обличал. А мързеливецът, разбира се, само това и чакал — по цял ден се изтягал на сянка и се шляел с нови приятели.

Така се изтърколила годината. Както било уговорено, стопанинът дал на момъка една жълтица и го пратил да си иде у дома.

Пристигнал си синът в бащиния дом, охранен, прилично облечен.

— Е, синко, как е? Поработи ли? — попитал го бащата.

— Поработих, тате.

— Получи ли пари за труда си?

— Получих една жълтица.

— Дай я тук!

Подал синът получената от стопанина жълтица. Взел я бащата, и без дори да я погледне, захвърлил я в реката. Синът не се учудил на тая бащина прищявка. Вдигнал рамене — защо да се ядосва за една жълтица! Това пари ли са?

Поседял синът под бащината стряха, изтягал се на меко някой и друг ден. Бащата пак рекъл:

— Е, синко, ще трябва да отидеш да поработиш още една година!

— Бива, тате! — съгласил се мързеливецът. Разбрал той, че и като ратай Пак нищо няма да работи и ще скита с весели приятели.

Отвел го бащата в друго село, при друг познат стопанин. И с него се условил, че синът му ще работи една година и за труда ще получи една жълтица.

И този стопанин като предишния си помислил: „Защо ли пък такъв заможен човек ми дава сина си за ратай? Сигурно иска да ме изпита, та после да ме обади на старейшината, че измъчвам ратаите си и не ги храня добре. Ама аз няма да насилвам момчето да работи.“

И оставил той момъка на негова воля: ако иска да работи, ако иска — да лежи. А го обличал и хранел като роден син.

Изхвърчала още една безгрижна и безплодна година. Стопанинът дал една жълтица на мързеливеца и го пуснал да си върви у дома.

Върнал се синът при баща си.

— Е, синко, поработи ли?

— Поработих, тате.

— Получи ли пари за труда си?

— Получих една жълтица.

— Дай я тука!

Синът дал жълтицата. Бащата, без да я погледне, я захвърлил в реката. Синът пак нищо не казал.

Разбрал бащата, че не е излязла работата, както той искал. Подир някой ден завел сина си тоя път в едно далечно село, където никой не го познавал. Там главил момъка у един стопанин и му рекъл:

— Виждам, че ти не си богат човек. Затова няма да ти искам никаква плата за труда на моя син. Нека ти поработи една година без пари!

Оставил сина си и си отишъл.

Досетил се стопанинът, че бащата не току-тъй му води тоя момък. Още от първия ден го накарал яката да работи, не го оставял да се потрива. Стане стопанинът още не разденило се и вдига ратая; самият той се труди без почивка и подбутва момъка:

— Работи, работи! Не се помайвай!

Чак вечер момъкът можел да си отдъхне.

Така се влачели дълги дни. Тежък се сторил животът на несвикналия да работи момък: ръцете му се разранили, кръстът го заболял и той охкал, пъшкал, къпел се в гореща пот. Пък стопанинът като че ли нищо не забелязвал и само подвиквал:

— Работи, както и аз работя! Не изоставай подир мене! Труди се, та да ти се услажда хлябът!

Видял момъкът, че не може да се скрие от зоркото око на стопанина. Какво да прави горкият — ще играе, както му свирят! Плюл си на ръцете, заработил мъжки. Подир някое време така свикнал с труда, че вече не чакал стопанинът да го подтиква. Заякнал момъкът и работата му потръгнала. Преди стопанинът все го хокал и му подвиквал, пък сега понякога го хвалел.

Така изминала тая година. Ръцете на момъка се покрили със слинове, тялото му закоравяло. А пък от хубавите му дрехи помен не останал — само дупки и парцали.

Когато дошло време да си върви, стопанинът му рекъл:

— Баща ти не ми искаше пари за твоя труд. Ама ти добре работи и не бива да те пусна с празни ръце. Ето ти две жълтици, ти си ги спечели честно.

А сега върви си у дома със здраве!

Върнал се момъкът загорял, възмъжал. Погледнал го бащата, подсмихнал се под мустак:

— Е, млади синко, работи ли?

— Работих.

— Добре ли работи?

— Добре.

— А плати ли ти стопанинът за работата?

— Плати ми две жълтици.

— Дай ги тука!

Подал му синът двете жълтици. Бащата ги видял и понечил да ги хвърли в реката. Синът го уловил за ръката. Бащата го изгледал и попитал:

— Какво те е прихванало?

Синът възкликнал:

— Не хвърляй, тате, жълтиците в реката! С пот и мъка съм ги спечелил.

Усмихнал се бащата и рекъл:

— Виждам, сине, че това са жълтици с труд спечелени. Такива пари не се хвърлят във водата, не се пилеят току-тъй. Разбра ли сега и ти това?

— Разбрах.

ФИНИСТ — ЯСЕН СОКОЛ

РУСКА ПРИКАЗКА

Живял в едно село селянин с жена си. Те имали три дъщери. Дъщерите пораснали, а родителите остарели и ето че дошло време и жената на селянина умряла. Селянинът започнал сам да се грижи за дъщерите си. И трите били хубави, еднакви по хубост, но с различни характери.

Старият селянин бил заможен човек и милеел за дъщерите си. Поискал да вземе у дома си някаква баба-шетачка, която да върши домакинската работа. Но най-малката дъщеря, Марюшка, рекла на баща си:

— Тате, няма защо да вземаш шетачка, аз ще се грижа за къщата!

Поела Марюшка домакинството наместо майка си. Всичко умеела, всичко и идело отръки, а което не знаела, с упоритост го усвоявала и работата тръгнала. Бащата гледал най-малката си дъщеря и се радвал. Драго му било, че тя е такава умна, работна и кротка. Марюшка била и хубавица, а добрината я правела още по-красива. По-големите ѝ сестри също били красиви, но все им се струвало, че не са достатъчно хубави и за да се разхубавяват, слагали белило и червило и се докарвали в нови дрехи. Случвало се двете по-големи сестри цял ден да седят и да се гиздят, а вечерта пак били такива, каквито и заранта. Те виждали, че денят минавал, че изхабили сума белило и червило, а не станали по-хубави и се сърдели. А Марюшка вечерта била уморена, но затуй пък знаела, че добитъкът е нахранен, че къщата е чиста и подредена, вечерята готова, хлябът за другия ден омесен и че баща ѝ ще бъде доволен от нея. Поглеждала тя сестрите си с радостни очи и нищо не казвала. А по-големите сестри тогава ставали още по-сърдити. Струвало им се, че заранта Маря не била такава, а привечер ставала по-хубава — от какво, не знаели.

Веднъж бащата се наканил да иде на пазар и запитал дъщерите си:

— Щерки, какво да ви купя, с какво да ви зарадвам?

Най-голямата дъщеря рекла на баща си:

— Тате, купи ми шалче, но цветята му да бъдат големи и украсени със злато.

— И на мене, тате, купи шалче — рекла средната — с цветя, украсени със злато, а между цветята да има нещо червено. Купи ми и ботушки с меки кончове и с високи токчета, които да тракат по земята.

Най-голямата дъщеря се разсърдила на средната и каза на баща си:

— Тате, и на мене купи ботушки с меки кончове и токчета, които да тракат по земята. Купи ми и пръстен с камъче — нали съм най-голямата ти дъщеря.

Бащата обещал да купи подаръци, каквито му поръчали двете големи дъщери, и попитал най-малката:

— А ти, Марюшке, защо мълчиш?

— На мене, татко, нищо не ми трябва. Аз никъде не излизам, не ми трябва прически.

— Не си права, Марюшке! Как тъй ще те оставя без армаган? Ще ти купя аз армаган.

— Не ми трябва армаган, татко — рекла най-малката дъщеря. — А ми купи перце от Финист ясен сокол, ако не струва скъпо.

Бащата отишъл на пазар, купил подаръци за по-големите си дъщери, каквито те поръчали, но не намерил перце от Финист-ясен сокол. Питал всичките търговци.

„Нямаме — казвали те, — такава стока не се търси.“

На бащата не му се искало да огорчава най-малката си дъщеря, своята работлива умница, но си тръгнал към къщи без перце от Финист-сокол.

А Марюшка не се огорчила. Тя се зарадвала, че баща ѝ се върнал, и му каза:

— Нищо, тате. Друг път като отидеш, ще ми купиш моето перце.

Минало време, бащата пак се накарал да иде на пазар. Запитал дъщерите си какви подаръци да им купи.

Най-голямата дъщеря рекла:

Татко, ти миналия път ми донесе ботушки, нека сега обуцарят подкове токчетата им със сребърни подкови.

Средната дъщеря чула какво каза на най-голямата и рекла:

— Нека подкове и моите ботушки, татко, защото токчетата чукат, а не звънят — нека с подковите да звънят. А за да не се загубят гвоздейчетата на подковите, купи ми и сребърно чукче. С него ще зачуквам гвоздейчетата.

— А на тебе какво да купя, Марюшке?

— Потърси, татко, перце от Финист-ясен сокол — има ли или няма.

Отишъл старецът на пазар, бързо си свършил работата, купил подаръци за големите си дъщери, а за най-малката до вечерта търсил перце, но такова перце нямало, никой не продавал. Бащата пак се върнал без подарък за най-малката си дъщеря. Домъчняло му за Марюшка, а Марюшка се усмихнала на баща си и не дала да разбере, че и е мъчно, спотаила болката си.

Минало време, бащата пак тръгнал на пазар.

— Какви подаръци да ви купя, скъпи чеда?

Най-голямата се замислила, но не измислила изведнъж какво и трябва.

— Татко, купи ми нещо.

А средната рекла:

— И на мене купи нещо, татко, а към това нещо прибави още нещо.

— А на тебе, Марюшке?

— А на мене, татко, купи перце от Финист-ясен сокол.

Старецът отишъл на пазар. Свършил си работата, купил подаръци за по-големите си дъщери, а за най-малката нищо не купил — нямало такова перце на пазара.

Поел старецът към къщи и гледа: по пътя върви побелял дядо, по-стар от него, съвсем грохнал.

— Здравей, дядо!

— Здравей и ти, мили! Какво си се натъжил?

— Как да не тъжа, дядо! Дъщеря ми поръча да ѝ купя едно перце от Финист-ясен сокол. Търсих и такова перце — няма. А пък тя ми е най-малката дъщеря, най ми е жал за нея.

Побелелият старец се замислил и сетне рекъл:

— Нека тъй да бъде!

Той свалил торбата от рамото си, развързал я и извадил от нея една кутийка.

— Скрий — рекъл той — тази кутийка; в нея има перце от Финист-ясен сокол. Запомни и туй: аз имам един син. На тебе ти е мило за дъщеря ти, а на мене — за сина ми. Моят син не иска да се жени, а вече му е време. Щом като не иска — няма да го насилвам. Той ми рече: „Ако някой ти поиска перцето, дай му го. Моята годеница го иска“ — тъй каза.

Като изрекъл тези думи, побелелият старец изведнъж се скрил от очите, изчезнал някъде, сякаш не го е имало.

Марюшкиният баща останал с перцето в ръка. Гледа той перцето — сивичко, просто. А никъде не могло да се купи.

Спомнил си бащата какво му казал побелелият старец и си помислил: „Види се такава е съдбата на моята Марюшка — да се ожени за човек, когото не познава и не е видяла.“

Върнал се бащата в къщи, дал подаръците на по-големите си дъщери, а на най-малката дал кутийката със сивото перце.

Нагиздили се по-големите сестри и взели да се присмиват на най-малката:

— Ти пък затъкни твоето врабчово перце в косите си и се надувай!

Марюшка нищо не отвърнала, но когато в къщи всички легнали да спят, тя турила пред себе си простото сиво перце от Финист-ясен сокол и почнала да му се любива. Сетне взела перцето в ръцете си, подържала го до гърдите си, погалила го и без да ще го изпуснала на пода.

Тозчас някой се блъснал в прозореца. Прозорецът се отворил и в стаята долетял Финист-ясен сокол. Докоснал се до пода и се превърнал в прекрасен юнак. Девойката затворила прозореца и започнала да си приказва с юнака. А призори Марюшка отворила прозореца, юнакът се навел до пода, превърнал се в ясен сокол, оставил след себе си едно просто сиво перце и отлетял в синьото небе.

Три нощи Марюшка с радост посрещала сокола. Денем той летял в небесните висини, над поля, над гори, над планини и над морета, а нощем долитал при Марюшка и се превръщал в славен юнак.

На четвъртата нощ по-големите сестри доловили тихия Марюшкин разговор, чули и чуждия глас и на заранта запитали най-малката си сестра:

— Сестрице, с кого приказваш нощем?

— Сама си приказвам — отвърнала Марюшка. — Нямам другарки, денем се залисвам с работа и няма с кого да говоря, а нощем приказвам сама със себе си.

По-големите сестри изслушали най-малката, но не й повярвали.

Казали на баща си:

— Тате, нашата Маря си има годеник. Тя нощем се среща и приказва с него. Ние сами чухме.

А баща им отвърнал:

— Не биваше да подслушвате. Защо нашата Марюшка да си няма годеник? В това няма нищо лошо. Тя е хубава девойка, време й е вече. И вашият ред ще дойде.

— Тя много избърза да си намери годеник — рекла най-голямата сестра. — Аз трябваше да се омъжа по-рано от нея.

— Имаш право — разсъдил бащата. — Но съдбата си прави своите сметки. Има девойки, които остават стари моми, а други от младини са приятни на всички хора.

Бащата казал така на по-големите си дъщери, а си помислил: „Нима думите на побелелия старец, който ми подари перцето, се сбъдват вече? Това не е лошо, но дали годеникът на Марюшка е добър човек?“

Ала по-големите дъщери друго искали. Щом се свечерило, Марюшкините сестри извадили дръжките на ножовете, а ножовете забили в рамката на прозореца; а на перваза поставили иглички и парченца от старо стъкло. Марюшка в това време прибирала кравата в двора и нищо не видяла.

Като се стъмнило, Финист-ясен сокол полетял към Марюшкиния прозорец. Долетял той до прозореца, ударил се в острите ножове, в игличките и стъклата; блъскал се, блъскал, цялата си гръд изранил, а Марюшка била уморена от дневната работа, задрямала и не чула как той се блъска в прозореца.

Тогава Финист високо казал:

— Прощавай, моя хубава девойко. Ако ти потрябвам, ще ме намериш, макар и да съм далеко! А преди това, додето стигнеш при мене, ще износиш три чифта железни обуца, ще похабиш три чугунени тояги в тревата по пътя, ще изгризеш три каменни хляба.

Марюшка чула през сън думите на Финист, а не могла да стане. На заранта се пробудила и сърцето й се натъжило. Отворила

прозореца, долепила лицето си до мястото, където била кръвта на Финнист-сокол, и заплакала.

Отишла Марюшка при баща си и му рекла:

— Тате, не ме гълчи, ами ме пусни да тръгна на далечен път. Ако остана жива, ще се видим, ако умра — значи така ми било писано.

Дожаляло на бащата да пусне на незнаен път любимата си малка щерка. А не бивало да я остави насила в къщи. Той знаел: любещото сърце на девойката е по-силно от властта на бащата и майката. Сбогувал се с нея и я пуснал.

Ковачът направил на Марюшка три чифта железни обуца и три чугунени тояги. Марюшка взела и три каменни хляба, поклонила се на баща си и на сестрите си, навестила майчиния си гроб и тръгнала на път да дири Финнист-ясен сокол.

Вървяла Марюшка из пътя. Вървяла тя не ден, не два, не три дни, вървяла дълго време. Минала и през широки поля, и през тъмни гори, и по високи планини. Толкова дълго вървяла, че износила единия чифт железни обуца, изтъркала едната чугунена тояга по пътя, изгризала единия каменен хляб, а пътят все не свършвал и никъде го нямало Финнист-ясен сокол.

Тогава Марюшка въздъхнала, седнала на земята, започнала да обува другите железни обуца и видяла една къщурка в гората. А нощта вече настъпила.

Марюшка си помислила: „Ще вляза в къщурката да попитам хората не са ли видели моя Финнист-ясен сокол.“

Потропала Марюшка на къщурката. В тази къщурка живеела една старица — добра или зла, това Марюшка не знаела. Старицата отворила вратата.

— Пусни ме, бабичко, да пренощувам!

— Влез, гълъбичке, ще ми бъдеш гостенка. Отдалеко ли идеш, млада девойко?

— Отдалеко или отблизо и аз не зная, бабичко. А пък търся Финнист-ясен сокол. Не си ли чувала за него, бабичко?

— Как да не съм чувала! Аз съм стара, отдавна живея на света, за всички съм чувала. Далечно ще трябва да идеш, гълъбичке!

На заранта старата стопанка събудила Марюшка и рекла:

— Върви сега при средната ми сестра, тя е постара от мене и знае повече. Може да те научи на добро и да ти каже къде живее твоят

Финист. А за да не забравиш мене, старата, вземи този сребърен танур и това златно вретено. Като почнеш да предеш с хурката, ще се проточи златна нишка. Пази подаръка ми, додето ти е скъп, а щом престане да ти бъде скъп — подари го!

Марюшка взела подаръка, полюбувала му се и казала на стопанката:

— Благодаря ти, бабичко! А накъде да вървя, на коя страна?

— Аз ще ти дам едно кълбо, което само се търкаля. Накъдето се търкулне то, нататък върви и ти. А като намислиш да си починеш и седнеш на тревата, кълбото ще спре и ще те чака.

Марюшка се поклонила на старицата и тръгнала след кълбото.

Вървяла Марюшка дълги дни, себе си не жалила и все повече бързала. И ето че пак станало нужда да се преобуе: износила и втория чифт железни обуца, изхабила още една чугунена тояга, изгризала още един каменен хляб.

Седнала да се преобуе. Гледа — наблизо една черна гора, а нощта настъпвала и в прозорчето на една къщурка в гората пламнала светлинка.

Кълбото се търкулнало към тази къщурка. Марюшка тръгнала след него и потропала на прозорчето:

— Добри стопани, пуснете ме да пренощувам!

На вратата на къщурката излязла бабичка, постара от онази, която преди радостно посрещнала Марюшка:

— Накъде си тръгнала, хубава девойко? Кого дириш по света?

— Диря Финист-ясен сокол. Бях при една бабичка в гората, пренощувах при нея; тя е чувала за Финист, но не го знае. „Може — каза тя — средната ми сестра да го знае.“

Старицата пустила Марюшка в къщурката. А на заранта събудила гостенката си и рекла:

— Далечно ще трябва да дириш Финист. Чувала съм за него, но не го зная. Я иди сега при нашата най-стара сестра, тя трябва да го знае. А за да си спомняш за мене, вземи този подарък. В радост ще ти бъде спомен, а в нужда ще ти окаже помощ.

И стопанката дала на гостенката си сребърно блюдо и златно яйчице.

Марюшка се простила със старата стопанка, поклонила и се и тръгнала след кълбото.

Върви Марюшка, а земята наоколо ѝ станала съвсем чужда. Гледа — навсякъде гори, а поле няма. И колкото по-надалеко се търкаляло кълбото, толкова по-нагоре се издигали дърветата. Станало съвсем тъмно: слънцето и небето не се виждали.

А Марюшка и в тъмнината все вървяла и вървяла, додето съвсем износила железните си обуца, додето тоягата и се изхабила и додето изгризала последния каменен хляб до сетната трошица.

Девойката се огледала. Ами сега? Докато се двоумяла, кълбото спряло под прозорчето на една горска къщурка.

Марюшка похлопала на прозорчето:

— Добри стопани, приберете ме в тъмната нощ!

На вратата излязла побеляла бабичка, най-старата от всички сестри:

— Влизай в къщи, гълъбице — рекла тя. — Гледай ти, колко далеко си дошла! По-нататък никой не живее, аз съм крайната. Утре заран ще трябва да идеш в друга земя. Коя си ти и накъде отиваш?

Марюшка ѝ отвърнала:

— Аз не съм тукашна, бабичко. Търся Финист-ясен сокол.

Побелялата бабичка погледнала Марюшка и рекла:

— Финист-сокол ли търсиш? Знам го аз, знам. Отдавна живея на света, толкова отдавна, че всички познавам.

Старицата постлала на Марюшка да легне, а на заранта я събудила.

— Отдавна — рекла тя — никому не съм правила добро. Сама живея в гората, всички ме забравиха, само аз ги помня. На теб ще направя добро: ще ти кажа къде живее твоят Финист-ясен сокол. Ала и да го намериш, тежко ще ти бъде. Финист-сокол вече се ожени, той живее със стопанката си. Тежко ще ти бъде, но ти имаш сърце, към сърцето ще прибавиш разума, а разумът прави лесни и най-трудните неща.

Марюшка ѝ отвърнала:

— Благодаря ти, бабичко! — и се поклонила до земята.

— Сетне ще ми благодариш. На ти подарък от мене — едно златно гергефче и една игла. Щом вземеш гергефчето в ръка, иглата сама ще почне да шие. А сега тръгвай! Щом стигнеш, сама ще разбереш какво трябва да правиш.

Кълбото не се търкулнало по-нататък. Бабичката излязла на вратата и посочила на Марюшка накъде да върви.

Марюшка тръгнала, както си била боса. Помислила си: „Как ще стигна? Земята тук е твърда, чужда. Ще трябва да привикна.“

Повървяла още малко. И гледа — сред голяма поляна се шири богат двор. А в двора — къща с кула. Вратата, стълбата и площадката — украсени с резба, прозорците — нашарени. На единия прозорец седи богата, знатна стопанка и гледа Марюшка: иска да узнае какво търси девойката тук.

Марюшка си спомнила, че няма вече-какво да обуе и че е изгризала по пътя и последния хляб. Рекла на стопанката:

— Добър ден, стопанке! Не ви ли трябва работница срещу хляб, дрехи и обуца?

— Трябва ни — отвърнала знатната стопанка. — А можеш ли да палиш печка, да носиш вода и да готвиш обяд?

— Аз нямам майка, живях при баща си — всичко мога.

— А можеш ли да предеш, да тъчеш и да шиеш?

Марюшка си спомнила за подаръците на старите бабички.

— Мога — рекла тя.

— Върви тогава — каза стопанката — в кухнята при слугите.

Марюшка почнала да работи и да слугува в чуждия богат двор.

Стопанката гледала Марюшка и се радвала: за първи път имала такава добра работница. Марюшка ядяла обикновен хляб, пиела с него квас, а чай не искала. Стопанката се похвалила на дъщеря си:

— Я виж — рекла тя — каква работница имаме в двора — послушна, пъргава и миловидна.

Дъщерята на стопанката погледнала Марюшка:

— Ех — рекла тя, — може да е миловидна, но аз съм по-хубава от нея, тялото ми е по-бяло!

Вечерта, когато привършила домакинската работа, Марюшка седнала да преде. Седнала на скамейката, взела сребърния танур и златното вретено и запрела. Преде тя, от хурката се точи нишка и тази нишка не е каква да е, а златна. Преде, вира се в сребърния танур и ѝ се струва, че вижда там Финист-ясен сокол: гледа я той, сякаш е жив. И Марюшка го гледа и разговаря с него:

— Финист мой, Финист-ясни соколе, защо ме остави сама, злочеста, цял живот да плача за тебе? Моите сестри, разлъчници,

проляха своята кръв.

А дъщерята на стопанката влязла по това време в къщата на слугите и я чула:

— За кого тъгуваш, девойко? — запитала тя. — И каква е тая залъгалка в ръцете ти?

Марюшка ѝ рекла:

— Тъгувам за Финист-ясен сокол. Преда нишка: ще извезя кърпа за Финист — да има с какво заран да бърше бялото си лице.

— Я ми продай своята залъгалка! — рекла дъщерята на стопанката. — Той, Финист, ми е мъж, аз сама ще му изпреда нишката.

Марюшка погледнала дъщерята на стопанката, спряла златното вретено и рекла:

— Това, дете е в ръцете ми, не е залъгалка, а работа. Сребърният танур и златното вретено не са за продан. Подари ми ги една добра бабичка.

Дъщерята на стопанката не искала да изпусне златното вретенце.

— Щом не са за продан — рекла тя, — хайде да направим смяна. И аз ще ти подаря нещо.

— Не искам подарък — рекла Марюшка. — Позволи ми да погледна само веднъж с крайчеца на околото си Финист-ясен сокол.

Дъщерята на стопанката си помислила и се съгласила:

— Добре, девойко — каза тя. — Дай ми своята залъгалка!

Взела тя от Марюшка сребърния танур и златното вретено и си помислила: „Ще и покажа за малко Финист, нищо няма да му стане, ще му дам сънна билка. А пък това златно вретено съвсем ще позлати майка ми и мене.“

В полунощ Финист-ясен сокол се върнал от небесните висини. Превърнал се на славен юнак и седнал да вечеря със семейството си — с невестата и баба си.

Дъщерята на стопанката заръчала да повикат Марюшка: нека прислужва на масата и гледа Финист, както се спогодили. Марюшка дошла. Прислужва тя на масата, поднася гозбите и не снема очи от Финист. А Финист не познал Марюшка. Тя отслабнала от дългия път, който извървяла, за да го търси, и от мъка по него лицето ѝ се променило.

Стопаните се навечеряли. Финист станал и отишъл да спи горе в стаята си.

Тогава Марюшка казала на младата си стопанка:

— В двора летят много мухи. Ще ида горе в стаята при Финист да пъдя мухите, за да не му пречат на съня.

— Почакай! — казала младата стопанка.

Тя отишла при мъжа си, дала му да пие сънна билка и се върнала.

— Върви сега — казала тя на Марюшка. — Върви да пъдиш мухите от Финист.

Марюшка отишла горе в стаята при Финист и забравила за мухите. Гледа тя: любимият и спи непробуден сън.

Марюшка го гледала и не можела да му се нагледа. Навела се над него. Пошепнала му:

— Събуди се, мой Финист, събуди се, Ясни соколе, аз дойдох при тебе. Три чифта железни обуца износих, три чугунени тояги похабих, три каменни хляба изгризах!

А Финист спи непробудно, не отваря очи и дума не продумва.

Дошла в стаята Финистовата жена — дъщерята на стопанката, и я запитала:

— Прогони ли мухите?

— Прогоних ги — отвърнала Марюшка, — те излетяха през прозореца.

На другия ден, като привършила домакинската си работа, Марюшка взела сребърното блюдо и почнала да търкаля по него златното яйце: търкулне го веднъж и ново златно яйце се появявало на блюдото. Търкулне го още веднъж — и на блюдото пак се появявало ново златно яйце.

Дъщерята на стопанката видяла тая работа.

— Нима — рекла тя — имаш и такава залъгалка? Продай ми я или пък да ти дам нещо срещу нея, каквото поискаш!

Марюшка ѝ отвърнала:

— Не мога да я продам. Тя ми е подарък от една добра бабичка. Но аз ти подарявам блюдото и яйцето. На, вземи ги!

Дъщерята на стопанката взела подаръка и се зарадвала.

— А може и ти да имаш нужда от нещо, Марюшке? Поискай каквото щеш!

Марюшка я помолила:

— Мене ми трябва много малко. Позволи ми пак да пъдя мухите от Финист, когато му постелеш да си почива.

— Добре — каза младата стопанка.

И си помислила: „Какво ще му стане, ако го погледне чуждата девойка. Той и тъй ще спи от билката, око няма да отвори, а работничката може да има още някоя залъгалка!“

Вечерта Финист-ясен сокол пак се завърнал от небесните висини, превърнал се на славен юнак и седнал да вечеря със семейството си.

Жената на Финист повикала Марюшка да прислужва, да поднася гозбите. Тя туряла чашите, слагала лъжиците и не снемала очи от Финист. А Финист я гледал и не я виждал — не я познало сърцето му.

Дъщерята на стопанката пак дала на мъжа си питие със сънна билка, постлала му да си легне и пратила Марюшка при него, като и поръчала да пъди мухите.

Марюшка отишла при Финист. Почнала да го вика и да плаче. Мислила, че той ще се пробуди, ще я погледне и ще я познае. Дълго го викала и бършела сълзите от лицето си, за да не паднат върху бялото лице на Финист и да го намокрят. А Финист не се пробудил и не отворил очите си, за да ѝ отвърне.

На третия ден привечер Марюшка привършила домакинската си работа, седнала на скамейката в къщата на слугите, взела златното гергефче и иглата. Държи тя в ръцете си златното гергефче, а иглата сама взе по платното.

Взе Марюшка и си говори:

— Везете се, везете се, мои хубави шарила, везете се за Финист-ясен сокол, да има на какво да се радва!

Младата стопанка се навъртала наблизо. Тя дошла в слугинската къща, видяла в ръцете на Марюшка златното гергефче и иглата, която сама взела. Сърцето ѝ се свило от завист и рекла:

— Ах, душице, Марюшке, хубава девойко! Подари ми тая залъгалка. Вземи от мене каквото искаш срещу нея! Аз имам златно вретено, прежда да изпреда, платно ще изтъка, а златно гергефче и игла нямам — нямам с какво да везя. Ако не искаш да се разменим, продай ми ги! Хубаво ще ти заплатя!

— Не може! — рекла Марюшка. — Златното гергефче и иглата не мога нито да продавам, нито да разменям. Те са ми подарък от най-добрата, от най-старата бабичка. Аз ти ги подарявам.

Младата стопанка взела гергефчето и иглата, а нямало какво да даде на Марюшка. Затова ѝ рекла:

— Ако искаш, ела да пъдиш мухите на моя мъж! По-рано ти сама поиска.

— Ще дойда, така да бъде! — рекла Марюшка.

След вечерята младата стопанка най-напред не искала да дава сънна билка на Финист, но сетне се размислила и сложила билката в питието му: „Какво ще гледа девойката, нека спи!“

Марюшка отишла горе в стаята при спящия Финист.

— Събуди се, пробуди се, мой Финист, мой ясни соколе! Цялата земя пешком извървах, за да дойда при тебе. Три чугунени тояги изхабих, краката ми износиха три чифта железни обуца, изгризах три каменни хляба. Стани, събуди се, Финист, мой соколе! Съжали се над мене!

Дълго нареждала Марюшка, ала Финист не се събудил, силна била билката на жена му! Но една гореща Марюшкина сълза паднала върху гърдите му и той тутакси отворил очи.

— Ах — рекъл той, — какво ме парна?

— Финист, мой ясни соколе! — отвърнала Марюшка. — Събуди се, аз дойдох! Дълго, дълго те дирих, желязото и чугуна изтърках в земята. Не издържаха те пътя до тебе, а аз издържах! Трета нощ те викам, но ти не се пробуждаш, не отвърщаш на моя глас!

Тогавя Финист-ясен сокол познал своята Марюшка, хубавата девойка. И така ѝ се зарадвал, че от радост не могъл дума да продума.

А като се опомнил и свикнал с радостта си, той ѝ казал:

— Бъди ми сива гълъбица, моя вярна хубавице!

И тозчас се превърнал на сокол, а Марюшка превърнал на гълъбица.

Литнали те в небесните висини и цяла нощ летели един до друг, додето съмнало.

А като летели, Марюшка запитала:

— Соколе, соколе, къде летиш, нали ще домъчнее на жена ти?

Финист-сокол я чул и отвърнал:

— При тебе летя, хубава девойко! А на жена, която заменя мъжа си с вретено, блюдо и игла, не трябва мъж. На такава жена няма да домъчнее.

И те полетели отново един до друг.

Призори се спуснали на земята. Марюшка се огледала и какво да види — къщата на нейния баща стои като преди. Доцяло ѝ се да зърне баща си и веднага се превърнала на хубава девойка. А Финист-ясен сокол се ударил в черната земя и станал на перце.

Марюшка взела перцето, скрила го в пазвата до сърцето си и отишла при баща си.

— Здравей, моя малка, любима дъще! Мислех, че те няма вече на света. Благодаря ти, задето не забрави баща си и се върна у дома. Къде се губи дълго, защо не бързаше да се върнеш в къщи?

— Прости ми, татко, така трябваше.

— Ех, щом като е трябвало, значи трябвало е. Да благодарим, че вече не трябва!

А това станало в празничен ден и в града имало голям панаир. Бащата се накарал да върви на панаира. Тръгнали с него и по-големите дъщери — да си купят разни подаръци.

Бащата поканил и най-малката — Марюшка.

А Марюшка рекла:

— Татко, уморих се от пътя, а и няма какво да облека. Нали на панаира всички ще бъдат пременени?

По-големите сестри казали на малката:

— Облечи някоя от нашите дрехи, ние имаме излишни.

— Ах, сестрици, благодаря ви! — отвърнала Марюшка. — Вашите дрехи не ми стават. А на мене и в къщи ми е добре.

— Както искаш — рекъл бащата. — А какво да ти донеса от панаира? Кажи, не огорчавай баща си!

— Нищо не ми трябва, всичко си имам!

Бащата и по-големите сестри отишли на панаира. Веднага след това Марюшка извадила своето перце. То се ударило в пода и се превърнало на прекрасен славен юнак — Финист, само че още по-хубав, отколкото преди. Марюшка се зачудила, но от радост нищо не казала. Тогава Финист ѝ рекъл:

— Не ми се чуди, Марюшке, аз станах такъв от твоята обич.

— Аз се боя за тебе! — рекла Марюшка. — Ако беше станал по-грозен, за мене щеше да бъде подобре, щях да бъда по-спокойна.

— А къде е баща ти?

— Отиде на панаира. И по-големите ми сестри заминаха с него.

— А ти, моя Марюшке, защо не отиде с тях?

— Аз си имам моя Финист-ясен сокол. Няма за какво да ходя на панаира. От нищо нямам нужда.

Финист свирнал през прозорчето и мигом се появили дрехи, накити и златна колесница. Натъкмили се те, седнали в колесницата и конете ги понесли като вихър.

Пристигнали първи на панаира. Скъпи стоки били натрупани на камари, а купувачите още не били дошли.

Финист закупил от панаира всичките стоки и поръчал да ги откарат с каруци в селото на Марюшкиния баща. Не закупил само катрана за колела. Той искал всичките селяни, които щели да дойдат на панаира, да му бъдат гости на сватбата и по-скоро да идат при него. А за бързото каране трябва катран.

Финист и Марюшка поели към къщи. Носели се бързо, конете едва поемали дъха си.

На половината път Марюшка видяла баща си и по-големите сестри. Те тепърва отивали към панаира. Марюшка им казала да се върнат в къщи, защото щяла да се омъжи за Финист-ясен сокол.

А след три дни им дошли на гости всички, които живеели на сто версти далеч. Направили богата сватба.

На тази сватба били нашите дядовци и баби. Те дълго се гощавали и веселили, но дошло време за жетва, житото започнало да се рони. Затова сватбата се свършила и на угощението не останали гости.

Сватбата се свършила и гостите забравили сватбеното угощение, но в руската земя запомнили навеки вярното любящо сърце на Марюшка.

УМНИЯТ ТЪКАЧ

АРМЕНСКА ПРИКАЗКА

Имало едно време един цар. Веднъж слугите му известили, че от съседното царство бил пристигнал важен велможа, за да му предаде волята на своя владетел. Царят посрещнал пратеника, седнал на престола си, заобиколен от всички сановници. Чужденецът се приближил и без дума да продума, описал с тебешир една черта около престола. Подир това се отдръпнал настрана, скръстил ръце на гърди и зачакал.

Царят нищо не разбрал от тая работа. Запитал го:

— Какво значи това?

Пратеникът се поклонил и нищо не отвърнал — сигурно не знаел езика на тая страна.

Обърнал се царят към съветниците:

— Отгатнете какво иска да каже тоя човек!

Всички царедворци се струпали около престола, гледали чертата, клатели глави и гладели бради — никой не можел да разбере какво означава тая черта.

Царят се поизплашил малко от тая загадка, а дважд повече се разсърдил на недосетливостта на своите съветници. Развикал се:

— Срам и позор! Мигар нито един от вас не може да проумее какво значи тая тебеширена черта около моя престол? Всички ще ви обезглавя, никакъвци такива!

Заповядал царят на слугите си да тръгнат из града и да намерят някой човек, който е по-умен от неговите царедворци и съветници.

Разтичали се царските слуги на четири страни да дирят някой умник. Обходили целия град, влизали във всички къщи. Но никой не се наемал да разгадае загадката.

Накрай слугите спрели пред една вехта къщичка:

— Чакай — рекли те — да надзърнем и тук! Понякога мъдростта и под сиромашката стряха живее.

Влезли в една стая. Насред стаята висяла люлка, а в нея — детенце. Никого нямало, люлката размерно се люлеела, а детенцето кротко си спяло.

— Каква е тая работа? — почудили се царските люде. — Как така тая люлка се люлее от само себе си?

Изкачили се на чардака. Там пък била разстлана пшеница да съхне. Наоколо пърхали птички. Искало им се да клъвнат житце, ала не смеели: един тръстикова прът, закачен на тавана, се размахвал насам-натам и пропъждаше птичките.

Още повече се почудили царските люде:

— Как така се клати тоя прът? — питали се те един друг. — Ами че тук и вятър няма; ето на, в градинката нито едно листенце не трепва. Чудна работа!

От чардака слугите слезли в избата. Тук в полумрака видели един тъкач, който тъчел на стан платно.

— Какви магии стават в твоята къща, човече? — попитали го слугите. — Как така горе в празната стая люлката сама люшка детенцето? Как така на чардака прътът сам се размахва и отпъжда птиците?

— Няма никакви магии тук — отвърнал тъкачът. — Всичко това аз го правя. Жена ми неотдавна се помина и сега трябва да се грижа и за детенцето, и за къщата, и занаята си да не оставям.

— Ти подиграваш ли се с нас? — разсърдили се царските слуги. — Как можеш да люлееш люлката и да разпъждаш птиците, когато тъчеш в избата?

— Всичко е много просто — обяснил им тъкачът. — Само че човек трябва да се досети. Към бърдото съм прикачил две нишки. Краят на едната е вързан за люлката, а краят на другата — за тръстиковия прът. Като дърпам бърдото, нишките се теглят — люлеят люлката и пръта.

Повторачили се царските люде — вярно било: от бърдото към стаята и към чардака били проточени две нишки.

— Гледай ти! — викнали зарадвани слугите. — Та този тъкач има глава за десет сановници. Тъкмо такъв търсехме! Ставай да те водим при царя. Само ти ще можеш да разгадаеш загадката. Ако успееш, царят ще те награди богато.

— Добре, да идем! — съгласил се тъкачът. — Почакайте ме да уловя една кокошка, която съм обещал да продам на царския готвач. С едно отиване да свърша и тая работа.

Хванал кокошката, сложил я в кошницата и я покрил с кърпа, да не се подплаши и избяга.

Отвели тъкача в двореца. Поклонил се той на царя и велможите, както му е редът. Сетне погледнал бялата черта около трона, погледнал чужденеца, който стоял и се надувал като пуяк. Усмихнал се беднякът — веднага се досетил каква е работата. Без да продума, извадил два ашика и ги хвърлил в нозете на пратеника.

Пратеникът свил вежди, мълчешком извадил от джоба си шепа просо и го хвърлил на пода.

Тъкачът се засмял, бръкнал в кошницата, измъкнал кокошката и я пуснал на пода. Тя бърже започнала да кълве просото и след малко на пода не останало нито зрънце.

Като видял това, чужденецът се навъсил и бърже-бърже напуснал двореца, качил се на коня си и препуснал към своето царство.

— Разясни ми сега какво искаше от мене този царски пратеник и защо си отиде така ядосан? — попитал царят.

— Царю честити! — поклонил се тъкачът. Този чужденец беше изпратен да ти каже, че царят на неговата земя се готви да ти обяви война. Щял да ни обгради от всички страни, както обгради с черта престола ти. Искаше да разбере: ще се предадеш ли с добро или ще се биеш?

— Тъй — рекъл царят, — сега го разбрах. Ами ти защо му подхвърли ашиците?

Тъкачът отговорил:

— Хвърлих му ашиците да знае, че ние не се плашим от войската на неговия цар, защото сме по-силни. Той разбра какво му казах: „Пред нас вие сте деца. Стойте си кротко в къщи, играйте си на ашици и не се осмелявайте да водите война против нас.“

— Добре! — възкликнал царят. — След като ми обясни, всичко ми стана ясно. Само разгадай какво искаше да каже пратеникът, като хвърли просото, и защо ти пусна кокошката да го кълве?

— Чужденецът, царю честити, искаше да покаже, че има много войници. Като просото — чет нямат! Пък аз пуснах кокошката да

изкълве зрънцата, с което му отвърнах, че ако посмеят да ни нападнат, ще ги изтребим до крак и нито един жив няма да се върне.

— Е, дали пратеникът разбра всичко, което ти му отговори?

— Щом се намръщи и побягна, значи разбрал е.

Царят наградил щедро досетливия тъкач и му рекъл:

— Ей, тъкачо! Я остани при мене! Ще те направя главен царски съветник.

— Благодаря ти за честта, царю честити, ама не ще си губя времето с такава работа. Аз имам занаят и не мога да го зарежа, та да ставам царски съветник. Защото хората, на които съм обещал да изтъка плат, ходят парцаливи и чакат да ги облека.

Рекъл той и си отишъл при стана.

ЛИСИЦАТА, ВЪЛКЪТ И МЕЧКАТА НГАНАСАНСКА ПРИКАЗКА

Веднъж лисицата, както си вървяла през тундрата, видяла едно парче вкаменено дърво, което стърчало над земята. Захапала го със зъбите, дръпнала и го измъкнала. Върху дървото останали следи от зъбите ѝ. Лисицата взела дървото, повикала всички животни и като им показала следите от зъбите си, рекла:

— Виждате ли? Това е писмо. Получих го от руския цар. Той заповяда всички да се състезаваме. Който има по-слаб глас от моя, него ще изям.

Отворили гърла всички животни — едно реве, друго пищи. И какво излязло? Гласовете на белката, северната лисица, мишката и други дребни животни били слаби, а мечката, вълкът и лисицата имали силни гласове. Лисицата изяла ония, дето имали слаби гласове, а на мечката и вълка казала:

Хайде да се побратимим!

И тръгнали заедно. Привечер стигнали до една стръмна урва и се приготвили да спят. Лисицата рекла:

— Вие спите дълбоко, може да паднете долу. Затуй аз ще легна на края на урвата, до мене ще легне вълкът, а до него — мечката. Само да не ме блъснете през нощта! Като кажа: „Отместете се!“ — вие се отмествайте.

Настанили се. Щом вълкът и мечката заспали дълбоко, лисицата се промъкнала и легнала помежду им. Сетне казала на вълка:

— Я се поотмести! Още малко и ще ме блъснеш.

Както бил сънен, вълкът, без да му мисли много, се обърнал на другата страна, паднал в урвата и се пребил.

Лисицата събудила мечката. Двете се спуснали долу и до пресищане се наяли с вълче месо.

На другата вечер лисицата и мечката се настанили да спят пак на същото място.

Лисицата легнала на края на урвата, а мечката — до нея. През нощта, щом мечката заспала дълбоко, лисицата минала от другата и страна и рекла:

— Я се поотмести малко — инак ще падна.

Мечката се поотместила, паднала в урвата и се пребила.

Лисицата се наяла до пресищане с мечешко месо и си отишла.

ДЯДО ПОП НЕ Е ВЧЕРАШЕН ЛИТОВСКА ПРИКАЗКА

Един поп яздеше на кон през гората. Слънцето клонеше на залез. Настанало беше време за вечерна молитва. Попът слезе от коня, намота юздата на ръката си, по стар навик извади от торбата требника си, зачете една молитва и потегли пешком пред коня. Конят, като всеки кон, вървеше полекичка и от време на време протягаше глава да откъсне някоя крайпътна тревичка, пръхтеше или махаше с опашка да пропъди мухите.

А в горския пущинак се бяха потулили двамина крадци. Те гледаха охранения кон на попа и си шепнеха. Единият рече:

— Този поп е много наивен. Каквото да го излъжеш, ще ти повярва. Хайде да му откраднем коня!

— Не е хубаво — отвърна другият, — как ще посегнеш към добичето на едно духовно лице!

— Както посяга и той към хлябовете на селяните. Ти за тая работа не се тревожи, ами я ми помогни. Поеми коня и го отведи навътре в гората, а другото остави на мене. Аз ще се разправам с попа.

И като пристъпи тихомълком, първият крадец изоглави коня, захапа юздата, намести седлото му на гърба си и тръгна подир попа, а вторият метна върху шията на коня колана си и го отвлече в гората.

Върви попът, чете молитвата си и подръпва юздата, а крадецът тропа след него. Най-сетне свърши молитвата, затвори требника, извърна се назад и остана поразен, като видя, че подире му крачи вместо коня човек със седло на гърба, захапал конската юзда.

— Кой си ти и какво правиш след мене? — запита строго попът.

— Аз, дядо попе — падна на колене пред него крадецът, — съм твоят кон. За големите си грехове бях прокълнат и превърнат на кон. Много теглила претеглих през годините, докато бях добиче: стопаните ме биха с камшик, ругаха ме, гладувах и мръзних, додето попаднах в твоите благи ръце. Ти никога не забравяш да прочетеш молитвата си, дори когато се намираш на път, затуй господ бог покрай твоите грехове

прости и моите, вдигна тежкото проклятие от главата ми и пак ме превърна на човек. Но тъй като ти си ме купил и наброил за мене много пари, аз ще остана при тебе и ще ти служа пак като кон. Готов съм да тегля каручката ти и да подложа гърба си под твоето седло. Яхай ме, дядо попе! Ходи с мене и препускай където щеш! Само едно ще те моля: не ми давай овес, а ме храни с бели просфорки, пилешка чорбица и овче мляко, защото зъбите ми изпадаха, не мога всичко да ям. И не ме оставяй да правя грехове, защото поглеж, че пак съм се превърнал на кон. А пък сега сядай на седлото да те понося до село!

Попът спря насред пътя и се замисли. Този човек ще ми излезе по-скъп от коня. Всеки ден просфорки, пилешка чорбица, овче млечице — той ще ми изяде и ушите! Ами какво ще кажат хората, ако ме видят, че яздя човек, наместо кон. Я го вижте нашия поп — яхнал един нещастник. Не го ли е грях, не го ли е срам! Но дядо поп не е вчерашен и няма да се улови на тая въдица.

— Не мога — рече той на крадеца — да те яздя.

Свободен си, човече, върви където щеш! Крадецът се зарадва и попита:

— А за юздата и седлото, дядо попе, какво ще кажеш?

— Вземай ги! — викнал попът. — Щом конят ми го няма, защо ми е седлото, защо ми е юздата? Ти ми служи предано цели седем години. Нека тая юзда и седлото да ти бъдат награда от мене.

Крадецът грабна седлото и юздата, поклони се на попа и се изгуби в гората, където се беше укрил другарят му с коня.

ПТИЦАТА КАХКА

ТАДЖИКСКА ПРИКАЗКА

Преди години в някаква страна живял един беден рибар. От ранна сутрин до късна вечер клечал край реката и колкото риба улавял, отнасял я на пазара. Така се изхранвал.

Една заран пак така клекнал на сянка под едно старо дърво и зачакал нещо да хване. Цял ден стоял, но само една мъничка рибка се уловила на въдицата му.

По някое време долетяла и кацнала на дървото една птица — голяма и чудно хубава. Не била проста птица тя, а самата птица Кахка, за която старите люде разправят какви ли не приказки. Птицата гледала как рибарят се труди напразно и й дожаляло. А той не я забелязвал.

Когато на мръкване се вдигнал да си ходи, рибарят чул от дървото глас:

— Какво ще правиш с тая малка рибка?

Погледнал нагоре и видял птицата Кахка. Отговорил и:

— Ще я продам и с парите ще купя парче хляб.

Тя му рекла:

— За такава мъничка рибка надали ще ти дадат толкова пари, та да купиш и един залък. Пусни я в реката да си плува. Довечера аз ще ти донеса една голяма риба — тя ще ти свърши работа. И обещавам всяка нощ да ти нося по една. Така на стари години с жена си ще добрувате. Само трябва да ми се закълнеш, че никому няма да разправяш за мене.

Зарадвал се бедният рибар; закълел се, че никому няма дума да каже за добрата птица Кахка. Отишъл си и зачакал.

Среднощ на двора се чул силен шум — сякаш буен вятър брули фиданките. Излязъл и видял, че птицата била кацнала на големия чинар сред двора и държала в човката си една много едра риба. Пуснала я тя в ръцете му и отлетяла; без да дочака дори той да й благодари.

Жената на рибаря нарязала рибата на парчета, изпържила я. На заранта мъжът я занесъл на пазара. Продал я за хубави пари, защото рибата била много вкусна.

От тоя ден нататък рибарят не ходел вече на реката да се мокри за нищо и никакво — седял си у дома, пушел си чибука, а през нощта птицата му донасяла по една голяма риба, която той продавал.

Скоро сиромашът се замогнал, забогатял. На мястото на полусрутената къщурка построил прилична къща, двора си подредил. Съседите му вече не отвръщали глава, а се спирали и разговаряли с него. С една дума — заживял си човекът в доволство.

Веднъж той отишъл пак на пазара, постлал си черджето на калдъръма и започнал както винаги да продава пържена риба. По едно време насред пазара застанал падишаховият глашатай и се провикнал:

— Слушайте, правоверни! Който каже на падишаха — да му дари аллах добро здраве и дълъг живот — къде може да се намери птицата Кахка, ще получи щерката на падишаха за жена и половината султанство в зестра.

Чул тия думи рибарят и подскочил като ужилен. Отворил уста, ала навреме се сетил, че бил обещал на своята благодетелка да мълчи.

Глашатаят пак се провикнал.

Този път рибарят се подвоумил: „Ех, как ми се иска да стана зет на падишаха! Щерка му, казват, била хубава като пълнолика месечинка, пък моята жена вече остаря и погрозня от немотията. А на това отгоре ще получи и половината султанство зестра!“

Така си говорел наум рибарят, отворил уста, ала се опомнил и поклатил глава: „Не, няма да я издам! Ами че тя от глад ме избави, човек ме направи“ — и си седнал на черджето.

Ала глашатаят го забелязал. Досетил се, че рибарят знае нещо за птицата. Стиснал го за врата и го отвел при падишаха:

— О, велики падишах! Този човек знае къде е птицата Кахка, ама не иска да каже.

Падишахът викнал:

— Човече, ако знаеш нещо за птицата Кахка, кажи веднага къде мога да я намеря и аз ще те обсипя с безброй милости! Старостта затъмни очите ми и вече не мога да се радвам на хубостите, които аллах ни дарува. Никакви церове не можах да избистрят погледа ми. Един прочут лечител ми каза, че ще се изцера от слепотата, само ако

си измия очите с кръвта на птицата Кахка. Помогнеш ли ми да я улова, ще ти дам дъщеря си за жена и половината султанство за зестра! Ще те сложа да стоиш до дясното ми коляно — ще бъдеш първият човек след мене в нашата земя.

Рибарят мълчал.

Падишахът се разлютил:

— О, нищожни робе! Ако не си отвориш устата, ей сега ще накарам палача да ти я заключи завинаги. Казвай къде е птицата Кахка!

Паднал рибарят в нозете на всесилния, целунал му чехъла и изрекъл на един дъх:

— О; великодушни падишах! Аллах да те обсипе със своята щедрост! Твоят нищожен роб ще ти каже самата истина: всяка нощ тя долита в моя дом и ми носи по една голяма риба.

Зарадвал се падишахът:

— Заповядвам ти да я уловиш още тая нощ и утре заран да ми я донесеш!

— Не! — отвърнал рибарят. — Тя е голяма и силна. Самичък не мога се справи с нея. Даже стотина яки мъже не ще я удържат.

— Тогава ще ти дам четиристотин души. Ти ги заведи у дома си — те ще я уловят.

И падишахът наредил на везира си да отиде с четиристотин войници в къщата на рибаря.

Завел ги рибарят у дома си. Седнали под чинара, на който птицата кацала. Почнали да мислят и кроят как да я уловят.

Везирът рекъл:

— Такава голяма птица, както казваш ти, само с хитрост можем да уловим. Ти постели тук една черга, наслагай храна. Щом Кахка долети, покани я да слезе на земята и да се гости. Ние ще се скрием наоколо и като почне да кълве, ще се спуснем върху нея.

Рибарят така и сторил. Наготвил вкусни гозби, наредил всичко на една черга под дървото. Людете на падишаха се скрили из шубраците и зачакали.

Ето че посред нощ прилетяла Кахка, голяма като облак. Крилете и раздвижили въздуха така, че клоните на чинара се заблъскали, листата зашумели като при буря. Щом кацнала, рибарят я заговорил с най-умилни думи:

— О, благодетелко моя! Твоята щедрост ме направи богат и щастлив, а досега с нищо не съм ти се отблагодарил. Слез долу и опитай моята трапеза!

Отпървом птицата си помислила: „Дали този рибар не крои нещо лошо?“ А сетне си рекла: „Какво пък може да ми стори един слаб човек? Аз съм много по-силна от него. Хайде да го почета!“ — и скочила на земята.

Рибарят започнал да и подава гозбите:

— Опитай, моля те, от тая и от тая...

Птицата взела да кълве от всяко блюдо. В това време из храстите изскочили везира и падишаховите войници. Каква ги видяла, пръхнала и разперила криле да литне. А рибарят я уловил с две ръце за краката и закрепял:

— Тичайте! Тичайте! Държа я...

Ала как да удържи такава страшилище!

Птицата се вдигнала от земята заедно с рибаря, който не я изпуцал. Дотичал в това време везирът и успял да хване рибаря за нозете: птицата сякаш не ги усещала — продължила бавно да се издига. Хванал се за нозете на везира един войник, за него — втори, за втория — трети, за третия — четвърти, пети... наловили се и четиристотинте войници един за друг. А Каква нали била силна — все нагоре се издигала. И отлитнала чудната птица високо, високо — до облаците чак.

Погледнал рибарят надолу — земята му се видяла като грахово зърно. Завило му се свят, притъмняло му пред очите от уплаха и разтворил пръсти. Полетели всички надолу и, още преди да стигнат земята, сърцата им се пукнали от страх.

АЛЧНИЯТ КАДИЯ ЛЕЗГИНСКА ПРИКАЗКА

Живял по дядово време в нашия аул един дървар. Само вехта колиба и куцо магаре имал — туй му бил всичкият имот. Ката ден отивал в гората, сечел дърва и ги продавал. Така си изкарвал сиромашкия залък.

А ето че най-подир и нему излязъл късметът: като повалил едно старо дърво, из хралупата се изсипали цяла камара жълтици. Зарадвал се дърварят толкова, че без малко умът му щял да изхвъркне. Напълнил дисагите със злато и подкарал магаренцето към дома.

Върви си той по пътя, озърта се на четири страни и мисли: „Златото е напаст божия. Заради него мнозина ще ми прережат гръцмуля. Къде ли да го скрия?“

Отишъл си дома. Пък там — дворът разграден, кучета и котки се гонят, а в колибата ветрове се боричкат и гдето се казва, с трън да вършееш, няма какво да закачиш, камо ли имане да скриеш. Мислил, оглеждал се — скришно място не могъл да намери. Накрай си спомнил за кадията и си рекъл: „Кадията е човек мъдър и честен. Всеки ходи при него съвет да иска, правда да дири. Я да му отнеса моето богатство, той да ми го пази!“

Както намислил, така и направил: насипал жълтиците в една делва и я занесъл на кадията. Разправил му на четири очи с какво имане аллах го е сподобил и го помолил да му пази жълтиците.

Кадията му рекъл:

— Турни делвата ей в оня кът! Там никой не пипа. Когато ти дотрябват пари, оттам ще си вземаш.

Оставил дърварят жълтиците в къта и си отишъл.

Минали два-три месеца. Замислил се дърварят: „Че каква полза имам от това богатство? Пак както преди живея сиромашки: всеки ден бъхтя пътя до гората, спя в порутена колиба. Да си бях построил поне по-прилична къща, да си купя и две яки мулета, че да ми спори работата... Чакай да ида да си прибера имането!“

Отишъл при кадията и си поискал жълтиците.

— Делвата е там, където си я оставил — казал кадията, без да дигне глава да го погледне, че се бил зачел в някаква праведна книга. — Никой не я е пипал.

Нарамил дърварят делвата и си отишъл. Като се върнал в къщи, залостил вратата и вдигнал капака. Що да види? Вместо жълтици, делвата била пълна с мед.

Завайкал се сиромахът, заудрял се в гърдите. Ала не посмял никому да си изплаче болката, че кадията можел да заповяда да му ударят сто тояги на голо и да го запре в тъмница.

Мълчи си клетият, лицето му от мъка помръкнало и се удължило.

Видял го съседът му. Той бил сухта — учител. Попитал го:

— Какво ти се е случило, съседе, та ходиш такъв посърнал, като че ли гемииите ти са потънали?

— Ох, сухта! Другиму не смея, ама на тебе ще се изповядам. Ти си най-ученият в нашия край. Само ти можеш да ми дадеш ум, че моя го загубих съвсем.

И му разправил всичко от игла до конец, както си е било.

При сухтата се учили двете деца на кадията. Той рекъл на бедняка:

— Иди в гората и улови две мечета! Донеси ми ги, пък аз ще се разправа с кадията!

Отишъл дърварят в гората. Намерил леговището на мечката. Извардил, когато тя се била отдалечила от бърлогата си, грабнал двете й мечета и беж да го няма! Отнесъл ги на учителя.

Сухтата облякъл халат, също като кадийовия. И започнал три пъти на ден — сутрин, обед и вечер — да храни мечетата в полите на халата си.

Минало се някое време, мечетата се приучили да си вземат храната от полата на халата. Една вечер сухтата заключил децата на кадията в една стая — не ги пуснал да си идат дома.

Чакал кадията да се върнат децата, чакал, не ги дочакал и отишъл при учителя. Сухтата го посрещнал в друг, различен халат.

— Къде са децата ми? — попитал кадията.

Сухтата вдигнал ръце:

— О, справедливи кадия, голямо нещастие ги стигна: децата ти се превърнаха на мечета.

Разсърдил се кадията, развикал се:

— Какви ми ги брътвиш! Къде се е чуло и видяло децата да се превръщат в мечета?

Сухтата вдигнал рамене:

— Ти си учен човек и знаеш, че и невъзможното може да стане, ако аллах пожелае.

Кадията се ядосал още повече. Излязъл на улицата и повикал всички срещнати: нека дойдат и чуят с ушите си какви глупости говори учителят.

Надошли много люде. И пред тях сухтата казал, че по волята на аллаха момчетата се били превърнали в мечета.

Всички заклатили недоверчиво глави.

— Щом не вярвате, о правоверни, сега ще доведе тук двете момчета-мечета, та да се уверите с очите си. Ако те се завтекат към кадията, значи са познали баща си. Ако пък не сторят това, нека кадията ме осъди и аллах ме накаже.

Като изрекъл тия думи, учителят излезнал и подир малко се върнал с двете мечета. Те веднага се затичали право към кадията и почнали да го дърпат за полите на халата. С това животинките давали знак, че искат да ядат, защото нея вечер сухтата не бил ги хранил.

Людете в почуда се загледали един-друг и рекли на кадията:

— О, справедливи! Ние се уверихме в правите думи на нашия сухта. Тия мечета са наистина твоите деца. Слава на аллаха! Види се, такава е била волята му...

При тия думи кадията така се разлютил, че пяна излязла на устата му. Разкряскал се, изпъдил всички. Като останали на четири очи, той рекъл на учителя:

— Ей, сухта, не ме прави на глупак! Не може да бъде аллах да е превърнал децата ми в мечета.

Тогава учителят отговорил:

— Слушай ме, о справедливи кадия! Както аллах превърна на мед жълтиците на моя съсед, така е превърнал на мечета и твоите две момчета.

Най-сетне алчният кадия разбрал накъде бие работата. Примолил се:

— Смили се над мене, грешния, о сухта! Ще върна на дърваря златото и още сто жълтици ще му дам отгоре. Само ми върни децата.

Изпратил сухтата дърваря да си прибере имането и стоте жълтици отгоре. Чак тогава пуснал двете момчета да се завърнат в къщи.

ДЯВОЛЪТ-КРАДЕЦ БЕЛОРУСКА ПРИКАЗКА

Отишъл веднъж един старец на нивата да оре. Взел си за обед една баничка. Сложил си я в колата и захванал да оре.

Орал що орал, но се изморил и мръднал към колата да се подкрепи с баничката.

Изведнъж отневиделица изскочил един дявол, грабнал баничката от ръката му и побягнал към блатото.

Разлютил се старецът и хукнал с остена подир крадеца. Дотърчал до блатото, ала дяволът се провалил в една пукнатина. Старецът, както бил разгорещен, също паднал в пукнатината. На дъното ѝ видял огромен дворец, целия пълен с дяволи.

Захванал старецът да ги разглежда, искал да разбере кой от дяволите му е отмъкнал баничката. Но как ще го познаеш? Всичките дяволи в двореца имали еднаква козина.

— Кой тука е най-първият? — попитал старецът.

— Ей го там! Онзи, дето е седнал до масата.

Старецът се приближил до дявола.

— Тъй и тъй! — започнал той да му разказва за кражбата.

Големият дявол му рекъл:

— Потърси сред младите, защото старите няма да се заловят с такива дребни работи.

Отишъл старецът при купчината млади дяволчета.

— Хайде, отваряйте си устите! — викнал той.

Разтворили си устите дяволчетата. Поразгледал ги старецът и видял в устата на едно от тях недоядена баничка.

— Ето я моята баничка! — викнал старецът на главатаря им.

Главатарят тропнал с крак:

— А бе, ти защо си откраднал баничката на стареца? Той е сиромаш човек. От него ли намери да откраднеш? Щом като е тъй, дядо, вземай го и нека ти послужи, додето ти се отплати.

Старецът се почесал по тила:

— Какво да го правя? Самият аз нямам нищичко за ядене. Пък и за него нямам никаква работа.

— Не бери грижа — рекъл големият дявол. — Той сам ще си намери работа.

Съгласил се старецът и взел младия дявол. „Може — рекъл си — да го изпратя в гората за дърва.“

И го отвел в къщи. Нагребали с бабичката си една шепа жито.

— Дайте ми го! Аз ще го смеля! — рекъл дяволът.

— Ами че ние и сами можем да си смелим тази шепичка — отвърнали дядото и бабата.

— Не — опънал се дяволът, — вие ми го дайте, а от мене искайте брашното.

Дали му старците шепичката жито. Започнал дяволът да го мели. Бабичката вече и хляб замесила, а в хромела брашно колкото щещ. Захванали старците да пълнят хамбара. Напълнили го догоре.

Старецът взел да хвали дявола:

— Това се казва работник!

Отишъл старецът с дявола да оре нивата.

Тогава дяволът му рекъл:

— Я впрегни мене в ралото наместо вола!

Впрегнал старецът дявола в ралото. Оня се завъртял насам-натам и цялата нива изорал.

— Сега какво ще правим? — запитал дяволът.

— Ами че аз нямам повече земя — проговорил старецът.

— Хайде, като е тъй, да наемем от пана една неорана поляна. Ще я почистим и засеем с жито.

Хубаво жито се родило. Дяволът пожънал житото, вързал го на снопи, издигнал купни и захванали да делят: на пана половината за земята и на стареца — половината за зърното и труда.

Тогава дяволът рекъл на стареца:

— Знаеш ли какво ще те науча? Договаряй се с пана тъй: на него кола, а на нас — наръч.

Старецът тъй се договорил с пана. Лакомият пан си помислил: „Кола не е наръч. Аз ще го излъжа този старец.“

Натоварил старецът за пана цяла кола жито.

— Сега прибирай твоя наръч! — рекъл панът.

— Нека го прибере моят помощник — аз съм вече стар и не мога да го отнеса.

— Бива, нека помощникът го отнесе.

Тогава дяволът се развъртял из нивата, събрал всичките снопи на куп, сграбчил ги и ги помъкнал към къщи. Панът само се кокорел...

Като стигнал в къщи, дяволът духнал към пшеницата и тя сама се смляла. Напълнил старецът целия хамбар.

Тогава дяволът му рекъл:

— А сега, дядо, впрегни коня, защото ще ходя за дърва.

Старецът впрегнал коня си. Дяволът седнал в колата и заминал. А в гората без секира и трион той измъквал с корените най-дебелите дървета, напълнил колата кажи-речи до небето, седнал върху дърветата и подканил коня да върви. Конят изпръхтял и потеглил, без да избира път — тръгнал през целината, през храстите и буренаците.

Задал се в каляска, теглена от четворка коне, самият пан. Гледа и се чуди: такова нищо и никакво конче, а тегли кола, натоварена с дърва, комай до небето. А неговата четворка коне влачат, дето ще се рече, празна каляска.

— Хей ти — провикнал се панът към дявола-колар, — хайде да се разменим! Вземай моята четворка коне, а на мене остави твоето конче.

— Хайде — отвърнал му дяволът.

И дал на пана своя недъгав кон, а поел юздите на четворката коне и ги подгонил към къщи.

Дядо! — провикнал се той. — Приеми конете!

Лулицата паднала от устата на стареца от удивление.

— Откъде си взел тези коне? — попитал той.

— Смених ги срещу твоя кон.

— Но аз нямам сено за тях. С какво ще ги храня?

— Нищо, бъди спокоен, сено ще имаш — рекъл дяволът и скочил от колата, превърнал се мигом на ратай и се запътил към пана.

— А нямате ли у вас каква да е работа за мене? — попитал дяволът-ратай.

— Има — отвърнал панът. — Ей го, плевникът е пълен с несмляно жито.

Дяволът влязъл в плевнята, натоварил всичките снопи на хармана и щом духнал, мигом всичко било смляно: на една страна

лежи сламата, на друга — зърното.

Погледнал панът — чиста работа!

— Какво да ти платя? — запитал той.

— Ами че нищо. Дай ми, ако не ти е жалко, една стиска сено.

Много се зарадвал панът, като разбрал какъв евтин работник е намерил.

— Ето — казал той, — ей там до речицата има една копа. Измъкни си от нея стиска сено.

Отишъл дяволът, омотал копата с въженца и я повлякъл. Видял го ратаят. Дотърчал при пана и казал:

— Вие рекохте на оня човек, дето ни върша, да вземе само една стиска сено, а той повлече цялата копа.

— Ама че мошеник! — разлютил се панът. — Пусни срещу него бодливите бикове, нека го набодат!

Пуснали биковете, а той ги хванал за рогата и ги нахвърлял върху копата.

— Хей! — закрепял панът. — Изпратете срещу него дивите свине, да го изпохапят.

Пуснали дивите свине. А дяволът ги хванал една по една за ушите и ги нахвърлял върху копата.

И замъкнал всичко при дядото.

Като слугувал на стареца една година време, дяволът му рекъл:

— Хей, дядо, аз вече ти поработих и ти се отплатих за баничката, която ти откраднах.

— И още как! — засмял се старецът.

— Тогава, нали мога да си отида в къщи?

— Иди си, синко, аз вече не те задържам.

Размахал дяволът опашката си и се втурнал към своето благо.

МАША И БАБА МЕЦА

РУСКА ПРИКАЗКА

Накрай гората имаше една къщурка. В къщурката живееха мъж и жена. Те имаха дъщеричка, която се казваше Маша. Веднъж Машините другарки се сговориха да навлязат в гората и да наберат гъби червенулки с бели крачета. Поканиха и Маша. Бащата и майката разрешиха на дъщеря си да иде и тя за гъби, но ѝ поръчаха да не се отделя от другарките си, защото гората е голяма и може да се загуби между дърветата.

Навлязоха момичетата в гората, намериха гъби червенушки и захванаха да пълнят кошниците си, а Маша се залиса в един гъсталак, където имаше най-много червенушки, и изгуби другарките си. Уплашена, тя започна да вика и да тича в смълчаната гора. Не щеш ли, между дърветата съзря една дървена къщурка с малки прозорчета и тясна вратичка. Изправи се пред вратичката и почука с юмрук. Никой не се обади отвътре. Тогава Маша натисна дръжката на вратата и тя се отвори. Умореното момиче влезе вътре и седна на едно дървено столче.

„Кой ли живее тука, вдън гората?“ — помисли си Маша и почна да се ослушва.

Не щеш ли, навън се чува тежки стъпки. Някой блъсна вратата и влезе.

Маша много се уплаши, когато видя, че пред нея се изправи една стара мечка.

— Я — изръмжа Мецана, — аз съм имала гостенка!

— Пусни ме да си ходя в къщи, защото стана много късно и моите родители ще се тревожат!

— Дума да не става за ходене! — отвърна мечката. — Ти ще останеш тук и ще живееш при мене. Ще ми шъташ и ще ми вариш гъбена чорбица, а аз ще те гощавам с медец.

— Не ти ща медеца! — извика Маша и от очите ѝ потекоха сълзи. — Аз искам да се върна у дома. Там е най-хубаво!

— И тука е хубаво! — отвърна мечката. — Ти ще живееш при мене и ще ми топлиш гърбеца! Ох, колко съм стара! — изпъшка мечката и се търкулна на леглото, което изпращя.

Маша легна до мечешкия гръб и се обърна към стената, додето заспи, защото не смееше да се допре до мечия кожух.

На другата сутрин мечката поръча:

— Ти свърши всичката работа: измети къщата, донеси студена водичка, наклади огъня и сложи гъби да ми свариш чорбица. Аз ще походя из гората и ще потърся мед в хралупите, а подир пладне пак ще се върна. Да не си посмяла да избягаш оттука, защото гората не е безкрайна. Където и да идеш, ще те намеря и ще те изям!

Мечката показва зъбите си и момичето видя, че те са много страшни.

Маша свърши всичката работа, седна на тревата пред къщурката и се замисли как да се измъкне от ръцете на този звяр. Додето мечката се върне, тя измисли какво да направи и вечерта, когато мечката изсърба цялата паница с гъбена чорба и се изтегна в леглото, Маша рече:

— Бабо Мецо, много ще ти се моля утре да ми сториш една голяма добрина.

— Каква добрина? — попитала мечката.

Щом стана, аз ще замеся брашно и ще напая печката, за да изпека десетина питки, които ще намажа с мед, а ти ще ги наредиш в кошчето и ще ги отнесеш у дома, на моя татко, който много обича медени питки. Ах, колко ще се зарадва татко, когато получи питки, намазани с мед! Нали, Бабо Мецо?

— Добре — рече мечката, — а сега хайде да спим!

Рано сутринта Маша изпече чудесни питки, намаза ги с мед от Мецанината делва, намери едно голямо кошче и рече:

— Тука ще наредя питките, а ти слагай на гърба си кошчето и го отнеси в бащината ми къща!

Мечката отвърна:

— Трябва ми въженце за кошчето!

— Там, на пруста, има едно окачено въженце! — викна Маша и мечката излезе да го вземе.

Додето мечката намери въжето, Маша скачи в кошчето и се намести на дъното, като сложи върху главата си две-три питки. Баба

Меца се върна, надяна въжето в ушите на кошчето и го нарами заедно с хитрото момиче, което се провикна:

— Носи много здраве на майка ми и на баща ми! Но да не си посмяла да изядеш нито една медена питка, защото аз ще се изкача върху покрива на къщурката и ще те видя. Внимавай, Бабо Мецо!

Заклати се Мецана между дърветата с кошчето на гръб.

Вървя, вървя, най-сетне капна от умора и си рече:

— Ей тука, на този пън, ще поседна и ще си изям една питка, намазана с мед.

Но щом сложи коша върху тревата и посегна към питките, Маша викна:

— Виждам те, виждам те, Бабо Мецо! Ти седиш върху един пън и посягаш към питките!

— Брей, каква е хитруша! — въздъхна мечката дръпна си лапата и пак дигна коша на гръба си.

Потегли по-нататък. Но като повървя още малко, пак проговори:

— Щом видя втори отсечен пън, ще поседна и ще изям една питка!

Но Маша чу мечешките думи и викна:

— Виждам всичко! Да не си посмяла, Бабо Мецо, да ядеш от питките ми!

Опасно момиче! Отдалеч вижда всичко! изплаши се мечката и забърза към селото.

Накрай селото тя се вмъкна в двора на Машиния баща и почука на вратата.

— Кой е? — извика Машината майка.

— Аз съм една горска гостенка, нося ви подаръци от вашата дъщеричка! — обади се мечката.

Моето момиче вече два дни не се е връщало. Къде ли се губи милата Маша? — викна отвътре майката.

Маша не можа да се стърпи и извика от кошчето:

— Тук съм, майко! Отваряй по-бързо и кажи на татко да повика кучетата.

Грозно лавнаха кучетата, като усетиха, че в двора се е вмъкнал горски звяр. Тогава Баба Меца изтърва коша на земята и търти да бяга с разперени лапи към гората.

МАТИ ВЕСЕЛЯКА

КАРЕЛСКА ПРИКАЗКА

Живели някога дядо и баба. Те имали двама сина. По-големият, Тойво, бил работлив и послушен, само че много мълчалив и винаги намусен, затова го наричали намусения Тойво. По-малкият пък се казвал Мати. И той бил добър момък, ала за разлика от брат си, работел ли — песни пеел, разговарял ли — весело се смеел. На всичко отгоре свирел много майсторски на кантеле — такъв един инструмент със звънки струни.

Един ден намусеният Тойво отишъл в гората за дърва. Избрал една елха и почнал да я сече.

Събудила се Баба Меца:

— Кой вдига шум, та не ме оставя да спя?

Измъкнала се из бърлогата си и гледа: един момък сече елха, гората ечи, трески хвърчат на всички страни.

Ядосала се Баба Меца:

— Защо не ме оставяш да спя? Хайде, пръждосвай се по-скоро!

Па като го сграбчила с лапищата си, та като го раздрусала, куртката му се разпрала по всички шевове. Изтървал Тойво брадвата, прескамбичнал се три пъти и снега и паднал право в шейната. Изплашил се конят, хукнал и повлякъл шейната през пънове и трапища.

Върнал се намусеният Тойво без дърва, без брадва, с разпрана куртка, а самият той ни жив, ни умрял от страх.

Какво да се прави сега? Да се седи на студено в лютата зима — не може! Ето че тръгнал за гората Мати Веселяка. Взел брадвата и неразделната кантеле. Качил се на шейната и — дзън-дзън, тра-лала — пее Мати Веселяка и свири на кантеле.

Гледа — стои елха, от едната страна посечена, а под нея в снега лежи братовата брадва.

„Ехе, тая елха Тойво е сякъл, недосякъл! — рекъл си той. Аз пък ще я досека. Ама първом нека да си посвирия и попея. Така работата

повече ще ми спори.“

Ето, такъв бил Мати Веселяка!

Седнал той на едно пънче, засвирил и запял — гората залюлял.

Събудила се Баба Меца. Измъкнала се из бърлогата.

Слушала, слушала, засърбели я нозете, сами заподскачали. Че като му друснала едно хорце, че като заревала:

— Хоп-троп, хоп-троп! Ух, ух, ух! Карай, момко!

Поиграла си Баба Меца добре. Съвсем се разсънила, минал и ядът.

Спрял свирнята Мати Веселяка. Отдъхнала си Баба Меца и му рекла:

— Ех, момко, научи ме да свиря на кантеле.

— Бива — отговорил Мати Веселяка и ѝ подал своята кантеле. Но мечите лапи били големи, дебели. Удря Баба Меца по струните, звън звъни, шум се вдига, никаква песен не излиза.

— Не! — рекъл Мати Веселяка. — Лошо свириш. Трябва да ти изтъня лапите и да ти изрежа ноктите.

Завел мечката при едно дебело дърво, разцепил го с брадвата и в цепката вмъкнал клин.

— Е, Бабо Мецо, мушни си лапичките в цепката да поизтънеят!

Мушнала си Баба Меца лапищата, Мати ударил клина с брадвата и той отхвъркнал. Стиснало дървото мечите лапища, Баба Меца реве, та се къса, а Мати Веселяка примира от смях:

— Търпи, търпи! Да ти поизтънеят лапичките.

— Олеле! Не искам да свиря на кантеле! — реве Баба Меца. — Опустяла ти свирнята и играта! Пусни ме да си ида!

— А ще плашиш ли хората? Ще ги пъдиш ли от гората?

— Няма вече! Ще бъда кротка и добра, пусни ме!

Вкарал Мати Веселяка клина в цепката. Измъкнала си Баба Меца лапищата и си плюла на петите.

А пък Мати Веселяка натоварил шейната с елхови дърва, качил се и я подкарал към къщи.

ЗЛАТНАТА ЧАША ИЛИ МЪДРОСТТА НА СТАРИЯ БАЩА БУРЯТСКА ПРИКАЗКА

Живял някога си хан Санад. Отдавна, много отдавна било това. Годиците вече са стопили костите му, ветровете са засипали с пясък гроба му. Ала споменът за него останал да се разправя от стари на млади и така дошъл до нас.

А този хан бил безмилостен. Търбухът му бил винаги сит, а очите — зли и ненаситни. Затуй поданиците му се страхували от неговия гняв.

Един ден той намислил да се пресели с целия си народ в друга земя, където имало по-удобни места за живеене и по-широки пасища. Ала тая земя била далече й пътят дотам бил много труден. Ето защо преди да тръгнат, хан Санад заповядал да убият старите люде.

— Старците ще ядат нашата храна и само ще ни пречат в тоя дълъг път — рекъл той. — Затова не бива да ги вземаме с нас. Трябва всички да бъдат убити — нито един да не остане жив! А който се осмели да не изпълни волята ми, ще изпита гнева — ми.

Мъчно било на людете, но те се подчинили на ханската заповед: убили клетите старци.

Само един от поданиците на хана, младият Църен, не изпълнил повелята — сърцето не му дало да посегне на престарелия си баща.

— Ще те пренеса, тате, в новата земя. Пък там да става, каквото ще — рекъл Църен на баща си.

Той направил голям кожен мях и скрил в него стареца.

Скоро затръбил рог. Целият народ се вдигнал и подкарал стадата си на север, към далечната земя. Заедно с всички тръгнал и бащата на Църен, натоварен на гърба на един кон.

Момъкът хранел тайно баща си. Когато спирали за нощувка, той изчаквал уморените люде да заспят и развързвал меха. Старецът

излизал да вдъхне малко чист въздух, да пораздвижи изтръпналите си нозе.

Така хан Санад и поданиците му пътували дълги дни. Накрая стигнали до брега на голямото море. Тук ханът заповядал да разпънат шатрите за почивка.

Един от слугите на хана тръгнал по стръмния бряг да се поразтъпче. От височината забелязал, че в морето нещо свети. Взрял се по-добре и видял, че това било голяма златна чаша с извита дръжка и чудна резба. Без да се бави, той изтичал при хана и му казал, че на морското дъно, близо до брега, лежи скъпоценна златна чаша.

Отишъл хан Санад на мястото и се уверил с очите си, че това е така. Много харесал чашата и заповядал да му я донесат. Ала никой не искал да се хвърли от толкова високо в ледената вода и да извади чашата.

Тогава повелителят наредил да теглят жребий — кой да слезе на морското дъно.

Жребият се паднал на едного. Няколко как — подчинил се човекът. Хвърлил се във водата и подир малко изплувал вкочанен, с празни ръце. Ханът се разлютил и заповядал да му отрежат главата.

И втори се хвърлил от високия бряг в ледената морска бездна, но излезнал с шепа пясък в ръка. И нему взели главата.

Така един подир друг мнозина погинали без време. Най-сетне дошъл редът и на Църен. На другия ден той трябвало да се хвърли в морето. През нощта, когато всички заспали, отишъл на онова място, където бил скрил баща си. Видял го старецът така нажален и го попитал:

— Синко, дали не ти додея вече да ме гледаш и храниш всеки ден?

Църен поклатил глава:

— Не, тате. Дошъл съм да се сбогуваме.

— Да не би ханът да е разбрал, че не си изпълнил жестоката му воля? — попитал бащата.

Църен му казал, че утре ще трябва да се хвърли от високия бряг в морето, за да извади проклетата златна чаша.

Толкова силни и смели мъже се опитваха, но всички излизаха от морето с празни ръце. И чудно нещо! Отгоре чашата съвсем ясно се

вижда: лежи си на дъното, да се пресегнеш само и да я вземеш. А щом някой скочи в морето, водата се размътва и чашата изчезва.

Бащата го слушал внимателно.

— Я ме заведи, синко, на мястото, където се вижда златната чаша!

Синът и бащата безшумно се изкачили на стръмнината. Под нозете им в гладката вода блестяла като ясно слънце златна чаша.

Старецът дълго се взирал надолу. Сетне вдигнал уморените си очи към небето. Накрай поклатил глава и рекъл:

— Ех, вие! Очи имате, пък не виждате. Та така всички ще погинете, а златната чаша никога няма да извадите. Ами че тя не лежи на морското дъно. Погледни, сине, нагоре! Виждаш ли оная висока канара, надвиснала над морето? Там, на върха ѝ, стои чашата, а онова, което виждате долу, е само нейното отражение.

Църен вдигнал глава и съзрял на върха на канарата златната чаша. Попитал:

— Какво да направя сега, тате, та да я взема?

Старецът го посъветвал така:

Чашата грее като пълнолика месечина и отдалеч се вижда. Ала стои на такава непристъпна канара, че трудно ще можеш да я досегнеш. Ето какво трябва да сториш: изкачи се на оная издатина, що е точно под чашата, и чакай. Призори на канарата ще дойдат диви кози да посрещнат отвисоко изгряващото слънце. Щом ги видиш, викни силно, подплаши ги. Те ще хукнат да бягат и ще съборят чашата. А ти си отваряй добре очите, за да я уловиш. Защото ако я оставиш да се търкулне в морето, ще потъне. Тук дъното е дълбоко и никой не ще може да я извади.

Без да се колебае, Църен се заизкачвал по стръмната канара, защото на изток се била явила вече оная бледа ивица, която показва, че слънцето няма дълго да се забави.

Трудно било катеренето. Ръцете на момъка се разкървали, дрехите му се изпокъсали. Ала, макар и бавно, той се изкачвал все по-нагоре. Ето вече достигнал издатината под върха на канарата и над главата си видял да блести в предутринната дрезгавина хубавата чаша. Църен застанал неподвижно да чака дивите кози, както го научил баща му. Не чакал дълго: при първите лъчи на слънцето те се появили. Изправили се до ръба на канарата, до чашата, и се загледали на изток.

Момъкът набрал в гърдите си въздух и изкрещял с всичка сила. От уплаха козите се замятали насам-натам. Една бутнала чашата и тя полетяла надолу. Църен ловко я подхванал и я мушнал в пазвата си. Тозчас отишъл при хан Санад и я сложил в нозете му. Ханът го попитал:

— Как можа да извадиш чашата от морското дъно?

— Не от морето я извадих — отговорил Църен, — свалих я от върха на крайбрежната канапа. В морето ние виждахме само образа ѝ.

— Кой ти каза това?

— Сам се досетих.

Ханът повече не го разпитвал и го пуснал да си иде.

Като научили, че Църен успял да вземе златната чаша, хората много се зарадвали; почнали да го хвалят заради неговата мъдрост, която ги избавила от яростта на повелителя.

На другия ден хан Санад отново повел народа си на път. Дълго вървели. Най-послед дошли до една безводна равна земя. Тя била толкова обширна, че накъдето и да погледнеш, крайт ѝ не се виждал. В нея нито храсти, нито тревичка растели. Жаждата замъчила и хора, и добитък, ала никъде не срещнали нито река, нито поне изворче.

Ханът разпратил на четири страни съгледвачи да дирят вода. Всички се върнали уморени и казали, че навред, докъдето стигнали, видели само нажежена, попукана от жажда земя.

Изплашил се народът: какво да направи; та да се спаси от страшната смърт.

През нощта Църен отишъл при баща си. Старецът пак го попитал:

— Защо си тъй нажален, сине?

— Страшна смърт ни чака, тате. Това е последната глътка вода, която запазих за теб. Никъде на тая земя няма ни река, ни изворче.

Старецът му рекъл:

— Отвържи една тригодишна крава. Пусни я сама да върви, накъдето си ще, а ти тръгни подире ѝ. Там, където тя се спре и почне да души земята, копай и ще намериш вода.

Рано преди изгрев Църен отвързал една тригодишна крава и я пуснал да върви, накъдето си ще. И тръгнал подир нея. С наведена глава тя заскитала насам-натам. Накрая кравата се спряла на едно

място, почнала да сумти шумно, да души земята и да рие изсъхналата пръст.

Църен извикал неколцина мъже и им рекъл:

— Елате дружно да копаем! Тук ще излезе вода.

Всички се заловили за работа. Дълго копали вкаменилата се от пека земя. Когато изкопали дълбока дупка, от дъното ѝ бликнала студена вода.

Напили се и хора, и животни; свестили се, развеселили се.

Хан Санад повикал Църен и го попитал:

— Как можа да намериш извор в това безводно място?

Момъкът отвърнал:

— Намерих го по различни белези.

Ханът повече не го разпитвал.

След като всички добре си починали, продължили своя труден път. Много дни вървели, прекосили безкрайната пустиня, навлезли в една гориста планина. Тук решили да ноцуват. Разпънали шатрите, запалили огънове. През нощта рукнал пороен дъжд и угасил всички огънове. Помъчили се хората да запалят отново огън — напразно. Праханта се била навлажнила.

Три дни валял дъжд. На четвъртия някой забелязал как далеч, на една височина, мъждука светлинка. Хан Санад заповядал начаса няколко души да отидат там и да донесат огън.

Затичали се пратениците да изпълнят ханската повеля. Изкачили височината и намерили под една елха голям огън, край който седял и се греел ловец. Всеки взел по една запалена главня, ала докато я занесе при хана, дъждът я угасял. Връщали се на няколко пъти напразно: никой не можел да опази главнята от дъжда. Разлютил се хан Санад, обезглавил пратениците и изпратил други. Но и те изгубили главите си.

Църен не дочакал да му вземат главата, ами отишъл при баща си:

— Тате, твоята мъдрост избави народа ни от две беди. Научи ме сега какво да сторя, че да донеса огън — да се сгреят хората и да се спасим от гнева на хана.

Бащата рекъл:

— Не бива да носиш запалена главня — дъждът ще я намокри и угаси. Вземи едно гърне, напълни го с въглени и го похлупи. Така ще можеш да опазиш огъня.

Взел Църен едно гърне, отишъл при ловеца и скоро се върнал с въглени. Людете разпалили огънове, огрели се и си сготвили храна.

Повикал хан Санад момъка и сърдито го запитал:

— Ти, като си знаел как да се донесе огън, защо мълча досега?

Църен се объркал:

— Ами че и самият аз не знаех — заоправдавал се той.

— Тогава, кажи кой те научи?

— Старият ми баща, когото пожалих и не погубих.

— А сега къде е баща ти? — попитал ханът.

През целия път съм го возил в мях върху гърба на коня.

— Доведи го!

Дошъл старецът и паднал в нозете на жестокия хан. Всички мислели, че той ще го погуби. Но хан Санад му се поклонил и му рекъл пред насъбралия се народ:

— Ти ми показва колко несправедлив съм бил към старите хора. От днес отменям заповедта си, защото разбрах, че старците със своята мъдрост могат да бъдат много полезни. Не се крий вече в меха! Отсега нататък твоят кон ще върви редом с моя и двете ми уши ще слушат мъдростта, която се лее от устата ти.

ХРАБРИЯТ АЗМУН НИВХСКА ПРИКАЗКА

Смелият пред нищо не се спира. Смелият минава през огън и вода и става още по-силен. За смелия и храбрия хората дълго си спомнят. За смелия и храбрия бащата разправя приказки на своя син.

Това се случило отдавна. Нивхите още правели каменни върхове на стрелите и ловели риба с дървени куки.

По онова време върху самия бряг на Амур имало едно село. В него живеели нивхите — нито добре, нито зле. Дойде ли много риба, нивхите бивали весели, пеели песни, сити били до гуша. Дойде ли малко риба, лош ли е ловът, нивхите мълчели, пушили мъх и повече стягали поясите на коремите си.

Една пролет ето какво станало.

Седят веднъж момци и мъже на брега, гледат водата, пушат лулите и кърпят мрежите. И виждат, че по Амур нещо плава. Пет-шест, а може би и цели десет дървета. Навярно някъде гороломът е повалил дърветата, голямата вода ги е притиснала едно до друго и така ги е заплела, че и със сила не можеш ги раздели. Върху тези дървета се натрупала пръст. Трева поникнала отгоре им. Цял остров плава. Гледат нивхите — на този остров стърчи рендосана и заострена върлина. Червено парцалче, вързано за върлината, плющи във въздуха.

Старецът Плетун рекъл:

— Някой плава. Поставил е заострена върлина — защита от зло око. Значи моли за помощ.

И чули нивхите — долита плач на дете. Дете плаче, та се къса. Плетун рекъл:

— Дете плава. Навярно си няма нийде никого. Зли хора са избили неговите близки или черна смърт ги е отнесла. Майката не току-тъй ще захвърли детето си. На трева го е поставила — пратила го е да дири добри хора.

Плачът се чувал все по-силно.

— Може ли да не помогнеш на дете? — рекъл Плетун. — Трябва да помогнем!

Момците хвърлили въже с кука, закачили дърветата и ги изтеглили на брега. И що да видят — лежи дете: беличко, кръгличко; очичките черни — като звездички блестят; лицето широко — като пълна луна. В ръцете на детето — стрела и весло.

Погледнал Плетун и си помислил — детето ще стане богатир, щом от люлката е хванало стрела и весло; не ще се бои нито от враг, нито от работа. И рекъл:

— Ще го взема за свой син. Ново име ще му дам. Нека се нарича Азмун.

Нивхите взели Азмун на ръце и го понесли към дома на Плетун. Но какво е това? Колкото повече вървели, толкова детето ставало по-тежко.

Рекли на стареца:

— Ей, Плетуне, синът ти расте в ръцете ни! Гледай!

— Как да не расте в родната земя и в родните ръце! — отвърнал Плетун. — Родната земя дава сила на човека.

Ясно било, че Плетун казал истината — родната земя дава сила. Додето стигнат до дома на стареца, Азмун порасъл; до прага го донесли момците, а пред прага той слязъл от ръцете им на земята, изправил се на краката си и се отместил настрана — сторил път на по-старите, че тогава влязъл.

„Е — помислил си Плетун, като гледал новия си син, — момчето ще върши добри дела: първо мисли за хората и сетне за себе си.“

А Азмун настанил осиновителя-баща на одъра, поклонил му се и рекъл:

— Поседни си, тате! Уморен си ти от дългия живот. Почини си!

Взел мрежа, взел весло. Излязъл на брега — лодката сама скочила във водата. А Азмун застанал в лодката и хвърлил веслото си на кормилото — веслото почнало да работи, загребало към средата на реката. Тръгнала лодката. Азмун хвърлил мрежата във водата. Изкарал я, — много риба хванал. Отишъл у дома си, дал рибата на жените. В селото през този ден всички яли риба. А Азмун рекъл на осиновителя-баща:

— Малко е рибата на това място, тате.

Плетун отвърнал:

— Не дойде риба. Амур не дава риба.

— Трябва да го помолим, тате. Как ще живеят нивхите без риба?

По онова време, за да получат риба от Амур, трябвало да го нахранят.

И тръгнали да хранят Амур. Облекли най-хубавите си дрехи от шарени тюлени, от черни кучешки кожи. Плават с лодките и хубави песни пеят. Излезли по средата на Амур.

Плетун взел каша и сушено лосово месо и хвърлил всичко в Амур:

— Простите хора те молят да им пратиш риба, прати много хубави риби, прати разни риби! Ето хвърляме ти сушено месо за кучета — друго нямаме. Гладуваме! Коремите ни хлътнаха. Помогни ни и ние няма да те забравим.

Хвърлил Азмун мрежата във водата — много риба изкарал. Нивхите се зарадвали, но Азмун се намръщил. „Един път — може да е само късмет“ — рекъл си той. Хвърлил мрежата втори път — извадил по-малко риба. Намръщил се. Хвърлил мрежата трети път — и извадил последната риба. Сетне, който от нивхите и да хвърлил мрежата — нищо не хващал. За четвърти път Азмун хвърлил мрежата си и я изкарал празна.

Посърнали нивхите. Запушили лулите. „Сега вече ще мрем!“ — рекли си те.

Азмун поръчал да сложат всичката риба в един килер и да дават по малко на хората.

Заплакал Плетун и рекъл на Азмун:

— Осинових те, мислех нов живот да ти дам. Няма риба — какво ще ядем? Всички ще измрем от глад. Иди си, сине мой! Друг е твоят път. Остави ни — остави нашето нещастие на нашия праг!

Замислил се Азмун. Запушил с бащината лула. Три облака дим изпушил. Дълго мислил. Сетне рекъл:

— Ще ида при морския стопанин Тайрнадз. В Амур няма риба, защото Стопанинът е забравил нивхите.

Плетун се изплашил: никой от нивхите не бил ходил при Морския стопанин. Това никога не е било. Може ли обикновен човек да се спусне на морското дъно при стареца Тайрнадз?

— Можеш ли да издържиш такъв път? — запитал бащата Азмун.

Тропнал Азмун с крак върху земята. От своята сила до пояс потънал. Ударил с юмрук скалата — тя се разпукала и от пукнатината бликнал извор. Присвил очи, погледнал далечната планина и си рекъл: „В подножието на планината седи катерица, между зъбите си държи орех и не може да го строши. Ще ѝ помогна!“ Взел лъка си, сложил стрелата, обтегнал лъка и пуснал стрелата. Стрелата литнала и ударила ореха, който катерицата държала между зъбите си, разчупила го на две, но катерицата не закачила.

— Ще издържа! — рекъл Азмун.

Пригответил се Азмун за път. В пазвата си сложил торбичка с амурска пръст, взел нож, лък и стрели, въже с кука, взел и костена пластинка, за да свири, ако по пътя му стане скучно.

Обещал на баща си скоро да прати вест за себе си. Поръчал да хранят всички с рибата, която наловил, додето се върне.

И поел.

Тръгнал към брега на морето. Стигнал до Малкото море. И гледа — от водата му се блещи нерпа-тюлен, издъхва от глад.

Азмун викнал на нерпата:

— Ей, съседе, много ли път има до Стопанина?

— Какъв стопанин ти трябва? — запитала нерпата.

— Тайрнадз, морският старец!

— Щом като е морски, търси го в морето — отвърнала нерпата.

Азмун продължил пътя си. Стигнал до Охотско море, както го наричали тогава. Ширнало се пред него морето — краят му се не вижда. Чайки летят над него, баклани-птици крещят. Вълните се носят една след друга. Над морето тегне сиво небе, покрито с облаци.

Къде да търси Стопанина? Как да стигне при него? И нямало кого да запита Азмун. Викнал на чайките:

— Ей, съседки, добър ли е ловът? Простите хора умират от глад.

— Какъв ти лов! — отвърнали чайките. — Сам виждаш, едва махаме с криле. Риби отколе не сме виждали. Скоро ще се свърши с нас. Навярно Морският старец е заспал, забравил си е работата.

Азмун рекъл:

— Аз отивам при него. Ала не зная как да стигна.

Чайките се развикали:

— Далечно в морето има остров. От този остров излиза дим. Това не е остров, а покривът на Тайрнадзовия дом, димът излиза от комина.

Ние не сме били там, бащите ни не са летели нататък — от прелетните чайки сме чували! Как да стигнеш там — не знаем! Запитай косатките.

— Добре — рекъл Азмун.

— Ако стигнеш при Стареца, спомни си за нас, Азмуне!

Излязъл Азмун на морския бряг. Дълго вървял. Уморил се. Седнал сред камъните върху пясъка, подпрял глава на ръцете си и се замислил. Мислил, мислил и заспал. Изведнъж чува през сън — някакви хора шумят на брега. Азмун лекичко отворил очи...

И видял — млади момци се надбягват на брега, дърпат си коланите, прескачат се, играят с криви саби. В туй време на брега излезли тюлени. Момците захванали да удрят тюлените със сабите си. Щом ударят — и тюленът се извъръща на хълбок. „Ех — помислил си Азмун, — да имах такава сабя!“ Гледа Азмун — на брега стоят вежди лодки...

По едно време момците захванали да се борят. Хвърлили сабите на пясъка. Почнали да се бият — нищо не виждат наоколо, крещят и се карат. Тогава Азмун се изхитрил, хвърлил въжетото с куката, закачил една сабя и я дръпнал към себе си. Докоснал я с пръст — хубава! Ще свърши работа.

Спрели момците борбата. Всички взели сабите си, а за един момък нямало сабя. Заплакал тогава момъкът и рекъл:

— Ой-я-ха! Сега Старецът ще ме нареди! Какво ще кажа на Стареца, как ще ида при него?

„Аха! — помислил си Азмун. — Момците се познават със Стареца. Навярно тези момци са от морското село.“

Лежал той, не мърдал.

Захванали момците да търсят сабята — няма я сабята! Оня, дето я изгубил, изтичал в гората да види дали не я е изтървал там. Другите блъснали лодките в морето и се качили. Само една лодка останала на брега.

Азмун изтичал след момците. Бутнал празната лодка в морето и се загледал накъде ще тръгнат. А момците заплавали в открито море. Азмун също скочил в лодката и заплавал в морето. Изведнъж гледа — какво е това? Напреде му — нито лодки, нито момци! Само косатки плуват в морето, порят вълните, изправили гръбните си перки като саби, а върху перките стърчат парчета тюленово месо.

По едно време лодката под Азмун се раздвижила. Азмун се хванал и се огледал — не бил в лодка, а върху гърба на една косатка! Досетил се момъкът, че на брега не лежали лодки, а кожи от косатки. Че на брега не играели момци със саби, а косатки. И че сабите не били саби, а гръбни перки на косатки. „Няма що — помислил си Азмун — все пак съм по-близо до Стареца!“

Дълго ли плавал така Азмун — не зная, не е разправял. Додето плавал, му пораснали мустаци.

И видял Азмун, в далечината лежи остров, като покрив на колиба. На островния връх — дупка, от дупката се вие димец. „Навярно там живее Старецът!“ — си рекъл Азмун. Тогава сложил стрела на лъка и пратил стрелата на баща си...

Косатките заплували към острова, хвърлили се на брега, преметнали се и се превърнали на момци, които държели в ръцете си тюленово месо.

А оная косатка, дето била под Азмун, завила назад в морето. Без сабята, ясно, тя не можела да влезе в къщи! Азмун паднал от косатката във водата — едва не потънал!

Момците видели, че Азмун се блъска в морето и се хвърлили към него. Азмун се измъкнал на брега, а момците го разглеждали и се мръщели. Казали му:

— Ей, кой си ти? Как си попаднал тук?

— А вие не ме ли познахте, че съм свой? — рекъл Азмун. — Останах назад от вас, додето дирих сабята си. Ето сабята ми!

— Това е вярно, сабята е твоя. Но защо не приличаш на нас?

Азмун отвърнал:

— Измених се от страх, задето загубих сабята си. И досега не мога да се опомня. Ще ида при Стареца да ми върне предишния вид.

— Старецът спи — рекли момците, — нали виждаш, димът едва излиза.

Момците отишли по домовете си. Оставили Азмун сам.

Азмун почнал да се изкачва по планината. Изкачил се до половината и гледа — стан. В този стан само девойки. Преградили пътя на Азмун и не го пускат:

— Старецът спи и заповяда да не му пречат.

Притискат се към Азмун, галят се:

— Не ходи при Тайрнадз! Остани при нас. Жена ще си вземеш, хубаво ще живееш.

А девойките — една от друга по-хубави! Очите ясни, лицето прекрасно, тялото гъвкаво, ръцете сръчни. Такива хубави девойки, че Азмун си помислил — не е зле наистина да си взема за жена някоя от тях.

Тогава амурската земя в торбичката се раздвижила в пазвата му. Спомнил си Азмун, че не е дошъл тук за невяста, но не можел да се отскубне от девойките. Досетил се тогава — извадил от пазвата си мъниста и ги хвърлил на земята.

Девойките се втурнали да събират мънистата. И тогава Азмун видял, че тези девойки нямат крака, а перки. Те не били девойки, а тюлени!

Додето девойките събирали мънистата, Азмун стигнал до върха на планината. В дупката, която се намирала най-горе, той хвърлил въжето с куката. Закачил куката за гребена на планината и по това въже се спуснал долу. Спуснал се до дъното на морето и се озовал в дома на Морския старец.

Паднал на пода — едва не се утрепал. Огледал се: в къщата всичко както при нивхите — одъри, печки, стени, стълбове, само че всичко от рибени люспи. И зад прозореца няма небе, а вода.

Водата се плискала зад прозореца, зелени вълни се надигали зад него, в тези вълни се люлеели морски водорасли, като невиждани дървета. Край прозорците плували риби, но такива, каквито нито един нивх няма да сложи в устата си: зъбати и костеливи, само гледат кого да глътнат...

На одъра лежал Старецът, спял. Белите му коси — разпилени по възглавницата. В устата му стърчала лула, почти съвсем угаснала, от нея едвам излизал димец и се носел към комина. Тайрнадз хъркал, нищо не чувал. Азмун го докоснал с ръка — не, не се буди Старецът и туйто.

Разсърдил се Азмун: какво е това — близките му умират от глад, а Тайрнадз си забравил работата, спи! В яда си убол Тайрнадз със своя нож. Оня се раздвижил, запъшкал. Завъртял глава, цял се намръщил, попъшкал-попъшкал, че като кихнал... Събудил се и облещил очи...

Азмун извадил от пазвата си костената пластинка, стиснал я със зъби и взел да я дърпа за езичето. Забучала, забръмчала, засвирила

пластинката: ту като птица чуруликала, ту като ручей бълбукала, ту като пчела жужела.

Тайрнадз никога не бил чувал такова нещо. Какво е това? Раздвижил се, повдигнал се, потъркал очите си, седнал и подвил крака под себе си. Той бил голям като подводна скала: лицето му добро, мустаците като на сом висят. По кожата му блестят люспи във всичките цветове на дъгата. Дрехата му ушита от морски водорасли... Видял той, че насреща му стои малко момче, в устата си държи нещо, но така хубаво свири, че сърцето на Тайрнадз се разиграло. Сънят мигом литнал от очите му. Той обърнал към Азмун доброто си лице, присвил очи и запитал:

— Ти на кой народ си син?

— Аз съм Азмун, син на нивхския народ.

— Защо си дошъл толкова отдалече при нас?

Азмун разказал каква грижа е налегнала нивхите и се поклонил:

— Бащице, помогни на нивхите! Прати им риба! Бащице, нивхите умират от глад! Те ме проводиха да те моля за помощ.

Засрашил се Тайрнадз. Изчервил се и рекъл:

— Лошо стана. Легнах само да си почина, а съм заспал! Благодаря ти, че ме събуди!

Тайрнадз пхнал ръката си под одъра и Азмун видял там една голяма каца; в тази каца плували есетри, сибирски съомги, лakerди и пъстърви — несметен брой риби!

До кацата имало кожа. Старецът я взел и напълнил четвъртината от кожата с риба. Отворил вратата, хвърлил рибата в морето и рекъл:

— Плувайте при нивхите! Бързо плувайте!

— Бащице — рекъл Азмун, — не жали рибата за нивхите!

Тайрнадз се намръщил.

Тогав Азмун се изплашил. „Сега вече пропаднах! — помислил си той. — Разсърдих Стареца. Лошо ще стане!“

Ала той си спомнил за баща си и за земляците си, застанал мирно и погледнал Тайрнадз право в очите.

Оня се усмихнал:

— Ако някой друг се бъркаше в работата ми, нямаше да му простя, но на тебе прощавам: виждам, че не мислиш за себе си, а за другите. Да бъде, както искаш!

Хвърлил тогава Тайрнадз в морето още половин кожа всякаква риба:

— Към Амур плувайте, плувайте!

Поклонил му се Азмун:

— Бащице! Аз съм беден — няма с какво да ти се отплатя за доброто. Вземи този подарък.

Той дал на Тайрнадз пластинката си и му показал как да свири с нея.

А пък старият отдавна го сърбели ръцете, искало му се да я вземе, не можел да снесе очите си от нея! Страшно му се харесала играчката.

Зарадвал се Тайрнадз, турил пластинката в устата си, стиснал я със зъби и захванал да я дърпа за езичето...

Забучала, забръмчала пластинката: ту като морски вятър, ту като шум на дървета, ту като птичка призори, ту като лалугер писукала. Свирил Тайрнадз. Съвсем се развеселил. Тръгнал из къщата и захванал да подскача. Къщата се залюляла, вълните зад прозореца побеснели, морските водорасли се късали — в морето се извила буря.

Азмун видял, че на Тайрнадз сега не му е до него. Приближил се до комина, хванал се за въжето си и започнал да се катери нагоре. Изподраскал до кръв целите си ръце, защото докато гостувал при Стареца, въжето обрасло с морски водорасли.

Измъкнал се и се огледал.

Девойките-тюлени все още търсели мънистата, карали се, делели ги — и домовете си забравили, вратите на тези домове обрасли с мъх.

Азмун погледнал долното село — то стояло празно, а далеко в морето се виждали перките на косатките: косатките гонели рибата към Амур.

Как да стигне сега у дома си?

Видял Азмун, че се е надвесила дъга. С единия си край се опирала на острова, а с другия — на Голямата земя.

А в морето вълните бушуват — Тайрнадз свири и играе у дома си. Сърдитите вълни се носят по морето.

Покачил се Азмун на дъгата. Едвам се покатерил. Целият се боядисал: лицето му зелено, ръцете — жълти, коремът — червен, краката — гълъбови. Покачил се как да е и по дъгата се втурнал към

Голямата земя. Тичал, пропадал, едва не паднал. Погледнал надолу и що да види — морето почерняло от риба. Нивхите ще имат риба.

Свършила се дъгата.

Скочил Азмун на земята. Гледа — на морския бряг, край лодката, седи онова момче-косатка, на което отмъкнал сабята. Азмун го познал и му върнал сабята. Момъкът я грабнал начаса.

— Благодаря ти — рекъл той. — Мислех, че догде съм жив, не ще видя дома си... Няма да ти забравя добрината: все към Амур ще гоня рибата. Не изпитвам злоба към тебе; сега зная — ти си се потрудил не за себе си, а за хората.

Преметнал се, превърнал се на косатка, сабята си — гръбната перка — дигнал нагоре и заплувал в морето.

Тръгнал Азмун към Амур и излязъл при Голямото море. Срещнал чайките и бакланите.

Те викнали на момъка:

— Ей, съседе! Беше ли при Стареца?

— Бях! — отговорил Азмун. — Вие мене не гледайте — гледайте морето!

А в морето вървяла такава риба, че водата се пенела. Втурнали се чайките, почнали да ловят риба, захванали пред очите му да тлъстят.

А Азмун отишъл по-нататък. Приблизил се към Амур. Гледа — нерпата вече издъхва. Тя запитала момъка:

— Беше ли при Стареца?

— Бях! — рекъл Азмун. — Ти мене не гледай, а гледай водата.

А рибата вървяла нагоре по лимана и водата се пенела от нея. Хвърлила се нерпата да лови риба. Захванала да яде риба и да тлъстее.

Отишъл Азмун по-нататък.

Приблизил се към родното село. Нивхите седели на брега ни живи, ни умрели, изпушили всичкия мъх, изяли всичката риба.

Излязъл Плетун на къщния праг, посрещнал сина си и го целунал по двете страни.

— Беше ли, синко, при Стареца? — запитал той.

— Ти мене не гледай, тате, Амур гледай! отвърнал Азмун.

А в Амур водата кипяла — толкова много риба пристигнала.

Азмун рекъл:

— Ще стигне ли рибата, бащице?

— Ще стигне!

И заживели нивхите хубаво. През пролетта и есента рибата пристигала.

Оттогава много хора били забравени... Но Азмун помнят и до ден-днешен.

Щом морето се разиграе и вълните почнат да се плискат, в свистенето на морския вятър се чува ту вик на птица, ту писукане на лалугер, ту шум на дървета... Морският старец, за да не заспи, свири на пластинката, весели се в подводния си дом...

ТРИМАТА ВЕРНИ ДРУГАРИ ТЮРКМЕНСКА ПРИКАЗКА

За теб лъжа, за мен истина!

Сдружили се и побратимили едно козленце, едно агънце и едно теленце. Все заедно си пасели, боричкали се и играели. Нареждам на първо място козленцето — както ще видиш по-нататък, то било най-палаво, ама и най-хитро, макар още да не му били наболи рогца.

Един ден немирното козленце попитало другарчетата си:

— Хе-хе-хе, братчета, кое от вас е виждало как слънцето се скрива вечер зад планината?

— Ме-е-е! Аз съм виждало — отговорило агънцето.

— У-у-у! Че и аз съм го виждало — повторило теленцето.

Козлето предложило:

— Хайде тогава да идем да видим къде слънцето си ляга нощем да спи!

Агънцето въздъхнало:

— Ах, на драго сърце бих отишло. Само че пастирите няма да ни пуснат.

— Да, пастирите няма да ни пуснат! — потвърдило теленцето.

— Пък ние няма да ги питаме — тропало с краче козленцето. — Ще избягаме — и толкоз! Нека сетне ни дирят, колкото си щат. Степ широка — цялата не можеш да я избродиш. Ама пък, като се завърнем, ще знаем повече от всички и ще бъдем на голяма почит. Ще бъдем герои.

— Ах, герои! — въздъхнало агънцето.

— М-м, герои! — изсумтяло теленцето.

Много им се прищяло да станат герои. Сдумали се и, без много да умуват, измъкнали се тайничко от стадото и тръгнали. Напред върви сърцатото козленце, след него — кроткото агънце, последно — тромавото теленце. Вървели, вървели, песничка запели. От време на време спирали, тревичка си пощипвали. Дълъг бил пътят, крайт му не

се виждал. Ала планината все повече приближавала и тримата пътешественици се радвали.

Не щеш ли, едно бързичко ручейче им препречило пътя:

— Не ви пуцам по-нататък! — рекло им то. — Отвъд бродят страшни зверове. Ще си загинете млади и зелени.

— Ами! — сопнало му се козленцето. — Тебе ще питаме! Ще те прескочим — и толкоз!

— Ние-е! Мене ме е страх! — опънало се агънцето.

— М-ме-у-у! И мене ме е страх — признало и теленцето.

— Е-е-е, вие страхливци! — присмяло им се козленцето. — Пък аз от нищо не се страхувам. Вижте!

Засилило се козленцето — хоп — прескочило ручейчето и му се изплезило.

Престрашило се агънцето. Скок подир козленцето и също благополучно се намерило отвъд. Само едното копитце мъничко си намокрило.

Повъртяло се теленцето, повъртяло се — няма що! Да не остане по-назад, рипнало и хе. Ама нали си било тромаво — бух! — цамбурнало във водата.

— Олеле, братчета, спасявайте ме, потъвам! — изревало теленцето. От страх сърцето му щяло да се пукне; уплашило се да не се удави, макар че водата му стигала до колене.

Другарчетата му го измъкнали за ушите на отвъдния бряг. Изтърсило се то от водата, съвзело се от уплахата.

Продължили си пътя. Напред подскача сърцатото козленце, подире му подтичва кроткото агънце, последно крета мокрото теленце. Вървели, вървели, уморили се. Козленцето рекло на теленцето:

— Ние, братко, от явна смърт те избавихме. Затова трябва да ни се отплатиш! Отнеси ни на гръб до планината. Ти си най-силно.

Съгласило се теленцето. Яхнали го д ата палавника — козленцето отпред, агънцето — отзад. Посръгват го в хълбоците, подсмиват се.

Кретало, кретало клетото теленце — изморило се, задъхало се, жално замучало:

— У-у-у! Тежите ми! Ами че аз не съм камила! Ще ви нося ей до оня камък, гдето се белее напреде ни. Стига ви толкова за голямата услуга!

Дошло теленцето до камъка и ездачите слезли от гърба му. Погледнали камъка, пък то не било камък, ами един чувал, натъпкан-претъпкан и здраво завързан.

— Види се, от тука е минал някой заплес и е загубил товара си — рекло козленцето. — Хайде да го разтворим, да видим какво има вътре. Може да е нещо за ядене.

Развързали чувала. В него — четири кожи, една от друга по-скъпи: рисова, меча, вълча, лисича.

— Ценна находка! — викнало козленцето.

— Да вземем кожата, може да ни дотрябват!

Метнали чувала на гърба на теленцето — нали то било най-яко — и си продължили пътя. Напред подскача сърцатото козленце, подире му подтичва кроткото агънце, най-отзад се тътри тромавото теленце с чувала на гърба. Ето че вече наближили планината. Сторило им се — да се пресегнеш, ще я пипнеш. А оттук започвала многогодишна гора, тъмна и опасна.

Надзърнало агънцето в гъсталака, сепнало се:

— Не-е-е-е! Страх ме е-е-е! — изблеяло то.

— У-у-у! И мене ме е страх! — измучало теленцето.

— Хе-хе-хе, страхливци! От какво ви е страх? Нали аз съм с вас? — подиграло ги козленцето.

Засрамили се агънцето и теленцето, тръгнали подир сърцатото козленце. Вървели, вървели, вървели, излезли на една полянка. А наскре полянката — бяла къщурка. Отвътре се разнасяли викове и врява, песни и звън на тамбура:

Някой пеел:

*Дрън, дрън, моя тамбуричке!
Дзън, пригласяй ми, сестричке!
Тук на пир са се събрали
отбор весели другари:
Рис, Мецана, Вълчо, Лиса —
колко милички, добри са!
Днеска всички те са братя,
че е празник на гората.
Ала утре в хресталака*

*всеки знае що го чака —
няма братя и другари,
ще се крие кой где свари;
всеки всекиго ще мрази
и кожуха ще си пази.
Дрън, дрън, моя тамбуричке!
Дзън, пригласяй ми, сестричке...*

Нашите пътешественици не разбрали добре думите на песента, чули само свирнята и врявата.

— Голяма веселба! — рекло козленцето. — Сигурно сватба. Да влезнем, да похапнем, да се повеселим и ние!

Агънцето и теленцето нямали нищо против. Отворило козленцето вратата и пътешествениците — бух вътре!

— Е-е-е, искате ли неканени гости, сватбари? — провикнало се весело козленцето и начаса гласецът му пресекнал.

Поогледали се, поогледали се тримата верни другари — що да видят! В къщурката диви зверове празник празнуват: шареният Рис комис лочи, Баба Меца халва ближе, Кумчо Вълчо кюфтета лапа, Кума Лиса на тамбура дрънка и пее...

Смръзнали се на мястото си неканените гости — разбрали на каква беда са налетели, ама връщане няма.

Пък зверовете, като ги съзрели, зарадвали се, очите им пламнали от лакомия: ето, вкусната гозбица на крака им иде! Колко хубаво ще си заговоят за празника! Намигнала Кумица Лисица на стръвните си приятели, станала от мястото си, лигите си преглътнала, мазни думи заредила:

— Молим, молим! Заповядайте при нас, скъпи гости! Добре дошли на нашата празнична веселба. Седнете, приятели, тук по-близо до огнището да се отморите. Ние ей сега ще ви нагостим, че никога вече няма да ви се прияде. Ама първом, я да ни посвирите на тамбуричка, да ни повеселите с песничка!

На агънцето му се вцепенил езикът — дума не може да продума, само блещи очи наляво-надясно. Теленцето навело жално глава — мисли си: „Кой ли от тия разбойници ще ми прегризе гърлото?“ И нему не е до свирня и песни. Пък сърцатото козленце си рекло: „И тъй

ох, и тъй олеле! Две смърти няма, от една не ще избегнеш, казваше Старият пастир. Чакай да им покажа на тия злодеи, че не ме е страх от тях.“ Тръснало къдравата си главица и заговорило:

— Я ми подай, Кума Лисо, тамбурата! Аз ще ви посвирия за чест и слава. Слушайте добре, кръвници-зверове! Ушите си наострете, всичко запомнете!

Ударило козленцето с копитце по струните и запяло:

*Дрън, дрън, моя тамбуричке!
Дзън, пригласяй ми, сестричке!
Днес ще падне славен лов,
нека всеки е готов
да се хвърли изведнъж!
Риса за опашка дръж,
Баба Меца — за главата,
Кумчо Вълчо — за краката,
Кума Лиса — за ушите!
Всички да ги удушите!
Кожите на тез глупаци
ще направим на калпаци,
топли шуби и кожуси,
а Мецана — на суджуци.
За такива обирачи
никой няма да заплаче.
Дрън, дрън, моя тамбуричке!
Дзън, пригласяй ми, сестричке!*

Слушат горските разбойници — на ушите си не вярват: що за дръзка песен пее малкото козленце?

— Чакайте, бе! Кой сте вие? — измънкал рисът.

— Ние сме прочути степни ловци — отвърнало козленцето.

— Ами накъде сте се запътили? — изфъфлила мечката.

— Тръгнали сме на панаир. Стока носим.

— Каква стока носите? — запитал вълкът.

— Зверски кожи.

— А откъде сте ги взели? — изскимтяла лисицата.

— От вашите роднини ги свалихме. Вижте! — и козленцето изтърсило от чувала четирите кожи. — Само че малко ни са тия, още ни трябва.

Кръвопийците познали кожата на роднините си и много се уплашили. Ревнали в един глас, втурнали се един през друг да се спасяват, побягнали кой накъдето му видят очите.

Отдъхнали си тримата другари. Хапнали си те сладко-сладко от оставените гозби и започнали да мислят какво да правят.

Козленцето рекло:

— Добре се отървахме от тия кръволоци, здравата ги изплашихме. Ама лошо ни се пише, ако се опомнят и се върнат. Я по-добре да бягаме оттук, додето не ни е връхлетяла нова беда!

Агънцето рекло:

— Не ни трябва да дирим къде почива слънцето. По-добре да се върнем назад.

Теленцето рекло:

— В родното стадо пастирите няма да позволят никой да ни закача. По-скоро да бягаме от това страшно място!

— Бежте! — изврякало козленцето.

— Бежте! — изблеяло агънцето.

— Бежте! — измучало теленцето.

И тримата смелчаци си плюли на копитцата. Подир миг те били вече далече от бялата къщурка, а подир още един миг изскочили из тъмната гора и затичали през зелената степ. Най-напред препускало козленцето, подир него подскачало агънцето, най-отзад тичало в тръс теленцето.

Привечер, когато слънцето се готвело да си легне на скришно място зад планината, нашите юнаци пристигнали в родното стадо. Пастирите толкова се зарадвали, че се завърнали живи и здрави, та никак не им се карали.

Ето как благополучно завършило това приключение! Само едно не било добре: трите верни другарчета така и не разбрали къде слънцето се крие да спи. Ала все пак те се показали големи герои. Толкова видели, толкова преживели, колкото никой в стадото не е и сънувал.

Разправих тая приказка малка на послушните деца за зальгалка.

ХИТРАТА ЛИСИЦА КОРЯКСКА ПРИКАЗКА

Седяла лисицата на брега на една река и си мислела:

„Как да си похапна прясна рибица?“

Не щеш ли, по речицата се задал пън, а на пъна — две чайки.

Лисицата попитала:

— Какво правите вие, чайки?

— Ловим риба.

— Вземете и мене със себе си!

— Скачай!

Скочила лисицата. Пънът се преобърнал, чайките отлетели, а Лиса паднала във водата.

Течението я понесло надолу по речицата и я отнесло в морето.

Погледнала Лиса — наоколо вода. Рекла си: „Хайде, лапи, бъдете ми весла! Хайде, опашко, стани ми кормило!“

И заплувала Лиса като в лодка. Лапите и — същински весла — загребвали водата, а опашката ѝ се въртяла като кормило — насамнататък.

Само че Лиса забравила да каже на опашката си да кара към брега и опашката я отвела в открито море.

Лисицата плувала, плувала, а брегът все се не виждал. Стигнала до средата на морето. И вече не знаела накъде да плува.

Тогава срещнала тюлена.

Тюленът ѝ рекъл:

— Накъде плуваш, Лисо? Навярно си се заблудила в нашето море и няма да доплуваш до брега.

— Зная аз къде плувам — отвърнала лисицата. — Тръгнала съм да видя има ли още животни в морските води. Чух, че сте останали вече съвсем малко.

— Не — отвърнал тюленът, — в морските води има още много животни — и тюлени като нас, и моржове, и китове.

— Как не — рекла лисицата, — докато сама не видя, да ме убиеш, няма да повярвам. Я излезте вие, всички животни, от морската дълбочина и се наредете в една редица до самия бряг. А пък аз ще броя.

Тогава всички тюлени, моржове и китове излезли и налягали по водата в една редица — до самия бряг.

А Лиса хукнала по гърбовете им като по мост. Тичала и брояла:

— Един тюлен, два тюлена, три тюлена... Един морж, два моржа, три моржа... Един кит, два кита, три кита...

И тъй Лиса дотърчала до брега. Изскочила на брега и викнала на тюлена:

— Право каза, Тюлене: в морските води има още много глупави животни. През цялото море може да се построи мост от вас! А сега идете, където поискате, пък аз ще почивам!

Морските животни отплували, пък Лиса си свалила кожуха и го окачила да се суши на храстчето, а опашката си сложила на камъка да съхне.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.